

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

Π.Μ.Σ.: ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Διπλωματική εργασία

**«Παραγωγή γλωσσικού διδακτικού υλικού στην ελληνική γλώσσα
για πρόσφυγες 9-12 χρονών, επίπεδα Α1–Α2»**

της

Λάσκη Ειρήνης

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Χατζηπαναγιωτίδη Άννα, Καθηγήτρια

Εξεταστές: Παλαιολόγου Νεκταρία, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Ντίνας Κωνσταντίνος, Καθηγητής

Φλώρινα, Φεβρουάριος 2019

Copyright © Λάσκη Ειρήνη, 2019.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα. Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και μόνο.

Όνοματεπώνυμο: Λάσκη Ειρήνη

A.E.M.: 838

Ηλεκτρονική διεύθυνση: l_eir@yahoo.gr

Έτος εισαγωγής: 2017-2018

Κατεύθυνση: Διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας

Τίτλος διπλωματικής εργασίας: Παραγωγή γλωσσικού διδακτικού υλικού στην ελληνική γλώσσα για πρόσφυγες 9-12 χρονών, επίπεδα A1 – A2.

Δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία δεν αποτελεί προϊόν λογοκλοπής, είναι προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας, η βιβλιογραφία και οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα με παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή. Επισημαίνεται πως η συγκεκριμένη επιλογή βοηθά στον περιορισμό της λογοκλοπής διασφαλίζοντας έτσι το/τη συγγραφέα.

Ημερομηνία 10 - 1 - 2019

Η δηλούσα

Λάσκη Ειρήνη

Περιεχόμενα

Περίληψη	6
Abstract.....	7
Εισαγωγή.....	8
1. Το προσφυγικό φαινόμενο	11
1.1 Διάκριση των όρων πρόσφυγας και μετανάστης	11
1.2 Η προσφυγική κρίση στις μέρες μας	13
1.3 Τα δικαιώματα των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων	15
1.4 Η ένταξη των προσφύγων στην κοινωνία της χώρας υποδοχής	16
2. Γλώσσα	18
2.1 Πρώτη, δεύτερη, ξένη γλώσσα.....	19
2.2 Διγλωσσία	21
2.3 Η διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας.....	24
2.4 Η επικοινωνιακή προσέγγιση στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας.....	27
3. Η εκπαίδευση των προσφύγων	29
3.1 Οι εκπαιδευτικές ανάγκες του πρόσφυγα μαθητή.....	30
3.1.1 Μαθησιακές ανάγκες	30
3.1.2 Ψυχοσυναισθηματικές ανάγκες	32
3.1.3 Κοινωνικές ανάγκες.....	33
3.2 Η εκπαίδευση των προσφύγων στην Ελλάδα. Το νομοθετικό πλαίσιο	34
3.2.1 Δομές Υποδοχής και Εκπαίδευσης Προσφύγων (Δ.Υ.Ε.Π.).....	35
3.2.2. Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ.....	36
3.3 Στοιχεία για την εκπαίδευση των προσφύγων στην Ελλάδα τα σχολικά έτη 2016-2017 και 2017-2018	38

4. Μία νέα πρόταση γλωσσικού διδακτικού υλικού στην ελληνική γλώσσα για πρόσφυγες.....	41
4.1 Η ανάγκη δημιουργίας γλωσσικού διδακτικού υλικού για πρόσφυγες.....	41
4.2 Χαρακτηριστικά του παραχθέντος υλικού.....	42
4.3 Το Πρόγραμμα Σπουδών στο οποίο βασίστηκε το γλωσσικό διδακτικό υλικό.....	44
4.3.1 Επίπεδο A1.....	44
4.3.2 Επίπεδο A2.....	47
4.4 Παρουσίαση του γλωσσικού διδακτικού υλικού.....	51
4.4.1 Επίπεδο A1. Ενότητα 1: Τρόφιμα – Ποτά.....	54
4.4.2 Επίπεδο A1. Ενότητα 2: Αγορά - Μαγαζιά.....	70
4.4.3 Επίπεδο A1. Ενότητα 3: Ελεύθερος χρόνος - Διασκέδαση.....	89
4.4.4 Επίπεδο A2. Ενότητα 1: Τρόφιμα – Ποτά.....	109
4.4.5 Επίπεδο A2. Ενότητα 2: Αγορά - Μαγαζιά.....	129
4.4.6 Επίπεδο A2. Ενότητα 3: Ελεύθερος χρόνος - Διασκέδαση.....	153
Συζήτηση – Προτάσεις.....	179
Βιβλιογραφικές Αναφορές.....	180
Ξενόγλωσσες.....	180
Ελληνόγλωσσες.....	181

Περίληψη

Ο μεγάλος αριθμός παιδιών προσφύγων που εισήλθαν και διαμένουν στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια δημιούργησε την ανάγκη παροχής σε αυτά από την ελληνική πολιτεία κατάλληλης εκπαίδευσης προκειμένου να μάθουν την ελληνική γλώσσα και να συνεχίσουν τις σπουδές τους στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Ανταποκρινόμενη σε αυτήν την ανάγκη, η παρούσα εργασία έχει ως σκοπό την παραγωγή γλωσσικού διδακτικού υλικού στην ελληνική γλώσσα που απευθύνεται σε πρόσφυγες 9-12 χρονών και αντιστοιχεί στα επίπεδα γλωσσομάθειας A1 και A2.

Το υλικό που παράχθηκε βασίζεται στην επικοινωνιακή προσέγγιση στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης, επιθυμώντας να ενσωματώσει κοινωνικά και πολιτισμικά στοιχεία στην εκμάθηση της γλώσσας και επιπλέον να καλλιεργήσει τις επικοινωνιακές δεξιότητες των μαθητών ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν επιτυχώς σε διάφορες καθημερινές επικοινωνιακές περιστάσεις. Συγκεκριμένα το υλικό περιλαμβάνει τρεις θεματικές ενότητες για κάθε επίπεδο γλωσσομάθειας που αφορούν τις επικοινωνιακές καταστάσεις: Τρόφιμα – Ποτά, Αγορά – Μαγαζιά και Ελεύθερος χρόνος – Διασκέδαση.

Για την παραγωγή του υλικού ελήφθησαν υπόψη το διαφορετικό γλωσσικό και πολιτισμικό υπόβαθρο των μαθητών προσφύγων καθώς και οι ιδιαίτερες εκπαιδευτικές τους ανάγκες. Οι δραστηριότητες που επιλέχθηκαν επιχειρούν να γνωρίσουν στους μαθητές τον πολιτισμό και τη σύγχρονη ζωή στην Ελλάδα αλλά και να τους φέρουν σε επαφή με στοιχεία του δικού τους πολιτισμού ώστε να αναγνωρίσουν την αξία του. Με τον τρόπο αυτό, αναδεικνύονται και οι ομοιότητες μεταξύ των δύο πολιτισμών και δίνεται η ευκαιρία στους μαθητές να νιώσουν μέλη μιας ευρύτερης ομάδας που, παρά τις όποιες διαφορές, διαθέτει κοινά κοινωνικοπολιτισμικά στοιχεία που την ενώνουν.

Λέξεις – Κλειδιά

πρόσφυγες μαθητές, εκπαίδευση προσφύγων, η ελληνική ως ξένη γλώσσα, γλωσσικό διδακτικό υλικό

Abstract

The large number of refugee children who have entered and reside in Greece in recent years has created the need for them to be provided by the Greek state with appropriate training to learn the Greek language and continue their studies in the Greek educational system. Responding to this need, this thesis aims to produce language teaching material in Greek that addresses refugees aged 9-12 years and corresponds to the A1 and A2 language levels.

The material produced is based on the communicative approach to the teaching of Greek as a foreign language, wishing to incorporate social and cultural elements into language learning and in addition to cultivate the communication skills of the students so that they can successfully respond to various daily communicative circumstances. In particular, the material includes three thematic modules for each language level related to the communication situations: Food - Drinks, Market - Shops and Leisure - Entertainment.

The production of the material has taken into account the different linguistic and cultural background of refugee students as well as their particular educational needs. The selected activities attempt to acquaint students with the culture and modern life in Greece, but also to bring them into contact with elements of their own culture in order to recognize their value. This also highlights the similarities between the two cultures and gives students the opportunity to feel members of a wider group that, despite differences, has common socio-cultural elements that unite it.

Keywords

refugee students, refugee education, Greek as a foreign language, language teaching material

Εισαγωγή

Ο ελλαδικός χώρος αποτέλεσε και αποτελεί ένα σταυροδρόμι διαφόρων λαών, όπου διαχρονικά έχουν σημειωθεί διάφορες μετακινήσεις πληθυσμών, ορισμένες από τις οποίες διαθέτουν τα απαιτούμενα χαρακτηριστικά ώστε να μπορούν να χαρακτηριστούν ως προσφυγικές ροές. Τα τελευταία χρόνια και πιο συγκεκριμένα από το 2015 και έπειτα, η Ευρωπαϊκή Ένωση και ιδιαίτερα η Ελλάδα, ως χώρα εισόδου σε αυτήν, βρίσκεται αντιμέτωπη με ένα μεγάλο κύμα προσφύγων, κυρίως από τη Συρία και άλλες ασιατικές χώρες. Το κλείσιμο των συνόρων στο «Διάδρομο των Δυτικών Βαλκανίων» τον Μάρτιο του 2016 ανάγκασε χιλιάδες πρόσφυγες να παραμείνουν στην Ελλάδα, οι οποίοι δεν μπορούσαν, πλέον, να μετακινηθούν προς άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Ο αυξημένος αριθμός των παιδιών σχολικής ηλικίας που εισήλθαν και εγκαταστάθηκαν, έστω και προσωρινά, στη χώρα δημιούργησε την ανάγκη για παροχή κατάλληλης εκπαίδευσης στα παιδιά αυτά που αναγκάστηκαν να διακόψουν τη φοίτησή τους στις χώρες προέλευσής τους και έμειναν για σημαντικό χρονικό διάστημα εκτός σχολικού πλαισίου. Για την ένταξή τους στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, η ελληνική πολιτεία προχώρησε στη σύσταση και λειτουργία, από το σχολικό έτος 2016-2017, των Δομών Υποδοχής και Εκπαίδευσης Προσφύγων. Στόχος είναι η φοίτηση των μαθητών σε αυτές, συνήθως, για ένα διδακτικό έτος και στη συνέχεια η ένταξή τους στις πρωινές τάξεις των σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με ταυτόχρονη παρακολούθηση μαθημάτων στις Τάξεις Υποδοχής των σχολικών μονάδων. Παρά τις όποιες δυσκολίες που υπήρξαν και υπάρχουν, λόγω των οργανωτικών προβλημάτων αλλά και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του προσφυγικού πληθυσμού, όπως είναι οι συνεχείς μετακινήσεις, η λειτουργία τους ολοένα και ομαλοποιείται, παρέχοντας ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες στους μαθητές με προσφυγικό υπόβαθρο.

Μία από τις βασικές προτεραιότητες στην εκπαίδευση των προσφύγων είναι η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας η οποία τους είναι απαραίτητη τόσο για την καθημερινή τους επικοινωνία όσο και για να είναι σε θέση να παρακολουθήσουν σταδιακά και τα υπόλοιπα γνωστικά αντικείμενα, η διδασκαλία των οποίων γίνεται μόνο στην ελληνική. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τις εξειδικευμένες εκπαιδευτικές ανάγκες του συγκεκριμένου μαθητικού πληθυσμού απαιτούν τη δημιουργία ενός γλωσσικού διδακτικού υλικού που θα είναι κατάλληλα

προσαρμοσμένο σε αυτές και θα μπορεί να τις ικανοποιήσει με όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματικό τρόπο. Για το λόγο αυτό, σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παραγωγή γλωσσικού διδακτικού υλικού, που απευθύνεται σε πρόσφυγες μαθητές ηλικίας 9-12 χρονών και αντιστοιχεί στα επίπεδα Α1 – Στοιχειώδης γνώση και Α2 – Βασική γνώση, σύμφωνα με τα επίπεδα γλωσσομάθειας του Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς (Κ.Ε.Π.Α.). Το παραχθέν υλικό επιχειρεί να βοηθήσει τους μαθητές να επικοινωνούν αποτελεσματικά σε διάφορες καθημερινές επικοινωνιακές καταστάσεις: Τρόφιμα – Ποτά, Αγορά – Μαγαζιά και Ελεύθερος χρόνος– Διασκέδαση. Μέσα από τις δραστηριότητες, οι μαθητές προσεγγίζουν τον σύγχρονο ελληνικό πολιτισμό και τρόπο ζωής, έρχονται σε επαφή με δικά τους κοινωνικοπολιτισμικά στοιχεία και εντοπίζουν τις ομοιότητες μεταξύ των δύο πολιτισμών.

Αναλυτικότερα, η εργασία αυτή διαρθρώνεται σε τέσσερα κεφάλαια.

Το πρώτο κεφάλαιο αφορά το προσφυγικό φαινόμενο. Αρχικά γίνεται διάκριση των όρων πρόσφυγας και μετανάστης οι οποίοι αρκετά συχνά συγχέονται μεταξύ τους και ακολουθεί η παρουσίαση της προσφυγικής κρίσης των τελευταίων ετών μέσα από αριθμητικά στοιχεία. Επίσης γίνεται αναφορά στα δικαιώματα των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο και σε ζητήματα που σχετίζονται με την ένταξη των προσφύγων στην κοινωνία της χώρας υποδοχής.

Το δεύτερο κεφάλαιο ασχολείται με τη γλώσσα. Περιγράφονται οι όροι της πρώτης, δεύτερης και ξένης γλώσσας και της διγλωσσίας. Στη συνέχεια αναλύονται θέματα που αφορούν τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας και την υιοθέτηση της επικοινωνιακής προσέγγισης σε αυτήν.

Το τρίτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην εκπαίδευση των προσφύγων. Αναλύονται οι εξειδικευμένες εκπαιδευτικές ανάγκες του πρόσφυγα μαθητή μέσα από τον διαχωρισμό τους σε μαθησιακές, ψυχοσυναισθηματικές και κοινωνικές. Παρουσιάζεται η λειτουργία των Δομών Υποδοχής και Εκπαίδευσης Προσφύγων και των Τάξεων Υποδοχής εντός των οποίων γίνεται η εκπαίδευση των προσφύγων και παρατίθενται τα αριθμητικά στοιχεία που αφορούν την εκπαίδευση των προσφύγων στην Ελλάδα τα σχολικά έτη 2016-2017 και 2018-2019.

Το τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο αναφέρεται στην παραγωγή του γλωσσικού διδακτικού υλικού για πρόσφυγες που αποτελεί και τον σκοπό της παρούσας εργασίας. Διερευνάται η ανάγκη δημιουργίας κατάλληλου γλωσσικού διδακτικού υλικού που να απευθύνεται σε πρόσφυγες μαθητές, περιγράφονται τα

χαρακτηριστικά του υλικού που παράχθηκε και παρατίθενται οι στόχοι του Προγράμματος Σπουδών πάνω στο οποίο βασίστηκε. Ακολουθεί η παρουσίαση του παραχθέντος γλωσσικού διδακτικού υλικού για καθένα από τα επίπεδα γλωσσομάθειας A1 και A2. Η εργασία κλείνει με τη συζήτηση και τις προτάσεις για περαιτέρω εμπλουτισμό του υλικού με νέες θεματικές ενότητες που θα σχετίζονται με άλλες επικοινωνιακές καταστάσεις.

1. Το προσφυγικό φαινόμενο

Οι διαρκείς μετακινήσεις πληθυσμών, που φέρουν διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά, είναι ένα διαχρονικό φαινόμενο που χαρακτηρίζει την παγκόσμια ιστορία και διαμόρφωσε τον κόσμο, έτσι όπως τον γνωρίζουμε σήμερα (Castles, 2014). Από το 2011 και έπειτα, και με έτος κορύφωσης το 2015, η Ευρωπαϊκή Ένωση καλείται να αντιμετωπίσει μία εκτεταμένη προσφυγική κρίση, που πυροδοτήθηκε από τις εμφύλιες συγκρούσεις στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Η αποτελεσματική διαχείριση αυτής της πολύπλοκης κατάστασης απαιτεί αλλαγές σε όλα τα επίπεδα των κοινωνιών και των νομοθεσιών των ευρωπαϊκών κρατών, ώστε να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα και να επιτευχθεί η διασφάλιση των δικαιωμάτων των προσφύγων και η ομαλή τους ένταξη στις τοπικές κοινωνίες (Ντάνη, 2017).

1.1 Διάκριση των όρων πρόσφυγας και μετανάστης

Οι άνθρωποι μετακινούνται από μια περιοχή σε μια άλλη καθώς επιθυμούν να βελτιώσουν τις συνθήκες διαβίωσης των ιδίων και της οικογένειάς τους ή έχουν ανάγκη να αποφύγουν διώξεις και πολεμικές συγκρούσεις. Δύο από τις βασικές ομάδες μετακινούμενων ατόμων είναι οι πρόσφυγες και οι μετανάστες. Αν και χρησιμοποιούν σε μεγάλο βαθμό τις ίδιες οδούς για τη μετακίνησή τους, οι δύο αυτές ομάδες έχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους, γι' αυτό και διαφέρει η αντιμετώπισή τους από το διεθνές δίκαιο (Παπαδοπούλου, 2017).

Η Σύμβαση της Γενεύης που υπογράφηκε το 1951 και το συμπληρωματικό Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης το 1967, που αφαίρεσε τους γεωγραφικούς και χρονικούς περιορισμούς της Σύμβασης, κατοχύρωσαν τις νομικές αρχές πάνω στις οποίες στηρίχθηκε η σύγχρονη προστασία των προσφύγων. Η Σύμβαση της Γενεύης είναι το βασικό κείμενο με το οποίο ορίζεται ποιος φέρει την ιδιότητα του πρόσφυγα, τα δικαιώματά του και οι νομικές υποχρεώσεις των κρατών απέναντί του. Θα πρέπει να σημειωθεί πως ο σκοπός της επικεντρώνεται στην προστασία των προσφύγων και δεν αφορά τον τρόπο με τον οποίο θα γίνει η διαχείριση των μεταναστευτικών ζητημάτων. Σύμφωνα με αυτήν, πρόσφυγας θεωρείται το άτομο που *«λόγω δικαιολογημένου φόβου δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, συμμετοχής σε ορισμένη κοινωνική ομάδα ή λόγω των πολιτικών του πεποιθήσεων βρίσκεται εκτός*

της χώρας της οποίας έχει ιθαγένεια και δεν μπορεί ή, εξαιτίας αυτού του φόβου, δεν επιθυμεί να απολαμβάνει της προστασίας της χώρας αυτής» (Παπαδοπούλου, 2017, σ.5). Συνεπώς, οι χώρες υποδοχής οφείλουν να προστατεύουν τους πρόσφυγες χωρίς να κάνουν διακρίσεις ανάμεσα σε διαφορετικές ομάδες προσφύγων και δεν μπορούν να τους επαναπροωθήσουν στη χώρα προέλευσής τους, καθώς εκεί η ζωή τους διατρέχει σοβαρό κίνδυνο.

Η διάκριση ανάμεσα στον πρόσφυγα και τον μετανάστη βασίζεται στο λόγο που επιτάσσει τη μετακίνηση, δηλαδή στο κατά πόσο αυτή γίνεται από ανάγκη ή από επιθυμία. Ο πρόσφυγας αναγκάζεται να εγκαταλείψει τη χώρα του επειδή φοβάται για τη ζωή και την ελευθερία του και δε λαμβάνει καμία προστασία από αυτήν. Η απειλή που υφίσταται μπορεί να οφείλεται σε πόλεμο, πολιτικές ή ιδεολογικές διώξεις είτε ακόμα και στην υποψία δίωξης του λόγω της συμμετοχής του σε κάποια εθνοτική, θρησκευτική, σεξουαλική, γλωσσική ή άλλη ομάδα. Από την άλλη πλευρά, ο μετανάστης αποφασίζει να μετακινηθεί ελεύθερα σε μία ξένη χώρα και να μείνει εκεί για ορισμένο χρονικό διάστημα ή και μόνιμα, γιατί επιθυμεί να βελτιώσει τη ζωή του σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Επιπλέον, έχει τη δυνατότητα να επιστρέψει στην πατρίδα του όποτε το θελήσει καθώς δεν υπάρχει γι' αυτόν κάποια απειλή. Αντίθετα ο πρόσφυγας δε δύναται να επιστρέψει, ανά πάσα στιγμή, με ασφάλεια στην χώρα προέλευσής του, παρά μόνο όταν τροποποιηθεί εκεί η κατάσταση που επέβαλε τον εκπατρισμό του (Σιδέρη, 2017).

Για να καταφέρει ένα άτομο να αναγνωριστεί σαν πρόσφυγας και να τεθεί υπό το καθεστώς της διεθνούς προστασίας θα πρέπει πρώτα να υποβάλει αίτηση ασύλου στη χώρα υποδοχής. Η διαδικασία αυτή είναι αυστηρά συστηματοποιημένη και αρκετά χρονοβόρα και περιλαμβάνει μία λεπτομερή διερεύνηση της ταυτότητάς του αιτούντα για να εξακριβωθεί ποιος είναι -καθώς συχνά δε φέρει τα απαιτούμενα έγγραφα-, ποια είναι η πραγματική χώρα προέλευσής του, ποιες οι εμπειρίες του και αν όντως στην πατρίδα του απειλείται η ζωή, η ελευθερία ή η αξιοπρέπειά του. Εφόσον η απάντηση είναι θετική, ο αιτών αποκτά άδεια παραμονής στη χώρα. Ωστόσο η χορήγηση ασύλου σε κάποιον είναι δύσκολη, κάτι που καταδεικνύεται και από το γεγονός πως ενώ ο αριθμός των αιτούντων άσυλο αυξάνεται στην Ευρώπη, ο αριθμός των αναγνωρισμένων προσφύγων μειώνεται (Σιδέρη, 2017).

1.2 Η προσφυγική κρίση στις μέρες μας

Την τελευταία δεκαετία παρατηρείται σε παγκόσμιο επίπεδο μία σημαντική αύξηση του αριθμού των προσφύγων λόγω των εμπόλεμων συγκρούσεων και των διώξεων, κυρίως σε περιοχές της Ασίας και της Αφρικής (Castles, 2014). Ένα μεγάλο μέρος των προσφύγων στην προσπάθειά τους να εισέλθουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, χρησιμοποιούν τις ίδιες επικίνδυνες οδούς με τους παράνομους μετανάστες, είτε μέσω της Μεσογείου θάλασσας, με κύριες χώρες εισόδου την Ελλάδα και την Ιταλία, είτε από την ξηρά μέσω των ανατολικοευρωπαϊκών χωρών (Παπαδοπούλου, 2017). Συχνά καταφεύγουν σε δίκτυα αδίστακτων διακινητών διακινδυνεύοντας να υποστούν κακομεταχείριση ή να χάσουν τη ζωή τους.

Το καλοκαίρι του 2015 ένα μαζικό κύμα προσφύγων κατέφτασε στις ελληνικές ακτές και η χώρα κλήθηκε να διαχειριστεί μία ιδιαίτερα πολύπλοκη και δύσκολη κατάσταση, δεδομένων των οικονομικών και διεθνών συνθηκών. Η πλειοψηφία τους δε στόχευε να μείνει μόνιμα στην Ελλάδα αλλά να προωθηθεί σταδιακά προς τις χώρες της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης. Σύμφωνα με το ετήσιο δελτίο που εξέδωσε η Ελληνική Κυβέρνηση μέσω της Γενικής Γραμματείας Ενημέρωσης και Επικοινωνίας (2017), κατά τη διάρκεια του 2015, αφίχθησαν συνολικά στην Ελλάδα 876.232 πρόσφυγες και μετανάστες, εκ των οποίων 872.519 έφτασαν στα ελληνικά νησιά μέσω της θαλάσσιας οδού ενώ 3.713 εισήλθαν στη χώρα μέσω των χερσαίων συνόρων.

Οι αριθμοί αυτοί εμφανίζονται μειωμένοι κατά τη διάρκεια των πρώτων δέκα μηνών του 2016 (1/1/2016-31/10/2016) με το σύνολο των μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών να φτάνει τις 175.275, από τις οποίες 172.465 αφορούν τα ελληνικά νησιά και 2.810 τα χερσαία σύνορα. Αν και το πρώτο τρίμηνο οι ροές παρέμειναν υψηλές, στο αμέσως επόμενο διάστημα Απριλίου – Οκτωβρίου 2016 παρατηρήθηκε μία κατακόρυφη πτώση του αριθμού των αφίξεων οι οποίες έφτασαν μόλις τις 20.164. Σε αυτή τη μείωση συντέλεσε το κλείσιμο των συνόρων στον «Διάδρομο των Δυτικών Βαλκανίων» και η εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης Ευρωπαϊκής Ένωσης - Τουρκίας, που υπογράφηκε στις 18 Μαρτίου 2016 με στόχο τον τερματισμό των παράτυπων μεταναστευτικών ροών. Σύμφωνα με αυτή η Τουρκία αποδέχτηκε την ταχεία επιστροφή όλων των μεταναστών που εισέρχονται στην Ελλάδα μέσω της Τουρκίας και δε δικαιούνται διεθνή προστασία και επιπρόσθετα

κάνει δεκτούς στα εδάφη της όσους παράτυπους μετανάστες συλλαμβάνονται εντός των δικών της χωρικών υδάτων.

Από τα άτομα που εισήλθαν στην Ελλάδα από 1/1/2016-31/10/2016, η πλειοψηφία, με ποσοστό 46%, είχε ως χώρα προέλευσης τη Συρία, όπου εκείνη την εποχή μαίνονταν οι εμφύλιες συγκρούσεις. Ένα ποσοστό 24% προέρχονταν από το Αφγανιστάν και ακολουθούν το Ιράκ με 15%, το Πακιστάν με 5% και το Ιράν με 3%. Όπως παρατηρούμε, η πλειονότητα των αφιχθέντων προέρχεται από χώρες που διαθέτουν προσφυγικό προφίλ, καθώς σ' αυτές υπάρχουν εμπόλεμες συρράξεις αλλά και διάφορες διώξεις κατά των πολιτών τους. Όσον αφορά το φύλο, οι εισερχόμενοι είναι στην πλειοψηφία τους άνδρες με το ποσοστό τους να ανέρχεται στο 64%. Επιπλέον, διαπιστώνουμε πως σχεδόν 1 στους 3 πρόσφυγες είναι κάτω των 18 ετών, καθώς στους άνδρες το ποσοστό των ανηλίκων είναι 24,5% και στις γυναίκες φτάνει το 31,9% (Ελληνική Κυβέρνηση, Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας, 2017).

Η πτωτική τάση των προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών συνεχίστηκε και το 2017 με τον αριθμό των ατόμων που εισήλθαν στη χώρα δια θαλάσσης να κυμαίνεται στις 29.501 ενώ για το διάστημα 1/1/2018-22/4/2018 αφίχθησαν στις ελληνικές ακτές 7.300 άτομα, αριθμός συγκριτικά αυξημένος με το αντίστοιχο διάστημα του 2017 που οι αφίξεις ήταν 4.761 (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2018). Παρατηρούμε, συνεπώς, πως παρά τη μείωση των εισερχόμενων ατόμων το προσφυγικό φαινόμενο συνεχίζει να υπάρχει, καθώς δεν έχουν πάψει να υφίστανται οι αιτίες που οδηγούν τους ανθρώπους να παρατήσουν την πατρίδα τους και να ξεκινήσουν ένα επικίνδυνο ταξίδι σε αναζήτηση ενός νέου τόπου διαμονής.

Ωστόσο, όσο συνεχίζονται οι μεταναστευτικές ροές στην Ευρώπη, οι πρόσφυγες αντιμετωπίζονται ολοένα και περισσότερο με καχυποψία και απόρριψη, με την κριτική που αναπτύσσεται απέναντι τους να εμπεριέχει το στοιχείο του πολιτισμού και των πολιτισμικών διαφορών. Οι έλεγχοι των συνόρων γίνονται εντατικότεροι και αυστηρότεροι ενώ συχνά παρατηρούνται κρούσματα ξενοφοβίας και ρατσισμού. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός πως διανύουμε μία περίοδο οικονομικής κρίσης και έντονης ανησυχίας για θέματα ασφαλείας, είναι αναμενόμενη, σε κάποιο βαθμό, η επιφυλακτικότητα που εμφανίζουν τα κράτη απέναντι στους ξένους και η ανάγκη τους να συνεχίζουν να διασφαλίζουν την ευημερία των γηγενών πολιτών τους. Το ολοένα, όμως, αυξανόμενο μέγεθος των εξαναγκαστικών μετακινήσεων πληθυσμών, αποτελεί μία τεράστια πρόκληση για τις

χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και απαιτεί ενδυνάμωση της διεθνούς αλληλεγγύης (Παπαδοπούλου, 2017).

1.3 Τα δικαιώματα των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων

Η εισροή προσφύγων είναι για κάθε σύγχρονη κοινωνία υποδοχής μία πρόκληση και ταυτόχρονα μια μεγάλη δοκιμασία. Στην περίπτωση της Ελλάδας, η μεγάλη έκταση που έλαβε η μαζική είσοδος μεταναστών και προσφύγων το καλοκαίρι του 2015, σε συνδυασμό με το κλείσιμο των συνόρων στον «Διάδρομο των Δυτικών Βαλκανίων» τον Μάρτιο του 2016, εγκλώβισε χιλιάδες ανθρώπους στον ελλαδικό χώρο και οδήγησε σε ριζικές αλλαγές στην ελληνική πολιτική ασύλου και μετανάστευσης. Προκειμένου να προστατεύσει και να διαφυλάξει τα δικαιώματα των προσφυγικών πληθυσμών που θα παρέμεναν στη χώρα είτε έως την εξέταση του αιτήματος ασύλου τους είτε μόνιμα, το ελληνικό κράτος κλήθηκε να διαμορφώσει ένα πλαίσιο υποδοχής προσφύγων και να δημιουργήσει τις κατάλληλες δομές καθώς φέρει την πρωταρχική ευθύνη για την κάλυψη των αναγκών τους (Παπαδοπούλου, 2017).

Όσον αφορά το διάστημα της προσωρινή διαμονής των αιτούντων ασύλου, θα πρέπει να εξασφαλιστεί ότι προστατεύονται από τυχόν βασανιστήρια και εξευτελιστική μεταχείριση και πως μπορούν να σκέφτονται και να εκφράζονται ελεύθερα (Ηνωμένα Έθνη, 1951). Ωστόσο, οι αρμοδιότητες του κράτους δεν περιορίζονται μόνο στη μέριμνα για την ασφάλειά τους αλλά μέσα από τις δομές φιλοξενίας θα πρέπει να επιδείξει αλληλεγγύη και να διασφαλίσει τα θεμελιώδη δικαιώματά τους όπως η παροχή στέγης, σίτισης, νερού, βασικών ειδών ένδυσης και ατομικής υγιεινής. Ακόμα οφείλει να προσφέρει τη δυνατότητα για ιατρική περίθαλψη, να τους ενημερώνει σχετικά με δικαιώματά τους και τις διαδικασίες ασύλου και να προστατεύει διαρκώς τα άτομα που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες όπως οι έγκυοι, οι υπερήλικες κ.α. (Εμκε – Πουλοπούλου, 2007). Ιδιαίτερη μέριμνα υπάρχει για τους ασυνόδευτους ανηλίκους, δηλαδή αγόρια και κορίτσια κάτω των 18 ετών που δε συνοδεύονται από τους γονείς ή άλλον κηδεμόνα τους, οι οποίοι από την πρώτη στιγμή που εισέρχονται στη χώρα τίθενται κάτω από την εποπτεία του κράτους για να μην πέσουν θύματα εκμετάλλευσης (Σιδέρη, 2017).

Από την στιγμή που κάποιο άτομο λάβει θετική απάντηση στην αίτησή του για άσυλο, αποτελεί πλέον έναν αναγνωρισμένο πρόσφυγα και δικαιούται να παραμείνει στη χώρα για τρία χρόνια ενώ μετά την παρέλευση αυτού του διαστήματος μπορεί να αιτηθεί για νέα τριετή άδεια παραμονής. Επιπλέον, μπορεί, αν το επιθυμεί, να λάβει ταξιδιωτικά έγγραφα που του επιτρέπουν να επισκεφθεί άλλες χώρες, για διάστημα όμως που δεν υπερβαίνει τις 90 ημέρες. Εφόσον κάποια από τα μέλη της οικογένειάς του βρίσκονται πίσω στη χώρα καταγωγής του ή σε άλλη τρίτη χώρα έχει το δικαίωμα να ζητήσει την επανένωσή του με αυτά (UNHCR, 2018).

Με την αναγνώρισή του αποκτά πρόσβαση στην αγορά εργασίας και τη δυνατότητα να συμμετέχει σε προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης ενηλίκων. Μπορεί να χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες υγείας και να λαμβάνει ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη υπό τις ίδιες προϋποθέσεις που ισχύουν για τους Έλληνες πολίτες. Επιπλέον, έχει δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλιση και πρόνοια και μπορεί να λαμβάνει τα επιδόματα που του αναλογούν (ανεργίας, αναπηρίας, πολυτεχνικό κ.α.). Στους ανήλικους πρόσφυγες παρέχεται δημόσια και δωρεάν εκπαίδευση σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες όπως και σε όλους τους Έλληνες μαθητές. Ωστόσο, προκειμένου να απολαμβάνουν όλα τα παραπάνω δικαιώματα οι πρόσφυγες υποχρεούνται να συμμορφώνονται με τους νόμους του τόπου στον οποίο διαμένουν (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής. Υπηρεσία Ασύλου, 2017).

1.4 Η ένταξη των προσφύγων στην κοινωνία της χώρας υποδοχής

Η αναγκαστική μετακίνηση σε μία άλλη χώρα αποτελεί μία τεράστια και επίπονη αλλαγή στη ζωή των προσφύγων. Αναγκάζονται να αφήσουν πίσω στην πατρίδα τους οικεία περιβάλλοντα, δικούς τους ανθρώπους, τον τρόπο ζωής τους και αγαπημένες συνήθειες και ασχολίες που τους προσδιόριζαν και τους χαρακτήριζαν ως προσωπικότητες. Έχοντας βιώσει τραυματικά γεγονότα και έχοντας επιβιώσει από ένα ριψοκίνδυνο ταξίδι, κουβαλούν μαζί τους επώδυνες εικόνες και εμπειρίες καταστροφών και απωλειών αγαπημένων τους προσώπων (Ντάνη, 2017). Κατά την έλευσή τους στη χώρα υποδοχής, το αρχικό τουλάχιστον διάστημα, αποτελεί μία ιδιαίτερα δύσκολη περίοδο της ζωής τους καθώς άσχετα με το επίπεδο ζωής που απολάμβαναν στη χώρα τους, βρίσκονται με ελάχιστα, συνήθως, υπάρχοντα σε μία

ξένη χώρα προσπαθώντας να ικανοποιήσουν, απλά, τις βασικές τους ανάγκες (Έμκε – Πουλοπούλου, 2007).

Μετά την παρέλευση του πρώτου διαστήματος, στο οποίο οι πρόσφυγες επικεντρώνονται στην επίλυση του προβλήματος της καθημερινής τους επιβίωσης, σταδιακά, αρχίζει και γεννιάται μέσα τους η ανάγκη ένταξής τους στην κοινωνία της χώρας υποδοχής, ιδιαίτερα όταν αυτή ταυτίζεται με τη χώρα που έχουν επιλέξει να μείνουν μόνιμα. Επιθυμούν, δηλαδή, να αποκτήσουν την αίσθηση του «ανήκειν» σε αυτήν και να γίνουν αποδεκτοί από τα υπόλοιπα μέλη της. Η ανάγκη αυτή διογκώνεται όσο μεγαλύτερο είναι το κλίμα καχυποψίας που, ενδεχομένως, να υπάρχει απέναντί τους. Ωστόσο, δεν αρκεί μόνο το να είναι κάποιος έτοιμος να ενταχθεί σε ένα νέο πλαίσιο, αλλά θα πρέπει και το ίδιο το πλαίσιο να είναι ανοιχτό προς αυτόν και να του παρέχει τον απαιτούμενο χώρο για να μπορέσει να εξελιχθεί, να δημιουργήσει και να αποτελέσει ένα λειτουργικό του μέλος (Ντάνη, 2017).

Η ένταξη των προσφύγων στην εκάστοτε τοπική κοινωνία αποτελεί μία από τις βασικότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζει σήμερα η Ελλάδα και οι υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Πρόκειται για μια δυναμική και χρονοβόρα διαδικασία που περιλαμβάνει διάφορες διαστάσεις και κατά την οποία εκτός από τις διεθνείς, ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν τόσο η τοπική κοινωνία όσο και η βούληση του ίδιου του πρόσφυγα (Παπαδοπούλου, 2017).

Από την πλευρά της πολιτείας θα πρέπει να προωθηθούν πολιτικές οι οποίες θα διασφαλίζουν τα δικαιώματα των προσφύγων, που προαναφέρθηκαν, και τα οποία θα τους επιτρέψουν να απολαμβάνουν την ίδια ποιότητα ζωής με τους υπόλοιπους πολίτες. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η διευκόλυνση της πρόσβασής τους στην εργασία, τη στέγαση και την εκπαίδευση που συνδέονται στενά με την κοινωνική τους ένταξη. Η παροχή του νόμιμου δικαιώματος για πρόσβαση στην αγορά εργασίας χωρίς περιορισμούς, είναι μια πρώτη κίνηση προς αυτήν την κατεύθυνση. Αποτελεί ένα πολύ σημαντικό βήμα για την ενδυνάμωση του πρόσφυγα, διότι μπορεί να επιτύχει μία διαβίωση με αξιοπρεπείς όρους και να συντηρήσει μόνος του, πλέον, τον εαυτό του και την οικογένειά του. Μέσω της εργασίας του μπορεί να εξασφαλίσει στέγη για την οικογένειά έξω από κάποιο κέντρο φιλοξενίας ώστε να «αποϊδρυματοποιηθεί» και να ζήσει και πάλι σε κανονικές συνθήκες. Η εύρεση κατοικίας έχει πολύ θετικό αντίκτυπο στην κοινωνία υποδοχής ενώ, παράλληλα, δίνει την ευκαιρία στον πρόσφυγα να γνωριστεί και να αναπτύξει φιλικές και κοινωνικές σχέσεις με την γειτονιά του και την ευρύτερη τοπική κοινωνία (Σιδέρη, 2017).

Έναν δεύτερο βασικό πυλώνα της κοινωνικής ένταξης αποτελεί η συμμετοχή στην εκπαίδευση που συχνά θεωρείται από την κοινωνία υποδοχής ως ένας δείκτης προσέγγισης του πολιτισμού της από τον άλλο λαό. Οι πρόσφυγες ερχόμενοι σε μία χώρα είναι πιθανόν να μη γνωρίζουν τη γλώσσα και αυτό εκτός από τις δυσκολίες που επιφέρει στην καθημερινή τους ζωή ορθώνει εμπόδια και στην εργασιακή τους αποκατάσταση. Η παροχή της δυνατότητας για συμμετοχή σε μαθήματα εκμάθησης της γλώσσας και στη συνέχεια σε προγράμματα κατάρτισης και εκπαίδευσης μπορεί να δημιουργήσει νέες επαγγελματικές ευκαιρίες για τους πρόσφυγες. Ιδιαίτερα σημαντική είναι και η ένταξη των μικρών μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας προκειμένου να μάθουν τη γλώσσα και να μπορέσουν να συνεχίσουν τις σπουδές τους, τις οποίες διέκοψαν στην πατρίδα τους. Εκτός από τα εκπαιδευτικά οφέλη, το σχολείο προσφέρει στα παιδιά τη δυνατότητα για παιχνίδι, αλληλεπίδραση και κοινωνικοποίηση με τους συνομηλίκους τους και επαναφέρει έναν φυσιολογικό ρυθμό στην καθημερινότητά τους.

Με τη συνεχή προσπάθεια τόσο των προσφύγων όσο και των υπολοίπων μελών της τοπικής κοινωνίας, η οικειότητα και οι δεσμοί μεταξύ των δυο πλευρών μπορούν, με την πάροδο του χρόνου, να ενισχυθούν. Σταδιακά οικοδομείται μία σχέση εμπιστοσύνης που ωθεί τον πρόσφυγα σε μία πορεία πλήρους συμμετοχής στην κοινωνία και στη δημιουργία ενός νέου τρόπου ζωής μέσα σε αυτήν. Με ποια ταχύτητα και σε ποιο βαθμό θα επιτευχθεί η κοινωνική ένταξη, εξαρτάται τόσο από τις δομές της κυρίαρχης κοινωνίας όσο και από την επιθυμία και την ικανότητα του ίδιου του πρόσφυγα να αλληλεπιδρά με τους άλλους (Σιδέρη, 2017).

2. Γλώσσα

Η γλώσσα διαθέτει την ορατή της όψη που είναι η χρήση της και την αφηρημένη της όψη που βρίσκεται στη συνείδηση του κάθε ομιλητή και είναι η δομή της. Η διάκριση αυτή ανάγεται στον Saussure ο οποίος όρισε τη γλώσσα ως ένα σύστημα σημείων που εξυπηρετεί την ανθρώπινη επικοινωνία και προχώρησε στο διαχωρισμό ανάμεσα σε λόγο (langage), γλώσσα (langue) και ομιλία (parole). Ο λόγος (langage) αναφέρεται στη γενική ικανότητα του ανθρώπου να συνομιλεί με τον συνάνθρωπό του. Η γλώσσα (langue) είναι ένα δομικό σύστημα, δηλαδή ένα σύνολο

από στοιχεία, τα γραφήματα και τα μορφήματα, που αναπτύσσουν μεταξύ τους ένα πλέγμα σχέσεων αλληλεξάρτησης, το οποίο και αποτελεί τη δομή του. Το σύστημα αυτό είναι κοινό για όλους τους ομιλητές και βρίσκεται εγγεγραμμένο στη συνείδησή τους. Η ομιλία (parole) δεν είναι παρά η χρήση αυτού του συστήματος από τον κάθε ομιλητή, ανάλογα με την περίπτωση (Χατζησαββίδης, 1999). Ο Chomsky προέβη σε μία ανάλογη διάκριση: σε γλωσσική ικανότητα (competence) η οποία αφορά τη γνώση του συστήματος που διαθέτει ο ομιλητής και σε γλωσσική πραγμάτωση (performance) δηλαδή τη συγκεκριμένη γλωσσική συμπεριφορά του ομιλητή σαν αποτέλεσμα της χρήσης αυτής της γνώσης (Χαραλαμπίδης & Χατζησαββίδης, 1997).

Συνεπώς, η γλώσσα είναι ένα σύστημα επικοινωνίας που χρησιμοποιείται στα πλαίσια μια κοινωνίας για να ικανοποιήσει τις επικοινωνιακές ανάγκες των μελών της και να υποστηρίξει τη μεταξύ τους αλληλεπίδραση. Μέσα στην κοινωνία που δημιουργήθηκε η γλώσσα δεν παραμένει αμετάβλητη στο πέρασμα του χρόνου, αλλά καθώς ομιλείται εξελίσσεται και ανατροφοδοτείται από αυτή. Αποτελεί ένα μέσο για την έκφραση ιδεών, σκέψεων και συναισθημάτων αλλά και ένα ισχυρό εργαλείο μάθησης με το οποίο ο άνθρωπος γνωρίζει και επεξεργάζεται το περιβάλλον του και αναπτύσσει την προσωπικότητά του μέσα σε αυτό. Επιπλέον, η γνώση περισσότερων γλωσσών από ένα άτομο του παρέχει τη δυνατότητα για αλληλεπίδραση, ανταλλαγή ιδεών και συνεργασία με ανθρώπους σε παγκόσμιο επίπεδο (Αθανασίου, 2001).

2.1 Πρώτη, δεύτερη, ξένη γλώσσα

Η διαφοροποίηση που υφίσταται ανάμεσα στην πρώτη, δεύτερη και στη ξένη γλώσσα αφορά άμεσα την ανθρώπινη επικοινωνία και γι' αυτό το λόγο είναι θεμελιακής σημασίας (Σκούρτου, 2008). Η *πρώτη γλώσσα* είναι αυτή που κατακτά ένα άτομο υπό φυσιολογικές οργανικές, βιολογικές και κοινωνικές συνθήκες κατά τα πρώτα χρόνια της ζωής του μέσα από την καθημερινή επαφή του με το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνει. Ως συνώνυμος χρησιμοποιείται και ο όρος «μητρική γλώσσα», διότι, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις, το παιδί, συνήθως στα πρώτα του στάδια αναπτύσσει τη γλώσσα που ακούει να ομιλεί η μητέρα του, με την οποία έχει τη στενότερη επαφή (Τριάρχη – Herrmann, 2000). Ωστόσο, στη διεθνή

βιβλιογραφία ο συγκεκριμένος όρος τείνει να αντικατασταθεί από αυτόν της πρώτης γλώσσας.

Η Skutnabb-Kangas προχώρησε σε μια πιο αναλυτική περιγραφή όλων των διαστάσεων του όρου η οποία για τον προσδιορισμό μιας γλώσσας ως πρώτης, έθεσε μια σειρά από απαραίτητα κριτήρια. Σύμφωνα με αυτά μία γλώσσα χαρακτηρίζεται ως πρώτη αν είναι αυτή που κατακτά κάποιος πρώτη (προέλευση), εάν είναι η γλώσσα που γνωρίζει περισσότερο (ικανότητα), εάν τη χρησιμοποιεί για να καλύψει περισσότερες λειτουργίες (λειτουργικότητα) και εάν είναι αυτή με την οποία ταυτίζεται το ίδιο το άτομο ή το ταυτίζουν μαζί της οι άλλοι (ταύτιση). Όσον αφορά το κριτήριο της ταύτισης, θα πρέπει να σημειωθεί πως συχνά παρατηρείται το φαινόμενο ένας ομιλητής να θεωρεί πρώτη του γλώσσα μια άλλη από αυτήν που τον ταυτίζει ο περίγυρός του (Σκούρτου, 2011).

Κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης του ο άνθρωπος μπορεί να εμπλακεί στην εκμάθηση και άλλων γλωσσών, πέραν της πρώτης. Σύμφωνα με το κριτήριο της χρονικής ακολουθίας, δηλαδή της σειράς με την οποία γίνεται η εκμάθηση των γλωσσών, ως *δεύτερη γλώσσα* ορίζεται εκείνη που κατακτά ένα άτομο σε μεταγενέστερο χρόνο σε σχέση με την πρώτη του γλώσσα, δηλαδή ενώ έχει ήδη αρχίσει να αναπτύσσει ή έχει ολοκληρώσει την κατάκτηση της πρώτης. Όσον αφορά τη θέση της μέσα στη γλωσσική πρακτική, η δεύτερη γλώσσα κατακτάται από το άτομο εντός του αυθεντικού περιβάλλοντος όπου ομιλείται μέσω της επαφής του με φυσικούς της ομιλητές, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι δεν μπορεί να παρακολουθεί ταυτόχρονα και κάποια μαθήματα για την πληρέστερη εκμάθησή της (Τριάρχη – Herrmann, 2000). Σε αντίθεση με την πρώτη γλώσσα, η οποία έχει ήδη κατακτηθεί από κάποιον πριν αυτός να εισέλθει στο σχολείο όπου γίνεται η συστηματική εκμάθησή της, η δεύτερη γλώσσα ακολουθεί μια αντίστροφη πορεία καθώς, τις περισσότερες φορές, κάποιος ξεκινάει με τη συστηματική εκμάθησή της ώστε να φτάσει σταδιακά στην κατάκτησή της (Σκούρτου, 2011).

Χρησιμοποιείται σε γνήσιες επικοινωνιακές καταστάσεις, στα πλαίσια της καθημερινής επικοινωνίας του ατόμου με τους συνανθρώπους του σε προσωπικό αλλά και σε επαγγελματικό επίπεδο και αποτελεί γι' αυτό όχι μόνο ένα μέσο επικοινωνίας αλλά και μάθησης. Η ανάγκη για την εκμάθηση μιας δεύτερης γλώσσας μπορεί να προκύψει σε κάποιον είτε για οικογενειακούς λόγους, όπως η περίπτωση γονέων με διαφορετική πρώτη γλώσσα, είτε εξαιτίας κοινωνικών λόγων, όπως η μετανάστευση σε μία ξένη χώρα. Συνεπώς, η δεύτερη γλώσσα έχει μεγάλη σημασία

για το άτομο γιατί του είναι απαραίτητη για την ικανοποίηση άμεσων και ζωτικών επικοινωνιακών του αναγκών στην παρούσα του κατάσταση (Τριάρχη – Herrmann, 2000).

Η εκμάθηση της ξένης γλώσσας ακολουθεί χρονικά αυτήν της πρώτης όπως συμβαίνει και με την περίπτωση της δεύτερης ωστόσο υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ τους. Η ξένη γλώσσα στηρίζεται στην άμεση γλωσσική διδασκαλία μέσω σχολικών ή φροντιστηριακών μαθημάτων εκτός των φυσικών χώρων χρήσης της και χωρίς να υπάρχει πάντα επικοινωνία με φυσικούς ομιλητές της. Από τη στιγμή που βρίσκεται εκτός του καθημερινού του επικοινωνιακού πλαισίου δεν είναι άμεσα αναγκαία στο άτομο προκειμένου να καλύψει τις καθημερινές επικοινωνιακές του ανάγκες. Προχωρά όμως στην εκμάθησή της γιατί αποτελεί γι' αυτόν μία προστιθέμενη αξία καθώς επιθυμεί ή ελπίζει ότι θα τη χρησιμοποιήσει κάποια στιγμή σε μία μελλοντική επικοινωνιακή περίσταση. Επομένως στην περίπτωση της, η εκμάθηση δεν είναι σίγουρο ότι θα εξελιχθεί απαραίτητα και σε κατάκτηση της γλώσσας (Σκούρτου, 2011).

Αν και η ξένη γλώσσα διαφοροποιείται από τη δεύτερη, υπάρχει το ενδεχόμενο, κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες η ξένη γλώσσα να αποκτήσει σταδιακά πολλά από τα χαρακτηριστικά της λειτουργίας μίας δεύτερης γλώσσας. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η περίπτωση των ατόμων που μαθαίνουν μια ξένη γλώσσα και αποφασίζουν ή αναγκάζονται, όπως συμβαίνει με τους πρόσφυγες, να μείνουν για μεγάλο χρονικό διάστημα στη χώρα που χρησιμοποιείται αυτή η γλώσσα. Οι νέες καθημερινές επικοινωνιακές τους ανάγκες, τους υποχρεώνουν να χρησιμοποιήσουν ευρέως τη γλώσσα της χώρας υποδοχής και η αρχικά ξένη γλώσσα, όσο περνάει ο καιρός, αρχίζει να λειτουργεί ολοένα και περισσότερο ως δεύτερη (Σκούρτου, 1997).

2.2 Διγλωσσία

Η κατοχή και χρήση δύο ή περισσότερων γλωσσών από τον ίδιο ομιλητή ορίζεται ως διγλωσσία. Πρόκειται για ένα παγκόσμιο φαινόμενο που γεννάται από την ανάγκη του ανθρώπου για επικοινωνία και διαθέτει τέτοιας έκτασης διασπορά που ως κανόνας να θεωρείται μάλλον η διγλωσσία παρά η μονογλωσσία. Θα μπορούσε να ειπωθεί πως η διγλωσσία είναι το ορατό αποτέλεσμα της επαφής των γλωσσών η οποία, με τη σειρά της, οδηγεί και σε επαφή των πολιτισμών

δημιουργώντας ποικιλομορφία (Σκούρτου, 2011). Σύμφωνα με τον Γεωργογιάννη (1999), το δίγλωσσο άτομο μπορεί και χειρίζεται εναλλακτικά δύο γλώσσες και ταυτόχρονα βιώνει μία διαδικασία κοινωνικοποίησης μεταξύ δύο διαφορετικών κουλτούρων και κόσμων που διαθέτουν άλλες αξίες, παραστάσεις και στυλ.

Υπάρχουν διάφορες οδοί προς τη διγλωσσία, δηλαδή ποικίλοι τρόποι με τους οποίους τα παιδιά και οι ενήλικοι γίνονται δίγλωσσοι. Σύμφωνα με τον Baker (2001) μία πρώτη οδός είναι αυτή της ταυτόχρονης διγλωσσίας. Αναφέρεται στην ταυτόχρονη πρόσκτηση δύο γλωσσών από το παιδί σε πρώιμο στάδιο της ζωής του και πιο συγκεκριμένα μέχρι την ηλικία των τριών ετών όπου, συνήθως, το παιδί δεν έχει ενταχθεί στην τυπική εκπαίδευση. Άρα πριν από τα τρία έτη η κατάκτηση των δύο γλωσσών γίνεται κυρίως με φυσικό και αβίαστο τρόπο χωρίς την παροχή συστηματικής διδασκαλίας. Μία τέτοια περίπτωση είναι των παιδιών που οι γονείς τους έχουν διαφορετική πρώτη γλώσσα και ο καθένας τους του μιλά στη δική του γλώσσα, οπότε και το παιδί μαθαίνει να μιλάει ταυτόχρονα και τις δύο.

Η διαδοχική πρόσκτηση της διγλωσσίας αναφέρεται στην περίπτωση όπου το παιδί κατακτά αρχικά την πρώτη του γλώσσα και στη μετέπειτα πορεία του αποκτά επάρκεια και σε μία δεύτερη. Αυτό συμβαίνει μετά τα τρία έτη, ηλικία κατά την οποία αυξάνεται η πιθανότητα κατάκτησης της δεύτερης γλώσσας μέσω της άμεσης και συστηματικής διδασκαλίας. Υπάρχουν διάφοροι τρόποι με τους οποίους μπορεί να επιτευχθεί η απόκτηση ικανότητας σε μία δεύτερη γλώσσα είτε με ανεπίσημα είτε με επίσημα μέσα. Η ανεπίσημη εκμάθηση συντελείται στον δρόμο, στον βρεφονηπιακό σταθμό, στη γειτονιά και στην ευρύτερη κοινότητα χωρίς να υπάρχει κάποιος προγραμματισμός όπως για παράδειγμα μέσα από την τηλεόραση, τον τύπο ή τη συναναστροφή με τους άλλους ανθρώπους. Το σχολείο είναι ο κυριότερος θεσμός εντός του οποίου γίνεται η επίσημη εκμάθηση της δεύτερης γλώσσας στα παιδιά, ενώ όσον αφορά τους ενήλικες επιτυγχάνεται μέσα από φροντιστηριακά τμήματα γλώσσας που επιτρέπουν σε άτομα κάθε ηλικίας να γίνουν δίγλωσσα (Baker, 2001).

Ο βαθμός στον οποίο πρέπει να κατέχει το άτομο τις δύο γλώσσες ώστε να θεωρηθεί δίγλωσσο παραμένει ακαθόριστος καθώς υπάρχουν διαφορετικές απόψεις μεταξύ των ερευνητών. Κατά την έναρξη μελέτης του φαινομένου της διγλωσσίας ο Bloomfield (1933) την όριζε ως την «άριστη» χρήση δύο γλωσσών, σε τέτοιο βαθμό μάλιστα που ο δίγλωσσος ομιλητής να μην ξεχωρίζει από τον φυσικό ομιλητή τους. Η «τέλεια» όμως γνώση δύο γλωσσών πρακτικά δεν υφίσταται, διότι είναι σχετικά δύσκολο να εντοπιστεί μεγάλος αριθμός ατόμων που να μπορούν να χειρίζονται

τέλεια σε καθημερινή βάση δύο διαφορετικές γλώσσες. Στην πορεία οι απόψεις διαφοροποιήθηκαν με κάποιους ερευνητές να θεωρούν δίγλωσσο ακόμα και ένα άτομο που κατέχει σε πολύ μικρό βαθμό τις τέσσερις γλωσσικές δεξιότητες της ακρόασης, ομιλίας, ανάγνωσης και γραφής σε μία δεύτερη γλώσσα και άλλους να υποστηρίζουν πως είναι αναγκαία η κατοχή των δύο γλωσσών σε ίσο βαθμό (Σκούρτου, 2011). Ωστόσο η μέτρηση του βαθμού κατοχής μιας γλώσσας είναι εξαιρετικά πολύπλοκη γιατί δε συνδέεται μόνο με τη γνώση της δομής της γλώσσας αλλά και με τις επικοινωνιακές περιστάσεις στις οποίες χρησιμοποιείται κάθε φορά. Το άτομο αναπτύσσει τις ικανότητές του στις δύο γλώσσες ανάλογα με τις επικοινωνιακές του ανάγκες και τις απαιτήσεις του περιβάλλοντός του. Επομένως είναι δύσκολο να απαντηθεί με σαφήνεια ποιος θεωρείται ικανός δίγλωσσος, καθώς το άτομο επιλέγει να χρησιμοποιήσει, κάθε φορά, τη γλώσσα που θεωρεί καταλληλότερη για το συγκεκριμένο τομέα της ζωής του, τον εκάστοτε σκοπό, τον συνομιλητή του και το θέμα προς συζήτηση (Τσοκαλίδου, 2001).

Παρά το γεγονός πως η διγλωσσία, στο παρελθόν, είχε συνδεθεί με προβλήματα σκέψης, προσωπικότητας και ταυτότητας του δίγλωσσου ατόμου, η σύγχρονη οπτική καταδεικνύει πως του προσφέρει μία σειρά από σημαντικά πλεονεκτήματα. Σε επικοινωνιακό και πολιτισμικό επίπεδο παρέχει στο δίγλωσσο άτομο τη δυνατότητα να έρθει σε επαφή με πιο διευρυμένα επικοινωνιακά δίκτυα, να αποκτήσει εμπειρίες από διαφορετικούς γλωσσικούς κόσμους και να είναι πιο ανοιχτό στην πολυπολιτισμικότητα και τη διαφορετικότητα, περιορίζοντας την προκατάληψη έναντι άλλων γλωσσικών και πολιτισμικών ομάδων. Επιπλέον, αναπτύσσεται η σκέψη και η δημιουργικότητα του ατόμου και βελτιώνεται η αυτοπεποίθηση και η εικόνα που έχει για τον εαυτό του. Μέσα από την εξοικείωση με τις άλλες γλώσσες αποκτά μία θετική προδιάθεση στην εκμάθησή τους και μπορεί με μεγαλύτερη ευκολία να μάθει και μια τρίτη γλώσσα ενώ η δυνατότητα έκφρασης και επικοινωνίας σε πολλές γλώσσες δύναται να προσφέρει περισσότερες επαγγελματικές ευκαιρίες (Baker, 2000).

Η διγλωσσία έχει ιδιαίτερη σημασία όχι μόνο για τα δίγλωσσα άτομα, αλλά και για τις ίδιες τις εμπλεκόμενες γλώσσες οι οποίες από τη στιγμή που έρχονται σε επαφή, αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και παύουν να παραμένουν οι ίδιες. Μέσω των δίγλωσσων ομιλητών τους, οι γλώσσες δανείζουν και δανείζονται στοιχεία, εμπλουτίζοντας η μία την άλλη όχι μόνο σε εννοιολογικό και λεξιλογικό επίπεδο

αλλά και σε γραμματικές και συντακτικές δομές, με αποτέλεσμα να συμβάλει η μία στην εξέλιξη της άλλης (Σκούρτου, 2011).

2.3 Η διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας

Η διγλωσσία, αν και αποτελεί ένα φαινόμενο που αναπτύσσεται και εκτός σχολείου, γίνεται ιδιαίτερα ορατό εντός του σχολικού πλαισίου. Μία τέτοια περίπτωση είναι αυτή των μαθητών με μεταναστευτικό προφίλ, οι οποίοι έχουν διαφορετική πρώτη γλώσσα από την ελληνική και ερχόμενοι στο σχολείο φέρνουν μαζί τους την «άλλη» γλώσσα. Σύμφωνα με τη Χατζηδάκη (2014), η εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης είναι δύσκολο να επιτευχθεί αυτόματα και αβίαστα μέσω της αλληλεπίδρασης με το κοινωνικό περιβάλλον αλλά απαιτεί συστηματική και συντονισμένη προσπάθεια, τόσο από τον μαθητή όσο και από τον διδάσκοντα. Οι μαθητές θα πρέπει να καταφέρουν να κατακτήσουν όχι μόνο τη μορφή της γλώσσας που χρησιμοποιείται στην καθημερινή επικοινωνία αλλά και την ακαδημαϊκή γλώσσα που διαθέτει δυσκολότερο λεξιλόγιο, με λέξεις λιγότερο συχνές, που θα τους χρειαστεί και στη διδασκαλία των υπολοίπων μαθημάτων (Σκούρτου, 2011). Σκοπός της διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης είναι να σταθεροποιήσουν οι μαθητές τη δομή της γλώσσας την οποία κατέχουν ελλιπώς, να ενισχύσουν τα πολιτισμικά στοιχεία που γνωρίζουν ελάχιστα και να ευαισθητοποιηθούν σε διαφορετικά κειμενικά περιβάλλοντα (Χατζηδάκη, χ.χ.).

Στην περίπτωση των προσφύγων, η εκμάθηση της ελληνικής γίνεται μόνο στα πλαίσια οργανωμένης διδασκαλίας καθώς γι' αυτούς η ελληνική αποτελεί ξένη γλώσσα. Οι πρόσφυγες μαθητές δεν γνωρίζουν καθόλου την ελληνική γλώσσα και παρότι βρίσκονται στη χώρα, οι συνθήκες στις οποίες ζουν δεν τους επιτρέπουν να έχουν στην καθημερινότητά τους αρκετά ακούσματα σε αυτήν. Συνεπώς δεν επικοινωνούν καθόλου στην ελληνική γλώσσα, δεν κατέχουν τη δομή της και δε γνωρίζουν τα πολιτισμικά της στοιχεία. Άρα η διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης στους πρόσφυγες έχει σαν σκοπό να τους παρουσιάσει τη δομή της γλώσσας, να ασκηθούν σε αυτή και τελικά να είναι ικανοί να παράγουν λόγο. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού απαιτείται συγκεκριμένο Αναλυτικό Πρόγραμμα, κατάλληλα σχεδιασμένο εκπαιδευτικό υλικό και μεθοδολογία και ειδικά καταρτισμένος εκπαιδευτικός (Χατζηδάκη, χ.χ.).

Μία βασική προϋπόθεση για την εκμάθηση της δεύτερης ή ξένης γλώσσας είναι να γνωρίζει ο εκπαιδευτικός τη γλωσσική ιδιομορφία του κάθε μαθητή ώστε να μπορέσει να δουλέψει πάνω σε αυτήν (Κούρτη – Καζούλλη, 2001). Άρα είναι απαραίτητο κατά τη διδασκαλία της ελληνικής και των υπολοίπων μαθημάτων μέσω αυτής να λαμβάνεται υπόψη η «άλλη» γλώσσα των δίγλωσσων μαθητών. Σύμφωνα με την υπόθεση της αλληλεξάρτησης των γλωσσών, δε μαθαίνουμε τις γλώσσες σαν να αποτελούν κλειστά αυτόνομα συστήματα αλλά σε αλληλεξάρτηση μεταξύ τους, πρώτα σε επίπεδο εννοιών, μιας και οι γλώσσες έχουν μία κοινή εννοιολογική βάση, και δευτερευόντως σε επίπεδο γλωσσικών δομών. Επομένως, είναι απαραίτητη η κατάκτηση της πρώτης γλώσσας του μαθητή σε ικανοποιητικό επίπεδο καθώς η ανάπτυξη κάθε επόμενης γλώσσας εξαρτάται από το βαθμό που έχει αναπτυχθεί η πρώτη (Cummins, 2001).

Για το λόγο αυτό η οργάνωση του γλωσσικού μαθήματος, και στην πορεία και των μαθημάτων άλλων γνωστικών περιεχομένων, θα πρέπει να γίνεται με τρόπο που να δίνει την ευκαιρία στους μαθητές να αξιοποιήσουν το συνολικό γλωσσικό και γνωστικό δυναμικό τους για να επιτύχουν τους στόχους του κάθε μαθήματος. Ο στόχος είναι ο γραμματισμός δηλαδή η γρήγορη αλλά ταυτόχρονα αποτελεσματική εκμάθηση της ακαδημαϊκής μορφής της ελληνικής γλώσσας σε συνδυασμό με την καλύτερη δυνατή επίδοση στα υπόλοιπα μαθήματα. Για να γίνει αυτό είναι αναγκαία η διατήρηση της συνέχειας ανάμεσα στις γλώσσες που χρησιμοποιεί ο μαθητής και θα πρέπει να αποφευχθεί η τοποθέτηση της πρώτης γλώσσας στο περιθώριο, κάτι που είναι σύνηθες στα πλαίσια του σχολείου (Σκούρτου, 2011). Ανεξάρτητα από το ότι η πρώτη γλώσσα του μαθητή μπορεί να μην θεωρείται αναγκαία στο σχολείο, αυτή καθίσταται αναγκαία για τον μαθητή στην πορεία του προς τη γνώση. Ακόμα και αν ο εκπαιδευτικός την αγνοεί και δεν τη χρησιμοποιεί κατά τη διδασκαλία του, ο μαθητής για να κατανοήσει όσα διδάσκεται, ενεργοποιεί την πρώτη του γλώσσα με τον ένα ή με τον άλλο τρόπο. Η αποκλειστική χρήση της ελληνικής έναντι της πρώτης είναι πιθανόν να δημιουργήσει προβλήματα, που στο σχολείο εκφράζονται πρωτίστως στο πεδίο του γραμματισμού (Σκούρτου, 2002).

Ένα ακόμα δεδομένο που θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη από τους διδάσκοντες την ελληνική ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα είναι το γεγονός πως η ελληνική διαθέτει μία σειρά από ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που προκύπτουν από την ίδια τη φύση της γλώσσας. Μία πρώτη δυσκολία που συναντούν όσοι διδάσκονται την ελληνική ως δεύτερη ή ξένη είναι το γεγονός πως η ελληνική γλώσσα διαθέτει

μια πλούσια γλωσσική ποικιλία και διάφορα γλωσσικά στοιχεία τόσο από τη δημοτική όσο και από την καθαρεύουσα, που της προσφέρουν έναν πλούτο εκφραστικών δυνατοτήτων και υφολογικών αποχρώσεων (Μήτσης, 1998). Αρκετά δύσκολο είναι και το κλιτικό της σύστημα. Τα άρθρα, τα ουσιαστικά, τα επίθετα και οι αντωνυμίες διαθέτουν ένα σύνθετο κλιτικό παράδειγμα ενώ και το ρήμα έχει και αυτό πολλούς διαφορετικούς τύπους: πρόσωπο, αριθμό, χρόνο, φωνή, ποιόν ενέργειας και έγκλιση (Βαρλοκώστα & Τριανταφυλλίδου, 2003).

Επομένως η διδασκαλία οφείλει να είναι οργανωμένη με τέτοιο τρόπο που να αναγνωρίζει τον βαθμό δυσκολίας της εκάστοτε γλωσσικής δομής προκειμένου να διευκολυνθεί η εκμάθηση. Η σειρά παρουσίασης των διαφόρων φαινομένων, θα πρέπει να διαφέρει από αυτήν που αφορά τη διδασκαλία της ελληνικής ως μητρικής και να ανταποκρίνεται στις εκπαιδευτικές ανάγκες των συγκεκριμένων μαθητών (Χατζηδάκη, 2014). Προς αυτήν την κατεύθυνση μπορεί να βοηθήσει και το να γνωρίζει ο εκπαιδευτικός ορισμένα γενικά χαρακτηριστικά της γραμματικής και της σύνταξης της πρώτης γλώσσας του μαθητή. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορέσει να προχωρήσει σε σύγκριση μεταξύ των δύο γλωσσών ώστε να κατανοήσει για ποιον λόγο ο μαθητής επαναλαμβάνει ορισμένα λάθη και να τον βοηθήσει να τα ξεπεράσει και να κατακτήσει αποτελεσματικότερα τη γλώσσα στόχο (Αζέζ, 1999).

Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να ενεργοποιεί όλες τις υπάρχουσες δυνατότητες του μαθητή και να του παρέχει όλα τα γλωσσικά ή άλλα βοηθήματα που χρειάζονται στη διαδικασία κατανόησης και διατύπωσης σύνθετων εννοιών (Σκούρτου, 2011). Ιδιαίτερα όταν η γλώσσα δεν έχει ακόμα κατακτηθεί στον απαιτούμενο βαθμό, το νόημα μπορεί να γίνει καλύτερα κατανοητό με την παροχή της ανάλογης πλαισιακής στήριξης μέσω μιας σειράς από τεχνικές και στρατηγικές όπως η έμφαση, ο επιτονισμός και η αλλαγή του ρυθμού κατά την ομιλία, οι κατάλληλες εκφράσεις του προσώπου και οι χειρονομίες, η δραματοποίηση, τα παιχνίδια ρόλων και η χρήση οπτικών βοηθημάτων και γραφικών παραστάσεων. Σημαντική είναι, τέλος, και η αξιοποίηση πολυτροπικών κειμένων, τα οποία είναι πιο ευχάριστα και ενδιαφέροντα για τον μαθητή και ταυτόχρονα του προσφέρουν μια πληθώρα ερεθισμάτων, διευκολύνουν την πρόσληψη και την αποκωδικοποίηση των διαφόρων μηνυμάτων και οδηγούν στην πληρέστερη κατανόηση των οδηγιών, των πληροφοριών και τελικά των ίδιων των κειμένων στην ελληνική γλώσσα (Χατζηδάκη, 2014).

2.4 Η επικοινωνιακή προσέγγιση στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας

Η επικοινωνιακή προσέγγιση στη γλωσσική διδασκαλία ενσωματώνει κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά της γλώσσας στο μαθησιακό περιβάλλον και θέτει στο επίκεντρό της την ενεργή συμμετοχή του μαθητή και την ικανοποίηση της ανάγκης του για επαρκή επικοινωνία και κατανόηση. Βάση της διδασκαλίας αποτελεί η επικοινωνία και όλα θεμελιώνονται γύρω από την επιτυχή πραγμάτωσή της (Richards & Rodgers, 1986). Το ενδιαφέρον του διδάσκοντα μεταφέρεται από την ορθή γραμματικο-συντακτική δομή της γλώσσας στην εκμάθηση των κατάλληλων γλωσσικών τύπων και επιλογών για την επίτευξη ενός επικοινωνιακού σκοπού. Ωστόσο, η γραμματική και η συντακτική ορθότητα δεν αγνοούνται καθώς αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι για την επιτυχημένη μετάδοση του μηνύματος. Ο κύριος στόχος είναι να αποκτήσουν οι μαθητές επικοινωνιακή ικανότητα, να μπορούν, δηλαδή, στα πλαίσια μιας συνομιλιακής κατάστασης να παράγουν οι ίδιοι ένα μήνυμα, να κατανοούν το μήνυμα που εκλαμβάνουν και να διαθέτουν δεξιότητες διατήρησης της επικοινωνίας (Richards, 2006).

Πιο συγκεκριμένα, όπως στην περίπτωση της διδασκαλίας της ελληνικής ως πρώτης γλώσσας έτσι και κατά τη διδασκαλία της ως δεύτερη ή ξένη, οι μαθητές θα πρέπει να ασκηθούν ώστε να κατανοούν τις ποικίλες μορφές του προφορικού και του γραπτού λόγου και να τις συνδέουν με τις επικοινωνιακές συνθήκες εντός των οποίων παράχθηκαν και ταυτόχρονα να αναπτύξουν την ικανότητα δημιουργικής χρήσης της γλώσσας για την παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου προσαρμοσμένου στην εκάστοτε επικοινωνιακή περίπτωση. Μέσα από αυτή τη διαδικασία οι μαθητές πρέπει να συνειδητοποιήσουν τον μηχανισμό λειτουργίας της γλώσσας και να μάθουν να αξιοποιούν τις δυνατότητες που τους δίνει για αποτελεσματική επικοινωνία (Χαραλαμπίδης & Χατζησαββίδης, 1997).

Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων είναι αναγκαία η διεξαγωγή της διδασκαλίας με τη χρήση αυθεντικών κειμένων από ποικίλες πηγές και δραστηριοτήτων που δημιουργούν μέσα στην τάξη αυθεντικές συνθήκες επικοινωνιακής χρήσης της γλώσσας ανάλογες με αυτές που ισχύουν εκτός σχολείου (Χαραλαμπίδης & Χατζησαββίδης, 1997). Υπάρχει μια πληθώρα ασκήσεων και δραστηριοτήτων που βασίζονται στην επικοινωνιακή προσέγγιση και από τις οποίες μπορεί να επιλέξει ο εκπαιδευτικός, ανάλογα με τον στόχο που επιδιώκει κάθε φορά.

Ο Littlewood (1981) διακρίνει τις επικοινωνιακές δραστηριότητες σε λειτουργικής επικοινωνίας (functional communication activities) και κοινωνικής αλληλεπίδρασης (social interaction activities). Οι δραστηριότητες λειτουργικής επικοινωνίας δίνουν έμφαση στην προώθηση της λειτουργικότητας στην επικοινωνία, δηλαδή έχουν σαν σκοπό να προσπαθήσουν οι μαθητές να χρησιμοποιήσουν ό,τι γνωρίζουν από την ελληνική γλώσσα για να περάσουν με αποτελεσματικό τρόπο ένα μήνυμα, χωρίς να μας ενδιαφέρουν τα γραμματικά ή συντακτικά λάθη. Από την άλλη πλευρά οι δραστηριότητες κοινωνικής αλληλεπίδρασης δίνουν έμφαση όχι μόνο στη λειτουργία των γλωσσικών δομών αλλά και στην κοινωνική σημασία τους, δηλαδή στο να επιλεγούν τύποι και δομές που να είναι λειτουργικές για το μεταδιδόμενο μήνυμα και κατάλληλες για την κοινωνική περίσταση στην οποία συντελείται η επικοινωνία.

Όσον αφορά τα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα, αυτά παρουσιάζονται στους μαθητές μέσα από τα παραδείγματα που σχετίζονται με πραγματικούς διαλόγους και καταστάσεις. Η κατανόηση της δομής και του μηχανισμού της ελληνικής γλώσσας είναι πολύ σημαντική για τον μαθητή γιατί του επιτρέπει να ανακαλύπτει τις ομοιότητες και τις διαφορές της συγκριτικά με την πρώτη του γλώσσα, με σκοπό την παραγωγή προτάσεων που είναι σωστές γραμματικά και συντακτικά (Χατζησαββίδης, 2002). Επιπρόσθετα, οι μεταφορές από τη μία γλώσσα στην άλλη και τα λάθη δεν αποτελούν πρόβλημα αλλά ουσιαστικό κομμάτι της διδασκαλίας, διότι με τη σωστή διαχείρισή τους από τον εκπαιδευτικό παρέχουν τη δυνατότητα στο μαθητή να κατανοήσει πληρέστερα τη διδασκόμενη γλώσσα. Οποιοδήποτε κείμενο γίνεται αφορμή για επικοινωνία μέσα στην τάξη και προκαλεί τους μαθητές να εκφραστούν ακόμα και αν βρίσκονται στα αρχικά στάδια εκμάθησης της ελληνικής, με το ζήτημα της προφοράς να μην αποτελεί κανένα εμπόδιο, εκτός κι αν δυσχεραίνει την επικοινωνία (Διακουμή, Εξαδάκτυλος, Κουρμπάνη, Σεκερτζή & Τολιάς, 2006).

Η επικοινωνιακή προσέγγιση στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης προσφέρει σημαντικά οφέλη στον μαθητή καθώς η επικοινωνία είναι ο μόνος τρόπος μέσω του οποίου ο δίγλωσσος ή εν δυνάμει δίγλωσσος μαθητής κατανοεί τον περιβάλλοντα κόσμο και εκφράζει ιδέες, απόψεις, συμπεριφορές και αντιλήψεις (Χατζησαββίδης, 2002). Η διδασκαλία υλοποιείται σε ένα αυθεντικό επικοινωνιακό περιβάλλον, όπου τα γλωσσικά ερεθίσματα στα οποία εκτίθεται ο μαθητής είναι κατανοητά και ενδιαφέροντα, και έτσι καθίσταται πιο αποτελεσματική. Η εκμάθηση της γλώσσας συντελείται και διαμέσου των πραγματικών επικοινωνιακών σχέσεων

των μαθητών μεταξύ τους, αλλά και με τον εκπαιδευτικό. Μέσα σε αυτήν την ανθρώπινη σχέση, τα υποκείμενα επικοινωνούν, ανταλλάσσουν σκέψεις και εμπειρίες μεταξύ τους, δημιουργούν κείμενα και διαπραγματεύονται νοήματα (Σκούρτου, 2002). Με αυτόν τον τρόπο η επικοινωνία στην τάξη από τυπική γίνεται πιο ανθρώπινη και προωθείται η ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων και η κοινωνικοποίηση των μαθητών. Συνεπώς, η εκμάθηση της γλώσσας μετατρέπεται σε μία ουσιαστική και ευχάριστη διαδικασία, αφού οι μαθητές βρίσκουν νόημα σε αυτήν και εμπλέκονται πιο ενεργά εμπλουτίζοντας, έτσι, το γλωσσικό τους όργανο, κατά τρόπο φυσιολογικό, με το λεξιλόγιο και τα εκφραστικά μέσα που απαιτούνται για κάθε επικοινωνιακή περίπτωση (Χαραλαμπίδης & Χατζησαββίδης, 1997).

3. Η εκπαίδευση των προσφύγων

Η Ελλάδα, όπως αναφέρθηκε και στο πρώτο κεφάλαιο, αποτελεί μία από τις κύριες χώρες υποδοχής προσφύγων στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Κατά πόσο όμως αυτή η υποδοχή θα μετατραπεί και σε αποδοχή των προσφύγων από την ελληνική κοινωνία εξαρτάται από διάφορους παράγοντες. Ένας από τους βασικότερους είναι η εκπαίδευση. Σύμφωνα με τους Core & Kalantzis (2000), θεμελιώδης σκοπός της εκπαίδευσης είναι να διασφαλίσει πως όλοι οι μαθητές θα επωφεληθούν από τη μάθηση με τέτοιο τρόπο που θα τους επιτρέψει να συμμετέχουν πλήρως και ισοδύναμα στη δημόσια, στην κοινωνική και στην οικονομική ζωή. Η εκπαίδευση, δηλαδή, παίζει πολύ σημαντικό ρόλο στον καθορισμό των ευκαιριών που θα δοθούν σε έναν μαθητή στην μετέπειτα πορεία της ζωής του. Η σχολική επιτυχία των προσφυγόπουλων μπορεί να ενισχύσει την αποδοχή τους από τους γηγενείς συμμαθητές τους και μελλοντικά να οδηγήσει στην αποτελεσματικότερη και λειτουργικότερη κοινωνική τους ένταξη και να μειώσει τις πιθανότητες περιθωριοποίησής τους (Cummins, 1999). Συνεπώς, ο βαθμός ενσωμάτωσης των παιδιών των προσφύγων στην κοινωνία εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από το σχολείο και από το αν θα έχουν την ευκαιρία να πάνε σε αυτό (Κούρτη – Καζούλλη, 2001).

3.1 Οι εκπαιδευτικές ανάγκες του πρόσφυγα μαθητή

Οι πρόσφυγες έχουν αναγκαστεί να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους λόγω διώξεων, εμφυλίου πολέμου ή άλλων κινδύνων που τους απειλούν εκεί. Στη διαδρομή τους προς την εξεύρεση ενός ασφαλούς τόπου διαμονής και στη χορήγηση ασύλου, έχουν βιώσει τραυματικές καταστάσεις, απώλειες στο οικογενειακό και φιλικό περιβάλλον και μακρά διαστήματα εγκλεισμού σε στρατόπεδα ή άλλες δομές φιλοξενίας προσφύγων. Η μετεγκατάσταση σε μία νέα χώρα, η προσαρμογή στην τοπική κοινωνία, η εκμάθηση μιας νέας γλώσσας, η εξεύρεση μόνιμης κατοικίας και εργασίας αποτελούν ορισμένες μόνο από τις προκλήσεις με τις οποίες έρχονται αντιμέτωποι οι πρόσφυγες. Οι επιπτώσεις αυτών των προσφυγικών εμπειριών είναι πολύ σημαντικές τόσο για τα προσφυγόπουλα όσο και για τις οικογένειές τους (NSW Department of Education, 2017).

Από τα παραπάνω προκύπτει πως οι πρόσφυγες μαθητές έχουν περισσότερες εκπαιδευτικές και υποστηρικτικές ανάγκες από τους γηγενείς συμμαθητές τους καθώς έχουν ζήσει για αρκετό καιρό μέσα στον κίνδυνο, την αβεβαιότητα και την ανασφάλεια. Επιπρόσθετα, η σχολική τους φοίτηση στην πατρίδα τους ήταν διακοπτόμενη ή είχαν καταφέρει να παρακολουθήσουν ελάχιστα την τυπική εκπαίδευση, οι δεξιότητες γραμματισμού στην πρώτη τους γλώσσα είναι συνήθως χαμηλές και είναι πιθανό λόγω των καταστάσεων που βίωσαν να αντιμετωπίζουν σύνθετα συναισθηματικά, ψυχικά ή σωματικά προβλήματα με την υγεία τους (NSW Department of Education, 2017). Το σχολείο, ως επίσημος φορέας εκπαίδευσης, καλείται να καλύψει όσο αποτελεσματικότερα γίνεται τις εκπαιδευτικές ανάγκες των προσφυγόπουλων και να τους βοηθήσει να συνεχίσουν την πορεία τους προς τη μάθηση και την πρόοδο.

3.1.1 Μαθησιακές ανάγκες

Ορισμένα από τα παιδιά των προσφύγων φτάνοντας στην Ελλάδα δεν έχουν προλάβει να φοιτήσουν σε σχολείο στις χώρες προέλευσής τους είτε γιατί ήρθαν σε νηπιακή ηλικία είτε γιατί λόγω των επικίνδυνων συνθηκών δε λειτούργησαν τα σχολεία στην περιοχή τους. Συνεπώς, τα παιδιά αυτά μπορεί να μιλούν ήδη την πρώτη τους γλώσσα αλλά δεν έχουν αναπτύξει τις δεξιότητες εγγραμματισμού σε

αυτήν. Ένα μεγάλο μέρος, όμως, των παιδιών φτάνει στη χώρα μας έχοντας παρακολουθήσει κάποιες τάξεις της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης της χώρας τους και, παρά τις όποιες ελλείψεις σε γνωστικούς πόρους λόγω της ελλιπούς φοίτησης και της μακράς απουσίας τους από το σχολείο, έχουν ήδη διαμορφώσει ένα γλωσσικό και γνωσιακό υπόβαθρο. Το μορφωτικό αυτό κεφάλαιο που ήδη διαθέτουν θα πρέπει να έχουν την ευκαιρία να το συνδέσουν με τα νέα γλωσσικά και γνωστικά ερεθίσματα που προσλαμβάνουν μέσα στο ελληνικό σχολείο αλλά και στο ευρύτερο περιβάλλον που ζουν (Χατζηδάκη, 2014).

Το βασικότερο ζήτημα που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες με την είσοδό τους στο σχολικό περιβάλλον, εκτός από τα μαθησιακά κενά στα διάφορα αντικείμενα, είναι αυτό της επικοινωνίας καθώς η διδασκαλία όλων των γνωστικών αντικειμένων γίνεται στη γλώσσα της χώρας υποδοχής (Sirin & Rogers – Sirin, 2015). Οι μαθητές χρειάζεται να διατηρήσουν τη δική τους γλώσσα, αλλά ταυτόχρονα καλούνται να μάθουν την ελληνική ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των σχολικών μαθημάτων και στην καθημερινή τους ζωή. Μάλιστα πολλές φορές η ανάγκη εκμάθησης της γλώσσας της χώρας υποδοχής είναι ακόμα μεγαλύτερη διότι, συχνά, τα παιδιά των προσφύγων, λόγω του ότι έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση, αναλαμβάνουν τον ρόλο του διερμηνέα για τους γονείς τους σε ποικίλες περιστάσεις (Baker, 2001).

Στα πλαίσια της γλωσσικής διδασκαλίας οι πρόσφυγες, ως εν δυνάμει δίγλωσσοι μαθητές, έχουν ανάγκη από σαφέστερη επεξήγηση και ανάλυση των εννοιών και συχνότερη επανάληψη και εξάσκηση πάνω σε όσα διδάσκονται για να μπορέσουν να τα αφομοιώσουν καλύτερα. Απαραίτητη κρίνεται και η παροχή όσο το δυνατόν περισσότερων γλωσσικών προτύπων, η προσεκτική παράφραση του λεξιλογίου που χρησιμοποιείται από τον εκπαιδευτικό ώστε να γίνεται πιο κατανοητό και ο εμπλουτισμός της διδασκαλίας με τη χρήση εποπτικών μέσων που καθιστούν ευκολότερη την εκμάθηση της νέας γλώσσας. Επιπλέον, οι μαθητές χρειάζονται μια δομημένη διερεύνηση των γνώσεων που κατέχουν κάθε στιγμή, συνεχείς ευκαιρίες για ελεγχόμενη αλληλεπίδραση μέσα στην τάξη μεταξύ τους αλλά και με τον εκπαιδευτικό και περισσότερο χρόνο στη διάθεσή τους προκειμένου να καταφέρουν να εσωτερικεύσουν τα δομικά σχήματα της γλώσσας – στόχου, δηλαδή της ελληνικής (Χατζηδάκη, 2014).

Αν και εντός του σχολείου κυριαρχεί η ελληνική γλώσσα, οι πρόσφυγες μαθητές έχουν την ανάγκη να διατηρήσουν και τα δικά τους γλωσσικά στοιχεία χωρίς

να υπάρχει κίνδυνος αφομοίωσης τους από την κυρίαρχη κουλτούρα. Η δημιουργία ενός φιλόξενου περιβάλλοντος διδασκαλίας που θα κάνει τους μαθητές να νιώθουν πως δεν απειλεί αλλά σέβεται τη γλώσσα τους μπορεί να μειώσει αυτόν τον κίνδυνο (McBrien, 2005). Συνεπώς, για την επίτευξη καλύτερων μαθησιακών αποτελεσμάτων είναι ανάγκη να οικοδομηθεί στα πλαίσια της διδασκαλίας μία τέτοια συνθήκη που να επιτρέπει, να ενθαρρύνει και να μεγιστοποιεί την αξιοποίηση της προηγούμενης γλωσσικής και πολιτισμικής γνώσης του πρόσφυγα μαθητή στη διαδικασία κατανόησης και δημιουργίας νοήματος στην ελληνική γλώσσα (Σκούρτου, 2002). Οι πρόσφυγες μαθητές έχουν ανάγκη να εκφραστούν, να δείξουν τι γνωρίζουν, να μιλήσουν για τις εμπειρίες τους και να προβάλλουν τη δική τους κουλτούρα γι' αυτό και θα πρέπει να τους δοθεί η ευκαιρία να το πράξουν. Με αυτόν τον τρόπο η τάξη μετατρέπεται σε μία κοινότητα όπου όλοι συμβάλλουν με τις εμπειρίες και τις γνώσεις τους σε ένα κλίμα ισοτιμίας και αμοιβαίας αναγνώρισης και εν τέλει και η ίδια η διδασκαλία καθίσταται πιο αποτελεσματική (Cummins, 1999).

Σε κάθε περίπτωση, είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζει ο εκπαιδευτικός και να λαμβάνει συνεχώς υπόψη του την προσωπική ιστορία του κάθε πρόσφυγα μαθητή, το οικογενειακό, κοινωνικό και πολιτισμικό του υπόβαθρο, τις μορφωτικές του εμπειρίες και γενικά όλα εκείνα τα ιδιαίτερα γνωρίσματά του που τον κάνουν μοναδικό. Μέσα από την αναγνώριση της προσωπική ταυτότητας του κάθε μαθητή μπορούν να διερευνηθούν πληρέστερα οι μαθησιακές του ανάγκες και να του δοθούν τα κατάλληλα κίνητρα που θα προάγουν τη μάθηση (Cummins, 1999).

3.1.2 Ψυχοσυναισθηματικές ανάγκες

Όλοι οι πρόσφυγες έχουν εκτεθεί σε επικίνδυνες καταστάσεις που μπορούν να τους δημιουργήσουν κάποιου είδους τραύμα είτε αυτό είναι σωματικό, είτε συναισθηματικό είτε ψυχολογικό. Το πόσο γρήγορα θα μπορέσουν να αντιμετωπίσουν αυτά τα τραύματα και να προχωρήσουν δυναμικά στη ζωή τους εξαρτάται από την ηλικία, τον χαρακτήρα, το είδος των εμπειριών και τη φροντίδα που θα λάβουν (British Columbia Ministry of Education, 2015). Ιδιαίτερα τα μικρά παιδιά επηρεάζονται σοβαρά σε συναισθηματικό και ψυχολογικό επίπεδο και συχνά κατακλύζονται από άγχος και φόβο, κάτι που όταν συμβαίνει για μεγάλο χρονικό διάστημα είναι εξουθενωτικό και ενδεχομένως να έχει μακροπρόθεσμες συνέπειες

στη γνωστική, συναισθηματική, ψυχολογική και κοινωνική τους ανάπτυξη (Sirin & Rogers – Sirin, 2015).

Σύμφωνα με τους Eth & Pynoos (1985), το γενικευμένο άγχος και το αίσθημα ανασφάλειας μπορεί να οδηγήσει σε αδυναμία συγκέντρωσης και ολοκλήρωσης των απαιτούμενων δραστηριοτήτων, σύγχυση και έλλειψη προοπτικής καθώς δε γνωρίζουν τι θα συμβεί στο μέλλον και αποφεύγουν να κάνουν σχέδια. Ακόμα, φοβούνται να εκφράσουν όσα αισθάνονται και πολλές φορές νιώθουν ντροπή και θυμό για όσα έχουν υποστεί. Αυτή η συνεχόμενη συναισθηματική και ψυχολογική πίεση που υφίστανται μπορεί να τους οδηγήσει σε υπερβολικές αντιδράσεις μπροστά σε μη οικείες καταστάσεις ή να τους κάνει να δείχνουν απαθείς και χωρίς διάθεση για αλληλεπίδραση.

Οι πρόσφυγες μαθητές καθώς εντάσσονται σε ένα νέο σχολικό πλαίσιο είναι λογικό αρχικά να νιώθουν ανασφάλεια, καθώς μετά από πολύ καιρό απομακρύνονται από τους γονείς τους, και να εμφανίζουν μειωμένη αυτοπεποίθηση. Η δημιουργία ενός κλίματος ασφάλειας μέσα στην τάξη και η οικοδόμηση μιας σχέσης αμοιβαίας κατανόησης και εμπιστοσύνης ανάμεσα στον πρόσφυγα μαθητή και τον εκπαιδευτικό, θα μειώσει την ταραχή και την αναστάτωσή του και θα του επιτρέψει να ασχοληθεί με τις καθημερινές σχολικές του δραστηριότητες απαλλαγμένος από το άγχος και τον φόβο (British Columbia Ministry of Education, 2015). Συζητήσεις που σχετίζονται με την οικογένεια, τον πόλεμο ή γεγονότα στην πατρίδα του μπορεί να πυροδοτήσουν άσχημες αντιδράσεις και γι' αυτό θα πρέπει να γίνεται προσεκτικός χειρισμός αυτών των ζητημάτων από την πλευρά του εκπαιδευτικού. Γενικότερα απαιτείται συνεχής ενημέρωση και ευαισθητοποίηση όλου του εκπαιδευτικού προσωπικού της σχολικής μονάδας προκειμένου να είναι έτοιμο να διαχειριστεί με αποτελεσματικό τρόπο όποια κατάσταση προκύψει και να λάβει τις σωστές αποφάσεις (NSW Department of Education, n.d.).

3.1.3 Κοινωνικές ανάγκες

Μετά από την περιπέτεια της φυγής από την πατρίδα τους, τον αποχωρισμό από φίλους και αγαπημένα πρόσωπα και την εγκατάστασή τους σε μία νέα χώρα, τα προσφυγόπουλα έχουν ανάγκη να νιώσουν ότι ανήκουν ξανά σε μία ομάδα εντός της οποίας είναι ασφαλείς. Αυτή η δυνατότητα τους δίνεται στα πλαίσια του σχολείου

όπου, εκτός από τις απαραίτητες γνώσεις και δεξιότητες, τους προσφέρονται και ευκαιρίες για κοινωνικοποίηση μέσα από τη συναναστροφή με τους συνομηλίκους τους. Η σχολική φοίτηση αποκαθιστά, σε κάποιον βαθμό, την κανονικότητα στην καθημερινή τους ζωή, τους εντάσσει και πάλι σε ένα περιβάλλον κατάλληλο για την ηλικία τους και τους επιτρέπει να κάνουν ξανά σχέδια για το μέλλον τους (British Columbia Ministry of Education, 2015).

Ωστόσο, η διαδικασία αυτή, πολλές φορές, δεν είναι εύκολη λόγω των στερεοτύπων που συνοδεύουν τους πρόσφυγες και που μπορεί να τους οδηγήσουν στην κοινωνική απομόνωση. Ο κίνδυνος να υποστούν διακρίσεις και ρατσιστικές συμπεριφορές, εντός αλλά και εκτός του σχολείου, είναι αρκετά μεγάλος, γεγονός που επηρεάζει τις σχέσεις τους τόσο με τον εκπαιδευτικό όσο και με τους συμμαθητές τους. Επιπλέον, οι τραυματικές εμπειρίες που έχουν βιώσει αυξάνουν την επιφυλακτικότητά τους με αποτέλεσμα, όσο και αν το επιθυμούν, να παρουσιάζουν δυσκολία στη σύναψη φιλικών σχέσεων και γενικότερα να φοβούνται να οικοδομήσουν πραγματικές σχέσεις εμπιστοσύνης με τους συνομηλίκους τους (Dryden-Peterson, 2015).

Προκειμένου να αποφευχθεί η περιθωριοποίηση των προσφύγων μαθητών, ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να ενισχύσει τους δεσμούς τους με την κουλτούρα της πατρίδας τους, τις παραδόσεις, τα ήθη και τα έθιμά τους ώστε να αποκτήσουν μια πιο ισχυρή και θετική πολιτισμική ταυτότητα ενώ ταυτόχρονα θα φροντίσει να τους φέρει πιο κοντά και με την κουλτούρα της χώρας υποδοχής (Sirin & Rogers – Sirin, 2015). Ακόμα, οφείλει να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες που θα ευαισθητοποιήσουν τους συμμαθητές τους πάνω στις προσφυγικές εμπειρίες και να καταφέρει μέσω στοχευμένων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων να καταρρίψει τα υπάρχοντα στερεότυπα, να τους φέρει σε επαφή με τον πολιτισμό των προσφύγων και να βοηθήσει την ανάπτυξη ουσιαστικών σχέσεων μεταξύ τους.

3.2 Η εκπαίδευση των προσφύγων στην Ελλάδα. Το νομοθετικό πλαίσιο

Το κλείσιμο των συνόρων και η Κοινή Δήλωση Ευρωπαϊκής Ένωσης – Τουρκίας το Μάρτιο του 2016, είχε ως αποτέλεσμα να παραμείνει στην Ελλάδα ένας μεγάλος αριθμός παιδιών προσφύγων με τις οικογένειές τους και σε κάποιες περιπτώσεις και χωρίς αυτές. Η ανάγκη άμεσης κάλυψης των εκπαιδευτικών αναγκών

των παιδιών αυτών, που είχαν μείνει για αρκετό διάστημα εκτός του σχολικού πλαισίου, οδήγησε στη σύσταση από το ΥΠ.Π.Ε.Θ. της Επιστημονικής Επιτροπής για τη Στήριξη των Παιδιών των Προσφύγων η οποία ανέλαβε την εκπόνηση ενός σχεδίου για την ένταξή τους στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες των παιδιών, τις ιδιαίτερες συνθήκες διαβίωσής τους και το γεγονός ότι αποτελούν πληθυσμούς οι οποίοι δεν είναι σταθεροί αλλά μεταβάλλονται διαρκώς τόσο ως προς το μέγεθός τους όσο και ως προς τον τόπο διαμονής τους, η Επιστημονική Επιτροπή εισηγήθηκε ένα πρόγραμμα ένταξης διαφορετικών ταχυτήτων. Ταυτόχρονα ορίστηκαν Συντονιστές Εκπαίδευσης Προσφύγων (Σ.Ε.Π.) προκειμένου να διαμεσολαβήσουν για την υποστήριξη της ένταξης των παιδιών στα σχολεία, να παρουσιάσουν μέσα στα Κέντρα Φιλοξενίας τη λειτουργία του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και να συνδέσουν το σχολείο με τα ενήλικα πρόσωπα που είναι υπεύθυνα για τα παιδιά (ΥΠ.Π.Ε.Θ. Επιστημονική Επιτροπή για τη Στήριξη των Παιδιών των Προσφύγων, 2017).

3.2.1 Δομές Υποδοχής και Εκπαίδευσης Προσφύγων (Δ.Υ.Ε.Π.)

Στα πλαίσια αυτής της προσπάθειας θεσμοθετήθηκαν το 2016 με την Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 131024/Δ1 (ΦΕΚ 2687/Β/29-08-2016) οι Δομές Υποδοχής και Εκπαίδευσης Προσφύγων (Δ.Υ.Ε.Π.) ως ένα καινοτόμο πρόγραμμα που θα έδινε λύση στα προβλήματα που προέκυψαν με την ένταξη των προσφύγων στην τυπική εκπαίδευση. Σύμφωνα με αυτή, στόχος της ίδρυσης των Δ.Υ.Ε.Π. ήταν η εκπαιδευτική στήριξη των παιδιών προσφύγων μέσα από την εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας και την οργάνωση και διεξαγωγή διαφόρων προγραμμάτων, εκπαιδευτικών παρεμβάσεων και δραστηριοτήτων. Με την Κοινή Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 180647/ΓΔ4 (ΦΕΚ 3502/Β/31-10-2016) ρυθμίστηκαν τα θέματα που σχετίζονται με την οργάνωση, τη λειτουργία, τη διαδικασία στελέχωσης, τον συντονισμό και το πρόγραμμα εκπαίδευσης των Δ.Υ.Ε.Π.. Πιο συγκεκριμένα, οι Δ.Υ.Ε.Π. ανήκουν στην τυπική εκπαίδευση και απευθύνονται σε μαθητές Νηπιαγωγείου (4-5 ετών), Δημοτικού (6-12 ετών) και Γυμνασίου (13-15 ετών). Λειτουργούν εντός των σχολικών μονάδων που ανήκουν σε Περιφερειακές Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στα όρια των οποίων υφίστανται κέντρα φιλοξενίας. Οι μονάδες που επιλέγονται πρέπει να έχουν μία εύλογη απόσταση από τα κέντρα φιλοξενίας ενώ θα πρέπει να διαθέτουν και τις

αναγκαίες αίθουσες διδασκαλίας. Στην περίπτωση των Νηπιαγωγείων, που η ηλικία των μαθητών είναι πολύ μικρή για να υπάρξει μετακίνησή τους, αλλά και σε άλλες ειδικές περιπτώσεις, δύναται να λειτουργήσουν Δ.Υ.Ε.Π. ως παραρτήματα σχολικών μονάδων εντός των κέντρων φιλοξενίας. Ανάλογα με τον αριθμό των μαθητών που φοιτούν σε αυτήν, κάθε Δ.Υ.Ε.Π. μπορεί να περιλαμβάνει περισσότερα από ένα τμήματα. Για τη λειτουργία ενός τμήματος απαιτούνται το ελάχιστο 10 μαθητές ενώ ο αριθμός τους δεν πρέπει να υπερβαίνει τους 20.

Η φοίτηση των μαθητών στις Δ.Υ.Ε.Π. διαρκεί για τουλάχιστον ένα διδακτικό έτος με δυνατότητα επέκτασης αυτού του διαστήματος, εφόσον αυτό κριθεί απαραίτητο, και στη συνέχεια όσοι παραμείνουν στην Ελλάδα εντάσσονται σε γενικές τάξεις όπου συνεχίζουν την εκπαίδευσή τους. Όσον αφορά τις Δ.Υ.Ε.Π. που ιδρύονται εντός των κέντρων φιλοξενίας, αυτές λειτουργούν τις πρωινές ώρες από 08.20 έως 13.00 για τα Νηπιαγωγεία και από 08.30 έως 12.30 για τα Δημοτικά και Γυμνάσια. Οι υπόλοιπες Δ.Υ.Ε.Π. λειτουργούν τις απογευματινές ώρες από 14.00 έως 18.00. Το εβδομαδιαίο πρόγραμμα διαρκεί 20 διδακτικές περιόδους με τον χρόνο να κατανέμεται ανά διδακτικό αντικείμενο στα Δημοτικά Σχολεία ως εξής: Ελληνική Γλώσσα (6 ώρες), Αγγλικά (4 ώρες), Μαθηματικά (3 ώρες), Φυσική Αγωγή (3 ώρες), ΤΠΕ (3 ώρες) και Αισθητική Αγωγή που περιλαμβάνει Εικαστικά, Μουσική, Θεατρική Αγωγή (2 ώρες). Η επιλογή των μαθημάτων έγινε με γνώμονα την απόκτηση από τους μαθητές των βασικών εφοδίων για την ομαλότερη προσαρμογή τους, είτε επιλέξουν την ένταξή τους την επόμενη χρονιά στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα είτε συνεχίσουν τη φοίτησή τους σε σχολεία του εξωτερικού. Υπεύθυνος για τη λειτουργία της Δ.Υ.Ε.Π. ορίζεται ένας από τους εκπαιδευτικούς που υπηρετούν σε αυτή και εκτός από το διδακτικό του έργο είναι αρμόδιος και για τη διεύθυνση των διοικητικών ζητημάτων. Σε όλη αυτή την προσπάθεια ενεργό ρόλο διαδραματίζουν και οι Σ.Ε.Π. οι οποίοι εισηγούνται μέτρα για την εύρυθμη λειτουργία των δομών και μεριμνούν για διάφορα θέματα που τις αφορούν (ΦΕΚ 3502/Β/31-10-2016).

3.2.2. Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ

Αφού ολοκληρώσουν την φοίτησή τους στις Δ.Υ.Ε.Π., την επόμενη σχολική χρονιά οι μαθητές εντάσσονται στις τάξεις των σχολείων στο πρωινό πρόγραμμα. Στο σχολείο εγγράφονται και φοιτούν εκτός από την τάξη τους και στις Τάξεις Υποδοχής. Οι Τάξεις Υποδοχής δεν είναι ένας νέος θεσμός, αλλά ιδρύθηκαν και λειτούργησαν

για πρώτη φορά το σχολικό έτος 1980-1981 με την Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 818.2/Ζ/4139 (ΦΕΚ 1105/Β/4-11-1980) για να υποστηρίξουν Έλληνες μαθητές που προέρχονται από ελληνικά ή ξένα σχολεία του εξωτερικού, προκειμένου να ενταχθούν στο ελληνικό σχολικό και κοινωνικό περιβάλλον και στον ελληνικό τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς, να καλλιεργήσουν τις δεξιότητές τους και να αποκτήσουν τα απαραίτητα εφόδια για τη μελλοντική τους εξέλιξη. Στην πορεία ακολούθησαν και άλλες υπουργικές αποφάσεις που τροποποίησαν σε έναν βαθμό τη λειτουργία τους, εντάσσοντας σε αυτές μαθητές που το επίπεδο γλωσσομάθειάς τους δε συνάδει με αυτό της ηλικιακής τους τάξης και χρειάζεται να τους παρασχεθεί διδασκαλία προσαρμοσμένη στις δικές τους ανάγκες. Από το 2010 και συγκεκριμένα με τον Νόμο 3879/2010 (ΦΕΚ 163/Α/21-9-2010) με τον οποίο ορίζονται οι Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ) που στοχεύουν στην ισότιμη ένταξη όλων των μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα μέσω υποστηρικτικών δράσεων για τη βελτίωση της μαθησιακής επίδοσης, τίθενται οι βάσεις για τη λειτουργία των Τάξεων Υποδοχής με τη μορφή που συναντάμε στην εκπαίδευση μέχρι και σήμερα.

Σύμφωνα με την Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 131024/Δ1 (ΦΕΚ 2687/Β/29-08-2016) οι Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ απευθύνονται σε μαθητές που δεν έχουν την απαιτούμενη γνώση της ελληνικής γλώσσας όπως: Ρομά, αλλοδαποί, παλιννοστούντες, πρόσφυγες και ευάλωτες κοινωνικά ομάδες. Σκοπός τους είναι με την παροχή επιπλέον διδακτικής στήριξης να τους βοηθήσουν να προσαρμοστούν πλήρως στις κανονικές τάξεις όπου είναι εγγεγραμμένοι και να ανταπεξέλθουν στο πρόγραμμα σπουδών τους. Για τη φοίτηση ενός μαθητή σε Τάξη Υποδοχής ΖΕΠ απαιτείται η ανίχνευση από τον εκπαιδευτικό του επιπέδου ελληνομάθειάς του με τη διεξαγωγή διαπιστωτικών τεστ ώστε, να εξακριβώσει ποιες είναι οι εκπαιδευτικές του ανάγκες. Για την ίδρυση μιας Τάξης Υποδοχής ΖΕΠ απαιτείται ένας αριθμός τουλάχιστον 9 μαθητών ενώ μπορούν να συμμετέχουν σε αυτήν μαθητές που είναι εγγεγραμμένοι σε περισσότερες από μία τάξεις.

Υπάρχουν δύο μορφές Τάξεων Υποδοχής ΖΕΠ. Στις Τάξεις Υποδοχής Ι ΖΕΠ φοιτούν μαθητές που διαθέτουν ελάχιστη ή μηδενική γνώση της ελληνικής γλώσσας γι' αυτό και ακολουθούν σε αυτήν ένα εντατικό πρόγραμμα εκμάθησής της. Ταυτόχρονα παρακολουθούν και στην κανονική τους τάξη μαθήματα όπως Φυσική Αγωγή, Εικαστικά, Μουσική, Ξένη Γλώσσα ή κάποιο άλλο σύμφωνα με την απόφαση του Συλλόγου Διδασκόντων. Η φοίτηση διαρκεί έναν χρόνο, υπάρχει όμως η δυνατότητα επέκτασης εφόσον αυτό κριθεί αναγκαίο. Στις Τάξεις Υποδοχής ΙΙ ΖΕΠ

το επίπεδο ελληνομάθειας των μαθητών που φοιτούν σε αυτές είναι μέτριο, όμως δύναται να δημιουργεί δυσκολίες στην παρακολούθηση των υπολοίπων μαθημάτων μέσα στην κανονική τάξη. Στους μαθητές αυτούς πραγματοποιείται υποστήριξη στην ελληνική γλώσσα ή και σε άλλα μαθήματα είτε εκτός της κανονικής τάξης για κάποιες διδακτικές ώρες είτε εντός της κανονικής τους τάξης με τον δάσκαλο της Τάξης Υποδοχής II ΖΕΠ να λειτουργεί ως δεύτερος, υποστηρικτικός εκπαιδευτικός. Η απόφαση για τον τρόπο που θα γίνει η υποστήριξη λαμβάνεται με γνώμονα την πληρέστερη ικανοποίηση των εκπαιδευτικών αναγκών των μαθητών. Η φοίτηση στις Τάξεις Υποδοχής II ΖΕΠ διαρκεί έως τρία διδακτικά έτη. Ωστόσο και για τις δύο μορφές Τάξεων Υποδοχής ΖΕΠ είναι δυνατή η ταχύτερη επιστροφή του μαθητή στην κανονική του τάξη εάν διαπιστωθεί ότι μπορεί πλέον να παρακολουθεί απρόσκοπτα όλα του τα μαθήματα (ΦΕΚ 2687/Β/29-08-2016).

3.3 Στοιχεία για την εκπαίδευση των προσφύγων στην Ελλάδα τα σχολικά έτη 2016-2017 και 2017-2018

Ο πληθυσμός των παιδιών προσφύγων από την αρχή της προσφυγικής κρίσης βρισκόταν και εξακολουθεί να βρίσκεται σε διαρκή κίνηση, γεγονός που δυσκολεύει τη δυνατότητα για εκτιμήσεις και προβλέψεις του αριθμού των παιδιών που θα πρέπει να ενταχθούν στις εκπαιδευτικές δομές και, κατά συνέπεια, τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των κατάλληλων προγραμμάτων από το ΥΠ.Π.Ε.Θ.. Τον Μάιο του 2016 η Επιστημονική Επιτροπή για τη Στήριξη των Παιδιών των Προσφύγων κατέγραψε 13.677 ανήλικους πρόσφυγες που διέμεναν σε κέντρα φιλοξενίας εκ των οποίων 8.000-8.500 ήταν 4-15 ετών δηλαδή στην ηλικία που απευθύνεται η υποχρεωτική εκπαίδευση. Τον Μάρτιο του 2017 ο πληθυσμός των παιδιών έφτασε λίγο παραπάνω από 20.000 με αποκλίσεις της τάξεως του 5%. Από τα 16.000 περίπου παιδιά που κατοικούσαν σε κέντρα φιλοξενίας και σε δομές της Ύπατης Αρμοστείας τα 9.700 ανήκαν σε ηλικιακές ομάδες υποχρεωτικής εκπαίδευσης (ΥΠ.Π.Ε.Θ. Επιστημονική Επιτροπή για τη Στήριξη των Παιδιών των Προσφύγων, 2017).

Παρά τον υψηλό αριθμό των παιδιών προσφύγων που βρίσκονταν στην Ελλάδα και τις προσπάθειες του ΥΠ.Π.Ε.Θ. να τα εντάξει σε ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο, το σχολικό έτος 2016-2017 και συγκεκριμένα μέχρι τον Μάρτιο του 2017, μόλις 2.643 μαθητές σχολικής ηλικίας φοίτησαν στις 107 Δ.Υ.Ε.Π. που ιδρύθηκαν

και λειτούργησαν σε Δημοτικά σχολεία και Γυμνάσια της χώρας. Θα πρέπει να σημειωθεί πως τα παιδιά νηπιακής ηλικίας δεν κατέστη δυνατό να παρακολουθήσουν μαθήματα καθώς λόγω οργανωτικών δυσκολιών δεν ιδρύθηκαν, τελικά, Νηπιαγωγεία μέσα στα κέντρα φιλοξενίας, όπως είχε αρχικά προγραμματιστεί. Πολλά παιδιά που ζούσαν εκτός κέντρων φιλοξενίας δεν κατάφεραν να φοιτήσουν σε Γυμνάσια διότι δεν ενεργοποιήθηκε ο νόμος που θα επέτρεπε τη λειτουργία Τάξεων Υποδοχής ΖΕΠ σε αυτά ενώ και πολυάριθμα παιδιά που διέμεναν σε νησιά του Αιγαίου δεν μπόρεσαν να αποκτήσουν πρόσβαση στην τυπική εκπαίδευση. Παρατηρήθηκε, επιπλέον, πως η φοίτηση στις Δ.Υ.Ε.Π. χαρακτηρίζονταν από έντονη αστάθεια καθώς πολλοί μαθητές αναγκάστηκαν να διακόψουν τη φοίτησή τους λόγω μετακίνησης σε άλλη περιοχή ενώ ένα σημαντικό ποσοστό των μαθητών, ιδιαίτερα στα Γυμνάσια, αν και δεν εγκατέλειψε οριστικά το σχολείο, δεν είχε συστηματική παρουσία σε αυτό (ΥΠ.Π.Ε.Θ. Επιστημονική Επιτροπή για τη Στήριξη των Παιδιών των Προσφύγων, 2017).

Παρά τα πολλά προβλήματα τα παιδιά που εντάχθηκαν στα σχολεία προσαρμόστηκαν στην εκπαιδευτική διαδικασία και στους κανόνες της σχολικής ζωής, έδειξαν ανταπόκριση και συμμετοχή στα μαθήματα και σημείωσαν πρόοδο στη γλώσσα, τα μαθηματικά και τα αγγλικά. Ακόμα ξεπεράστηκαν, σταδιακά, σε πολλά σχολεία κάποιες από τις δυσκολίες που υπήρξαν κατά την πρώτη επαφή των Ελλήνων μαθητών με τα προσφυγόπουλα και ενισχύθηκε η μεταξύ τους αλληλεπίδραση και επικοινωνία, η οποία επιδρά θετικά στην ψυχολογία των προσφυγόπουλων αλλά και στην κοινωνικοποίησή τους (ΥΠ.Π.Ε.Θ. Επιστημονική Επιτροπή για τη Στήριξη των Παιδιών των Προσφύγων, 2017).

Για το σχολικό έτος 2017-2018 στόχος του ΥΠ.Π.Ε.Θ. ήταν να ενταχθούν ομαλά όλα τα προσφυγόπουλα στην εκπαίδευση, δίνοντας μεγαλύτερη βαρύτητα στην αρμονική μετάβαση των παιδιών από την απογευματινή στην πρωινή ζώνη των σχολείων και συγκεκριμένα στις Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ, οι οποίες αυξήθηκαν σημαντικά. Σύμφωνα με τα συγκεντρωτικά στοιχεία για τους εγγεγραμμένους πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές, που αντλήθηκαν από το πληροφοριακό σύστημα myschool τον Μάιο του 2018, ο συνολικός αριθμός των μαθητών που φοίτησαν σε Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ το σχολικό έτος 2017-2018 ανήλθε σε 5.291. Από αυτούς η πλειοψηφία, δηλαδή 3.692 μαθητές, βρίσκονταν στα Δημοτικά Σχολεία ενώ οι υπόλοιποι 1.599 μαθητές φοίτησαν στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και πιο

συγκεκριμένα 900 στα Γυμνάσια της χώρας και 699 στα Γενικά, Επαγγελματικά και Εσπερινά Λύκεια (ΥΠ.Π.Ε.Θ., 2018).

Επιπλέον, συνεχίστηκε η λειτουργία των απογευματινών Δ.Υ.Ε.Π. που διατήρησαν τον προ-ενταξιακό τους χαρακτήρα, καθώς υπήρξε ένας σημαντικός αριθμός μαθητών που μόλις έφτασαν εκείνο το διάστημα στη χώρα και έπρεπε να καλυφθούν οι ιδιαίτερες εκπαιδευτικές τους ανάγκες αλλά και να τους δοθεί η ευκαιρία να εξοικειωθούν με τους κανόνες της σχολικής ζωής. Συνολικά φοίτησαν σε Δ.Υ.Ε.Π. 2.026 μαθητές. Αναλυτικότερα λειτούργησαν 23 Δ.Υ.Ε.Π. για παιδιά νηπιακής ηλικίας και φοίτησαν σε αυτές 539 μαθητές, 45 λειτούργησαν σε Δημοτικά σχολεία με τον αριθμό των μαθητών να ανέρχεται σε 1.187 και 16 σε Γυμνάσια όπου φοίτησαν 300 μαθητές (ΥΠ.Π.Ε.Θ., 2018).

Ο συνολικός αριθμός των εγγεγραμμένων μαθητών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση το σχολικό έτος 2017-2018 ανήλθε σε 8.017 μαθητές στους οποίους περιλαμβάνονται και 700 κατ' εκτίμηση μαθητές οι οποίοι φοίτησαν σε σχολικές μονάδες που δε διαθέτουν Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ. Ωστόσο, λαμβάνοντας υπόψη μας πως ο πληθυσμός των ανηλίκων προσφύγων σχολικής ηλικίας εκτιμάται για το 2017-2018 σε 10.000-12.000, διαπιστώνουμε πως σχεδόν 4.000 παιδιά παρέμειναν εκτός σχολικού πλαισίου. Από αυτά 2.000 κατά προσέγγιση βρίσκονταν στα νησιά του Βόρειου και Ανατολικού Αιγαίου όπου δεν παρέχονταν υποχρεωτική εκπαίδευση τη συγκεκριμένη χρονιά και 2.000 είναι ασυνόδετοι ανήλικοι μεγαλύτεροι των 15 ετών που ηλικιακά δεν μπορούν να ενταχθούν στην υποχρεωτική εκπαίδευση (ΥΠ.Π.Ε.Θ., 2018).

Για το σχολικό έτος 2018-2019 η εκπαίδευση των προσφύγων είναι μία από τις προτεραιότητες του ΥΠ.Π.Ε.Θ. καθώς έχει δρομολογηθεί με την Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 134803/ΓΔ4 η ίδρυση Δ.Υ.Ε.Π. οι οποίες μπορούν να λειτουργήσουν σε 72 Δημοτικά Σχολεία και σε 33 Γυμνάσια της χώρας ενώ εντός των κέντρων φιλοξενίας μπορούν να λειτουργήσουν 32 Δ.Υ.Ε.Π. ως παραρτήματα όμορων Νηπιαγωγείων (ΦΕΚ 3580/Β/22-08-2018). Επιπρόσθετα, δύναται να λειτουργήσουν 220 Τάξεις Υποδοχής Ι ΖΕΠ στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (ΦΕΚ 4689/Β/18-10-2018) και συνολικά 951 Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (ΦΕΚ 3236/2/7-08-2018 · ΦΕΚ 4528/Β/17-10-2018).

4. Μία νέα πρόταση γλωσσικού διδακτικού υλικού στην ελληνική γλώσσα για πρόσφυγες

4.1 Η ανάγκη δημιουργίας γλωσσικού διδακτικού υλικού για πρόσφυγες.

Η φοίτηση των παιδιών προσφύγων στις Δ.Υ.Ε.Π. και στη συνέχεια στις Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ τους προσέφερε την ευκαιρία να βιώσουν και πάλι την κανονικότητα στο καθημερινό τους πρόγραμμα και παράλληλα τους έδωσε τον απαιτούμενο χρόνο για να προσαρμοστούν ομαλά σε σχολικές δομές που διαθέτουν κανόνες και απαιτήσεις, χωρίς όμως να υποστούν πολύ μεγάλη πίεση. Μία βασική εκπαιδευτική ανάγκη που έπρεπε να ικανοποιηθεί άμεσα ήταν η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας καθώς όλα τα μαθήματα στο σχολείο γίνονται σε αυτήν. Για το λόγο αυτό το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (Ι.Ε.Π.) διαμόρφωσε ένα ειδικό αναλυτικό πρόγραμμα που να ανταποκρίνεται στον συγκριμένο μαθητικό πληθυσμό, ο οποίος χαρακτηρίζεται από μεγάλη ανομοιογένεια όσον αφορά την εθνική καταγωγή και την πρότερη εκπαιδευτική τους εμπειρία. Το πρόγραμμα αυτό είναι αρκετά ανοιχτό και επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να διαμορφώσουν τους στόχους και την πορεία της διδασκαλίας τους ανάλογα με το μαθητικό δυναμικό που έχουν (ΥΠ.Π.Ε.Θ. Επιστημονική Επιτροπή για τη Στήριξη των Παιδιών των Προσφύγων, 2017).

Το Ι.Ε.Π. έχει προτείνει ως σχολικά εγχειρίδια ορισμένα βιβλία που είχαν παραχθεί τα προηγούμενα χρόνια για τη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας. Συγκεκριμένα για το Δημοτικό Σχολείο, το οποίο και αφορά την παρούσα εργασία, προτάθηκαν τα βιβλία «Οι πατημασιές», «Πού είναι ο Φασαρίας;», «Πάμε στην αγορά» και «Καλό Ταξίδι!» που είχαν δημιουργηθεί στα πλαίσια του προγράμματος «Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων» και τα βιβλία «Γεια σας 1» και «Γεια σας 2» από το πρόγραμμα «Εκπαίδευση Παλινοστούντων και Αλλοδαπών μαθητών». Επιπλέον, το Ι.Ε.Π. έχει πραγματοποιήσει και τη σύνδεση των στόχων του ανοικτού αναλυτικού προγράμματος που συνέταξε με τα γραμματικά και μορφοσυντακτικά φαινόμενα του παραπάνω διδακτικού υλικού (Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, 2018). Ωστόσο δεν υπάρχει μέχρι στιγμής κάποιο διδακτικό εγχειρίδιο σχεδιασμένο ειδικά για τον συγκεκριμένο μαθητικό πληθυσμό

των προσφύγων που να έχει οριστεί από το ΥΠ.Π.Ε.Θ και να χρησιμοποιείται δεσμευτικά στις δομές εκπαίδευσής τους.

Οι ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες των προσφύγων απαιτούν τη δημιουργία γλωσσικού διδακτικού υλικού προσαρμοσμένου σε αυτές, που θα χρησιμοποιεί σύγχρονες προσεγγίσεις και θα λαμβάνει υπόψη τα εκπαιδευτικά και κοινωνικοπολιτισμικά χαρακτηριστικά τους. Άλλωστε η ύπαρξη κατάλληλα διαμορφωμένου υλικού μπορεί να αποτελέσει και για τον εκπαιδευτικό έναν οδηγό που θα τον βοηθήσει στον καθορισμό των στόχων και στην οργάνωση της διδασκαλίας του καθώς ένα μεγάλο κομμάτι της κινείται γύρω από αυτό. Επιπλέον αποτελεί και για τον μαθητή ένα χρήσιμο εργαλείο που του επιτρέπει να αναπτύξει κίνητρα, να κατανοήσει και να εμπεδώσει πληρέστερα όσα μαθαίνει. Εκτός από την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, μέσα από το περιεχόμενο, την εικονογράφηση και την παρουσίασή του, του παρέχει και τη δυνατότητα να έρθει σε επαφή με τον πολιτισμό, τα ήθη, τα έθιμα και την γενικότερη κουλτούρα της χώρας. Συνεπώς, η παραγωγή ειδικού γλωσσικού διδακτικού υλικού που θα αποσκοπεί στην πληρέστερη δυνατή κάλυψη των επικοινωνιακών τους αναγκών είναι αναγκαία και δύναται να ενισχύσει και την επιτυχία του όλου προγράμματος εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας στους πρόσφυγες.

4.2 Χαρακτηριστικά του παραχθέντος υλικού

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας δημιουργήθηκε γλωσσικό διδακτικό υλικό που απευθύνεται σε πρόσφυγες 9-12 χρονών και σκοπός του είναι να τους βοηθήσει στην εκμάθηση της ελληνικής ως ξένης γλώσσας. Η εστίαση στην εκμάθηση της ελληνικής ως ξένης και όχι ως δεύτερης οφείλεται στο γεγονός πως οι πρόσφυγες δεν έχουν καθόλου γνώση της ελληνικής γλώσσας και δεν υπάρχει κάποια κοινωνική ή πολιτισμική σύνδεσή τους με αυτήν, οπότε γι' αυτούς η ελληνική αποτελεί ξένη γλώσσα και ως τέτοια θα πρέπει να διδαχθεί, τουλάχιστον για το πρώτο διάστημα που βρίσκονται στη χώρα.

Το υλικό που παράχθηκε αντιστοιχεί στα επίπεδα A1 – Στοιχειώδης γνώση και A2 – Βασική γνώση, σύμφωνα με τα επίπεδα γλωσσομάθειας του Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς (Κ.Ε.Π.Α.). Ο γενικός στόχος του υλικού επιπέδου A1 είναι να βοηθήσει τους μαθητές να αποκτήσουν την ικανότητα κατανόησης στην

ελληνική γλώσσα βασικών καθημερινών επικοινωνιακών καταστάσεων και ανταπόκρισης σε αυτές με τη χρήση στοιχειωδών γλωσσικών μέσων, κυρίως στον προφορικό λόγο. Η έμφαση δίνεται στον προφορικό λόγο διότι είναι εξαιρετικά σημαντικός για τους πρόσφυγες καθώς θα πρέπει, σταδιακά, να είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν τα ελληνικά για την καθημερινή τους επικοινωνία. Ιδιαίτερα στην περίπτωση των μαθητών που φοιτούν σε Δ.Υ.Ε.Π., λόγω του απογευματινού τους ωραρίου, δεν έχουν δυνατότητα αλληλεπίδρασης με ελληνόφωνους μαθητές και οι ευκαιρίες τους να ακούσουν και να μιλήσουν ελληνικά είναι περιορισμένες οπότε και αυτές θα πρέπει να τους δοθούν στα πλαίσια της διδασκαλίας. Όσον αφορά το υλικό επιπέδου Α2, ο γενικός στόχος αφορά την ανάπτυξη και των τεσσάρων γλωσσικών δεξιοτήτων δηλαδή την κατανόηση και παραγωγή προφορικού λόγου και την κατανόηση και παραγωγή γραπτού λόγου. Οι μαθητές θα πρέπει να καταστούν ικανοί να κατανοούν απλά προφορικά και γραπτά κείμενα και να ανταποκρίνονται σε αυτά χρησιμοποιώντας απλά γλωσσικά μέσα σε ποικίλες καθημερινές καταστάσεις επικοινωνίας.

Το γλωσσικό διδακτικό υλικό περιλαμβάνει τρεις θεματικές ενότητες για κάθε επίπεδο γλωσσομάθειας: Αγορά – Μαγαζιά, Τρόφιμα - Ποτά και Ελεύθερος Χρόνος – Διασκέδαση, οι οποίες επιλέχθηκαν γιατί αποτελούν επικοινωνιακές καταστάσεις που είναι αρκετά συχνές στην καθημερινότητα των μαθητών και είναι σημαντική η ανάπτυξη βασικών επικοινωνιακών δεξιοτήτων που θα τους βοηθήσουν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά σε αυτές. Η επιλογή των δραστηριοτήτων, έγινε λαμβάνοντας υπόψη την επικοινωνιακή προσέγγιση στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας, θέλοντας να βοηθήσει τους μαθητές να κατανοούν και να παράγουν λόγο στα διάφορα πλαίσια της καθημερινής τους ζωής. Οι δραστηριότητες συνοδεύονται από την ανάλογη εικονογράφηση ώστε να είναι πιο ευκολονόητες και διασκεδαστικές για τους μαθητές. Επιπλέον, η εκμάθηση των μορφοσυντακτικών δομών γίνεται μέσα από τη χρήση επικοινωνιακών ασκήσεων γραμματικής και όχι μέσα από κανόνες που θα ήταν δύσκολοι στην κατανόηση και την εμπέδωσή τους από τους μαθητές. Τα γλωσσικά ερεθίσματα που τους δίνονται είναι άμεσα συνδεδεμένα με τις εμπειρίες, τις γνώσεις, τα ενδιαφέροντα και το πολιτισμικό τους κεφάλαιο. Στόχος είναι όχι μόνο να προσεγγίσουν και να κατανοήσουν οι μαθητές τη σύγχρονη ζωή και τον πολιτισμό της Ελλάδας, αλλά να γνωρίσουν εκφάνσεις του δικού τους πολιτισμού, να συνειδητοποιήσουν την αξία του και αναγνωρίσουν ομοιότητές του με τον ελληνικό.

4.3 Το Πρόγραμμα Σπουδών στο οποίο βασίστηκε το γλωσσικό διδακτικό υλικό

Έχοντας μελετήσει το «Πρόγραμμα Σπουδών για τη διδασκαλία της Ελληνικής ως Ξένης Γλώσσας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση» του Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ. (2004), το «Ανοιχτό Αναλυτικό Πρόγραμμα Ελληνικής Γλώσσας» του Ι.Ε.Π. (χ.χ.) και τους στόχους των Επιπέδων Ελληνομάθειας Α1 και Α2 του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας (2018α · 2018β), οδηγήθηκα στη σύνταξη ενός Προγράμματος Σπουδών, στο οποίο και στηρίχθηκα για την κατασκευή του γλωσσικού διδακτικού μου υλικού. Ακολουθούν οι στόχοι για τα επίπεδα Α1 και Α2.

4.3.1 Επίπεδο Α1

Γλωσσικοί στόχοι

Ο μαθητής θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να κατανοεί στοιχεία της ελληνικής γλώσσας και πολιτισμού και να διαμορφώνει απλές αλλά εκφραστικές προτάσεις, κυρίως στον προφορικό λόγο.
- Να κατανοεί και να χρησιμοποιεί καθημερινές εκφράσεις και πολύ βασικές φράσεις που έχουν σχέση με το άμεσο περιβάλλον και την καθημερινότητά του και στοχεύουν στην ικανοποίηση συγκεκριμένων αναγκών.
- Να αρθρώνει, να προφέρει και να τονίζει τις λέξεις χωρίς μεγάλες αποκλίσεις από την αποδεκτή τους φωνολογική απόδοση.
- Να ανταποκρίνεται σε επικοινωνιακές καταστάσεις όχι μόνο με απλά γλωσσικά μέσα αλλά και με εξωγλωσσικά και παραγλωσσικά.
- Να περιγράφει στοιχειωδώς το άμεσο περιβάλλον του.
- Να διατυπώνει βασικές ερωτήσεις σχετικά με καταστάσεις και δραστηριότητες της καθημερινής πραγματικότητας που του επιτρέπουν να επικοινωνεί με τους άλλους.
- Να δημιουργεί και να διατηρεί με επικοινωνιακό τρόπο έναν σύντομο διάλογο.
- Να κατανοεί λέξεις και απλά, μικρής έκτασης γραπτά κείμενα.
- Να γράφει μεμονωμένες λέξεις με τη βοήθεια εικόνων.

Κοινωνικοπολιτισμικοί στόχοι

Ο μαθητής θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να αποδεχθεί το διαφορετικό πολιτιστικό πλαίσιο που του φέρνει η εκμάθηση μιας άλλης γλώσσας.
- Να βιώσει και να κατανοήσει στοιχεία του ελληνικού πολιτισμού και να προσεγγίσει τη σύγχρονη ζωή στην Ελλάδα μέσα από συγκριμένες επικοινωνιακές περιστάσεις (*τρόφιμα - ποτά, αγορά - μαγαζιά, ελεύθερος χρόνος - διασκέδαση*).
- Να έρθει σε επαφή με στοιχεία του πολιτισμού της χώρας προέλευσής του.
- Να αναγνωρίζει πολιτισμικά στοιχεία που είναι κοινά στους δύο πολιτισμούς.
- Να αποδεχθεί τη διαφορετικότητα μεταξύ των ανθρώπων.
- Να μαθαίνει αξιοποιώντας τη φαντασία του.

Λεκτικές πράξεις

Ο μαθητής θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να γνωρίζει μερικούς από τους βασικούς και συχνούς χαιρετισμούς.
- Να χαιρετά με τους αντίστοιχους χαιρετισμούς ανάλογα με την ώρα της ημέρας (*καλημέρα, καλησπέρα*).
- Να αυτοσυστήνεται.
- Να χαιρετά σε οικείο ύφος.
- Να ζητά πληροφορίες για κάτι ρωτώντας: «*Τι είναι αυτό;*»
- Να ζητά επιβεβαίωση ρωτώντας: «*Είναι + ουσιαστικό;*».
- Να προχωρά σε επιβεβαίωση ή διάψευση μιας πληροφορίας χρησιμοποιώντας: «*Ναι, είναι.*» ή «*Όχι, δεν είναι.*»
- Να ζητά και να δίνει πληροφορίες για το σημείο που βρίσκονται ορισμένα πράγματα.
- Να κατανοεί τη σημασία τους και να χρησιμοποιεί τοπικά επιρρήματα (*πάνω, κάτω, μέσα, έξω*).
- Να ζητά και να δίνει πληροφορίες για αντικείμενα.

- Να προτρέπει κάποιον να δει κάτι (*Κοίτα! Να!*).
- Να δίνει απλές εντολές (*Δες!*).
- Να εκφράζει αρέσκεια ή απαρέσκεια (*Μου αρέσει. Δε μου αρέσει*).
- Να εκφράζει επιθυμία για κάτι με το «*Θέλω...*» και να ρωτάει για τις επιθυμίες των άλλων με το «*Τι θέλεις;*».
- Να προσφέρει κάτι με ευγένεια (*Ορίστε!*).
- Να εκφράζει ευγνωμοσύνη με το «*ευχαριστώ*» και να απαντά σε έκφραση ευγνωμοσύνης με το «*παρακαλώ*».
- Να ζητά και να δίνει πληροφορίες σχετικά με το φαγητό (*Τι τρως; Τρώω + ουσιαστικό. Τι πίνεις; Πίνω + ουσιαστικό*).
- Να χρησιμοποιεί τους αριθμούς από το ένα ως το δέκα.
- Να γνωρίζει τα χρήματα.
- Να αναγνωρίζει τα χρώματα.
- Να χρησιμοποιεί βασικό λεξιλόγιο σχετικό με το πρωινό γεύμα, τα φρούτα, τις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, τις συναλλαγές σε ένα κατάστημα και κάποια αντικείμενα καθημερινής χρήσης.

Γραμματική (μορφολογία / σύνταξη)

Ο μαθητής θα πρέπει να γνωρίζει και να χρησιμοποιεί:

- Τους δύο αριθμούς στην ελληνική γλώσσα.
- Αρσενικά ουσιαστικά σε –ας και –ος στην ονομαστική του ενικού αριθμού.
- Θηλυκά ουσιαστικά σε –α και ουδέτερα ουσιαστικά σε –ο και –ι στην ονομαστική του ενικού και του πληθυντικού αριθμού (θηλυκά –ες, ουδέτερα –α και –ια).
- Καταλήξεις θηλυκών και ουδέτερων ουσιαστικών στην αιτιατική ενικού και πληθυντικού αριθμού.
- Αρσενικά και θηλυκά κύρια ονόματα.
- Την κλητική προσφώνηση αρσενικών και θηλυκών κυρίων ονομάτων.
- Το οριστικό άρθρο *ο, η το*.
- Το αόριστο άρθρο *ένας, μία ένα*.
- Επίθετα που εκφράζουν χρώματα.

- Τον δυνατό και τον αδύνατο τύπο των προσωπικών αντωνυμιών στο πρώτο και δεύτερο πρόσωπο ενικού αριθμού: *εγώ, εσύ, μου, σου*.
- Τη δεικτική αντωνυμία *αυτός, -ή, -ό*.
- Την ερωτηματική αντωνυμία *τι*.
- Το γ' πρόσωπο ενικού της οριστικής ενεστώτα του βοηθητικού ρήματος *είμαι*.
- Το α' και β' πρόσωπο ενικού της οριστικής ενεστώτα των ρημάτων *τρώω, πίνω, θέλω, κάνω, διαβάζω, ζωγραφίζω, παίζω*.
- Το απρόσωπο ρήμα *αρέσει*.
- Τα τοπικά επιρρήματα *πάνω, κάτω, μέσα, έξω*.
- Την ερώτηση με το τοπικό επίρρημα *πού*.
- Τις προθέσεις *σε* και *με*.
- Το επιφώνημα *Πω! Πω!*.
- Τα απόλυτα αριθμητικά από το ένα έως το δέκα.
- Το δεικτικό μόριο *Να!*.
- Την άρνηση με το αρνητικό μόριο *δεν*.
- Βασικές προτασιακές δομές του τύπου: Υποκείμενο – Ρήμα – Αντικείμενο, Υποκείμενο – Συνδετικό Ρήμα – Κατηγορούμενο.
- Την αιτιατική ως άμεσο αντικείμενο.
- Απλές καταφατικές, ερωτηματικές και αποφαιτικές προτάσεις.

4.3.2 Επίπεδο Α2

Γλωσσικοί στόχοι

Ο μαθητής θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να διαμορφώσει μια εκφραστική επάρκεια πάνω σε θέματα του άμεσου κοινωνικοπολιτισμικού του περιβάλλοντος.
- Να εκφράζει τις σκέψεις, τις εντυπώσεις, τα βιώματα και τα συναισθήματά του.
- Να κατανοεί απλά προφορικά κείμενα αξιοποιώντας το οπτικό υλικό που του δίνεται παράλληλα.
- Να κατανοεί απλούς κανόνες και εντολές.
- Να κατανοεί και να δίνει απλές οδηγίες.

- Να παράγει διαλόγους με τη βοήθεια εικόνων και οδηγιών.
- Να περιγράφει με απλό τρόπο αντικείμενα και πρόσωπα.
- Να εξοικειωθεί με τα εξωγλωσσικά και παραγλωσσικά στοιχεία και να τα αξιοποιεί κατάλληλα στην επικοινωνία του ώστε να καλύπτει τις γλωσσικές ελλείψεις.
- Να διαβάζει και να κατανοεί απλά γραπτά πολυτροπικά κείμενα (*προσκλήσεις, αφίσες*).
- Να ταξινομεί πληροφορίες και να εντοπίζει σε ένα κείμενο την πληροφορία που τον ενδιαφέρει.
- Να γράφει λέξεις, εκφράσεις, προτάσεις και μικρά απλά κείμενα (*πρόσκληση*).
- Να εφαρμόζει σταδιακά βασικούς γραμματικούς κανόνες (*κλίση, σύνταξη, ορθογραφία*).
- Να ενισχύσει τις γλωσσικές του δεξιότητες μέσα από την εκμάθηση του ελληνικού τραγουδιού.

Κοινωνικοπολιτισμικοί στόχοι

Ο μαθητής θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να έρθει σε επαφή με τον καθημερινό τρόπο ζωής στην Ελλάδα μέσα από επικοινωνιακές περιστάσεις (*τρόφιμα - ποτά, αγορά - μαγαζιά, ελεύθερος χρόνος - διασκέδαση*).
- Να βιώσει μέσα από τη φαντασία του το ελληνικό περιβάλλον.
- Να γνωρίσει εκφάνσεις του πολιτισμού τόσο της Ελλάδας όσο και της χώρας προέλευσής του (*εορτασμός γενεθλίων, παραδοσιακές συνταγές, παραδοσιακή μουσική, τραγούδι, παραμύθι, θέατρο σκιών*).
- Να κατανοήσει και να αξιοποιήσει το δικό του πολιτισμικό κεφάλαιο.
- Να αναγνωρίζει την αξία του δικού του πολιτισμού.
- Να εντοπίζει τις ομοιότητες του δικού του πολιτισμού με τον ελληνικό.

Λεκτικές πράξεις

Ο μαθητής θα πρέπει να είναι σε θέση:

- Να απαντά σε σχετική ερώτηση.

- Να προσφωνεί κάποιον με το «κύριε / κυρία».
- Να προσκαλεί γραπτώς.
- Να δίνει απλές οδηγίες μαγειρικής (*Ρίχνουμε + ουσιαστικό*).
- Να εκφράζει ευχές (*Καλή όρεξη!*).
- Να εκφράζει συναισθήματα (*Τέλεια! Πολύ ωραία!*).
- Να εκφράζει ικανοποίηση για κάτι που βλέπει (*Είναι καταπληκτική!*).
- Να λέει τι θέλει και να κάνει μία απλή συναλλαγή σε ένα κατάστημα.
- Να κατανοήσει την έννοια των «εκπτώσεων».
- Να ρωτά για την τιμή των προϊόντων (*Πόσο κάνει; Πόσο κάνουν;*).
- Να κάνει ερωτήσεις σε κάποιον σχετικά με το επάγγελμά του (*Τι δουλειά κάνεις; Πού δουλεύεις;*).
- Να ζητά, να κατανοεί και να δίνει οδηγίες που σχετίζονται με τον προσανατολισμό τον χώρο.
- Να περιγράφει τη θέση ενός κτιρίου σε σχέση με ένα άλλο χρησιμοποιώντας τοπικά επιρρήματα (*μακριά, κοντά, απέναντι, δίπλα, δεξιά, αριστερά*).
- Να ζητά και να παρέχει πληροφορίες για οικείες καθημερινές ενέργειες.
- Να γνωρίζει τις ημέρες της εβδομάδας.
- Να διατυπώνει μελλοντικά του σχέδια.
- Να κατανοεί το εβδομαδιαίο πρόγραμμα κάποιου.
- Να αφηγείται σε απλό ύφος και συνοπτικά το πρόγραμμά του για την επόμενη εβδομάδα.
- Να κάνει συγκρίσεις προσώπων και πραγμάτων.
- Να χρησιμοποιεί λεξιλόγιο σχετικά με τα μέλη της οικογένειας, τη μαγειρική, τα ρούχα, τα καταστήματα, τα εμπορικά επαγγέλματα, το εβδομαδιαίο πρόγραμμα, το θέατρο σκιών και την παραδοσιακή μουσική.
- Να χρησιμοποιεί τους αριθμούς από το δέκα έως το είκοσι.

Γραμματική (μορφολογία / σύνταξη)

Ο μαθητής θα πρέπει να γνωρίζει και να χρησιμοποιεί:

- Αρσενικά ουσιαστικά σε –ης στην ονομαστική του ενικού αριθμού.

- Αρσενικά ουσιαστικά σε –ος/-οι στην ονομαστική του ενικού και του πληθυντικού αριθμού.
- Την αιτιατική του χρόνου (*τη Δευτέρα, την Τρίτη κλπ.*)
- Την αιτιατική ενικού ουσιαστικών: αρσενικά σε –ας, –ης, –ος, θηλυκά σε –α, ουδέτερα σε –ο, –ι.
- Επίθετα στον ενικό και στον πληθυντικό αριθμό: α) αρσενικά σε –ος/-οι, β) θηλυκά σε –η/-ες, γ) ουδέτερα σε –ο/-α.
- Τα παραθετικά των επιθέτων με την περιφραστική δομή τους (*πιο μικρός, ο πιο μικρός κλπ.*).
- Του δυνατούς τύπους της προσωπικής αντωνυμίας στην ονομαστική του ενικού και του πληθυντικού αριθμού (*εγώ, εσύ, αυτός, εμείς κλπ.*).
- Τις κτητικές αντωνυμίες *μου, σου, του.*
- Την ερωτηματική αντωνυμία *ποιος, ποια.*
- Την ερωτηματική αντωνυμία *πόσο.*
- Όλα τα πρόσωπα της οριστικής ενεστώτα του βοηθητικού ρήματος *είμαι.*
- Όλα τα πρόσωπα της οριστικής ενεστώτα των ρημάτων α΄ συζυγίας (*κόβω, κόβεις, κόβει, κόβουμε κλπ.*).
- Όλα τα πρόσωπα του συνοπτικού μέλλοντα των ρημάτων *είμαι, έχω, κάνω (θα είμαι, θα έχω, θα κάνω).*
- Όλα τα πρόσωπα του συνοπτικού μέλλοντα ρημάτων α΄ συζυγίας (*αγοράζω – θα αγοράσω, φωνάζω – θα φωνάξω, γράφω – θα γράψω κλπ.*).
- Όλα τα πρόσωπα του συνοπτικού μέλλοντα των παρακάτω ανωμάτων ρημάτων: *τρώω – θα φάω, πηγαίνω – θα πάω, βλέπω – θα δω, λέω – θα πω, μαθαίνω – θα μάθω, μπαίνω – θα μπω, πίνω – θα πιω, παίρνω – θα πάρω.*
- Την ερώτηση με το τοπικό επίρρημα *πού.*
- Τα χρονικά επιρρήματα *τώρα, αύριο, μετά, τότε, σήμερα.*
- Το ποσοτικό επίρρημα *πολύ.*
- Τα τοπικά επιρρήματα *κοντά, μακριά, απέναντι, δίπλα, ευθεία, αριστερά, δεξιά.*
- Τις προθέσεις *από* και *για.*
- Τα επιφωνήματα *Ε!, Αχ!* και *Μπράβο!*
- Τα απόλυτα αριθμητικά από το 10 έως το 20.
- Τον σχηματισμό της απλής πρότασης.

- Τη συμφωνία υποκειμένου και κατηγορουμένου.
- Τη συμφωνία του επιθέτου με το ουσιαστικό.
- Καταφατικές, ερωτηματικές και αποφατικές προτάσεις.
- Την αιτιατική ως άμεσο αντικείμενο.
- Την παρατακτική σύνδεση των προτάσεων με τον συμπλεκτικό σύνδεσμο *και*.
- Την υποτακτική σύνδεση των προτάσεων (*βουλητικές με το να και τελικές με το για να*).
- Δηλώσεις, αρέσκεια, απαρέσκεια, πληροφορίες, εντολές, οδηγίες.

4.4 Παρουσίαση του γλωσσικού διδακτικού υλικού

Παρακάτω παρουσιάζεται το γλωσσικό διδακτικό υλικό για πρόσφυγες μαθητές 9-12 χρονών, που παράχθηκε στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, και αντιστοιχεί στα επίπεδα A1 – Στοιχειώδης γνώση και A2 – Βασική γνώση, σύμφωνα με τα επίπεδα γλωσσομάθειας του Κ.Ε.Π.Α..

στον κόσμο της Γλώσσας

**Γλωσσικό διδακτικό υλικό στην ελληνική
γλώσσα για πρόσφυγες 9-12 χρονών**

Επίπεδα A1-A2

Ας γνωριστούμε!

Γεια σου!
Είμαι η Φατιμέ!

Γεια σου!
Είμαι ο Αμίρ!

Γεια σου!
Είμαι η Ελένη!

Γεια σου!
Είμαι ο Λάκης.

Γεια σας!
Είμαι
.....

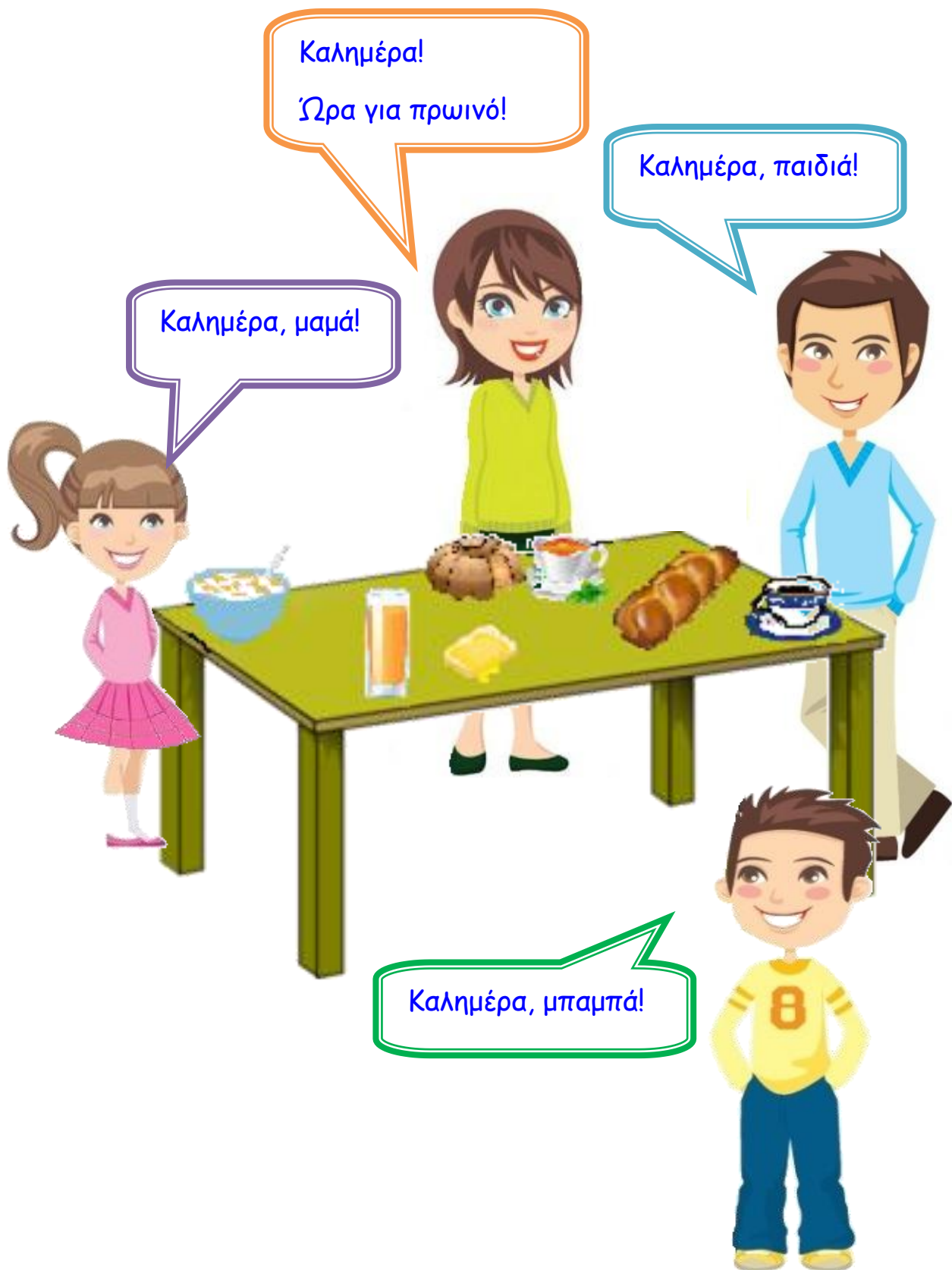
Επίπεδο Α1

Ενότητα 1: Τρόφιμα – Ποτά

Καλημέρα! Ώρα για πρωινό!

1. Ακούω, 🙋, βλέπω 🧐 και διαβάζω. 📖

Τι θέλεις, Ελένη;

Θέλω γάλα με δημητριακά.

Τι θέλεις, Λάκη;

Θέλω χυμό πορτοκάλι
και ψωμί με μέλι.

Εγώ θέλω τσάι και τσουρέκι.

Εγώ θέλω καφέ και κέικ.

2. Ακούω, 🙋🏻 λέω 🙋🏻 και γράφω. 📝

καλημέρα

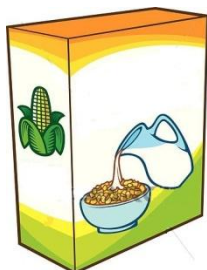
το πρωινό

το γάλα

τα δημητριακά

το ψωμί

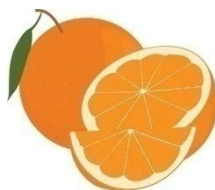
το μέλι

ο χυμός

το πορτοκάλι

ο καφές

ΤΟ ΤΣΑΪ

ΤΟ ΤΣΟΥΡΕΚΙ

ΤΟ ΚΕΪΚ

3. Διαβάζω και ενώνω.

τσουρέκι

γάλα με δημητριακά

καφές

τσάι

κέικ

χυμός πορτοκάλι

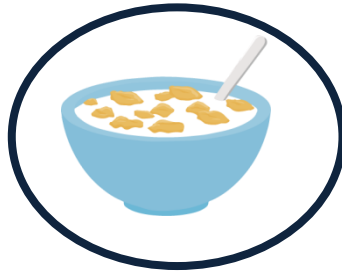

ψωμί με μέλι

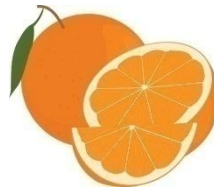

4. Ακούω 🙄, βλέπω 🧐 και κυκλώνω τα σωστά.

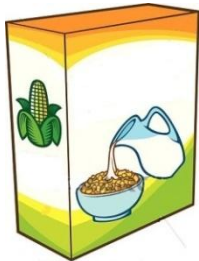
α)

β)

γ)

δ)

ε)

5. Βλέπω και γράφω.

α) Εγώ θέλω _____

β) Εγώ θέλω _____

γ) Εγώ θέλω _____

δ) Εγώ θέλω _____

ε) Εγώ θέλω _____

6. Μιλώ με έναν συμμαθητή μου.

Καλημέρα, ... !

Καλημέρα, ... !

Τι θέλεις;

Θέλω .....

7. Ακούω, 🙋, βλέπω 🧐 και διαβάζω. 📖

Γεια σου, Αμίρ!
Τι πίνεις;

Πίνω νερό.
Εσύ τι τρως;

Τρώω ένα κουλούρι.

Τι τρως, Φατιμέ;

Πίνω ένα γάλα
με κακάο.

Εγώ τρώω μία πίτα
με τυρί, ντομάτα και
ελιά.

Τρώω μία τυρόπιτα.
Εσύ τι πίνεις;

8. Ακούω, 🙋🏻 λέω 🙋🏻 και γράφω. 📝

η πίτα

η τυρόπιτα

το νερό

το κουλούρι

το τυρί

η ελιά

το γάλα με κακάο

η ντομάτα

-----

9. Διαβάζω και ενώνω.

γάλα με κακάο

τυρόπιτα

νερό

κουλούρι

πίτα με τυρί, ντομάτα και ελιά

10. Ακούω, 🙋🏻 βλέπω, 🙄 και κυκλώνω το σωστό.

α)

β)

γ)

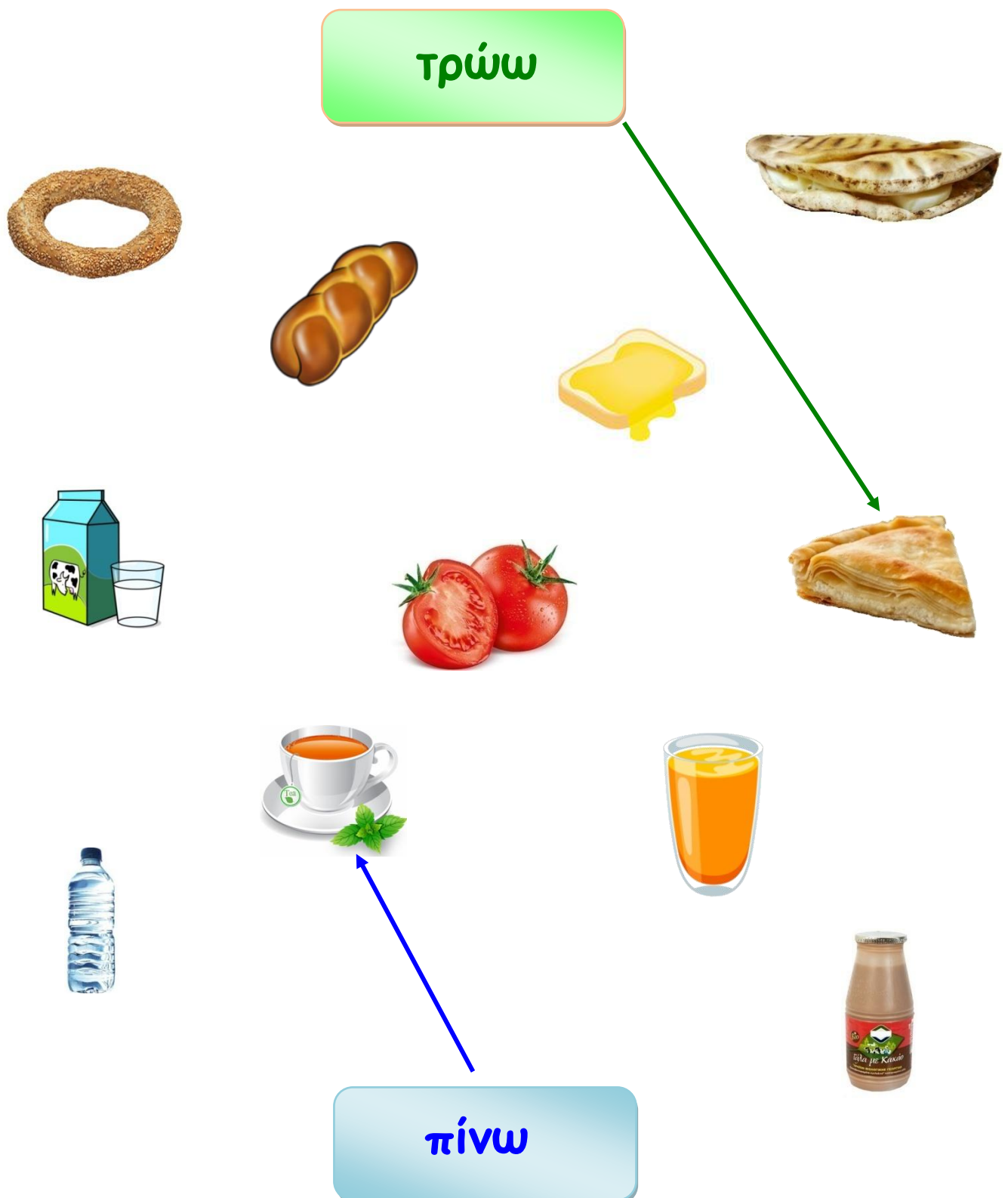
δ)

ε)

11. Διαβάζω 📖 ενώνω και λέω. 🗣️

12. Ακούω 🙋 διαβάζω, 📖 και κυκλώνω το σωστό.

ο

ο Αμίρ

η

η Φατιμέ

το

το πρωινό

ο / η / το Νίκος 🧑

ο / η / το Ελένη 🧑

ο / η / το κουλούρι 🍩

ο / η / το χυμός 🍹

ο / η / το πίτα 🥞

ο / η / το πορτοκάλι 🍊

ο / η / το τσάι 🍵

ο / η / το ντομάτα 🍅

ο / η / το καφές ☕

ο / η / το νερό 🍷

ο / η / το μέλι 🍯

ο / η / το τυρόπιτα 🥞

13. Ακούω 🙋 διαβάζω, 📖 και γράφω. 📝

ο → ένας

η → μία

το → ένα

ο χυμός → έ ν α ς χ υ μ ό ς

ο καφές → _____

η πίτα → μ ί α π ί τ α

η ντομάτα → _____

η ελιά → _____

το κουλούρι → έ ν α κ ο υ λ ο ύ ρ ι

το ψωμί → _____

το γάλα → _____

14. Μιλώ με έναν συμμαθητή μου.

 Γεια σου!
Τι τρως;

 Τρώω .....

 Τι πίνεις;

 Πίνω .....

Επίπεδο Α1

Ενότητα 1: Τρόφιμα – Ποτά

Οδηγίες

Κείμενα που διαβάζει ο δάσκαλος, δύο φορές το καθένα, στις ασκήσεις κατανόησης προφορικού λόγου, σύμφωνα με τη σειρά που εμφανίζονται παρακάτω.

Άσκηση 4

- α) Τι θέλεις, Ελένη;
Θέλω γάλα με δημητριακά.
- β) Τι θέλεις, Λάκη;
Θέλω ψωμί με μέλι.
- γ) Τι θέλεις, μαμά;
Θέλω χυμό πορτοκάλι.
- δ) Τι θέλεις, μπαμπά;
Θέλω γάλα και τσουρέκι.
- ε) Τι θέλεις, Ελένη;
Θέλω τσάι και κέικ.

Άσκηση 10

- α) Τι τρως, Ελένη;
Τρώω μία τυρόπιτα.
- β) Τι πίνεις, μαμά;
Πίνω νερό.
- γ) Τι τρως, Αμίρ;
Τρώω ένα κουλούρι.
- δ) Τι τρως, Φατιμέ;
Τρώω μία πίτα με τυρί, ντομάτα και φέτα.
- ε) Τι πίνεις, Λάκη;
Πίνω γάλα με κακάο.

Επίπεδο Α1

Ενότητα 2: Αγορά - Μαγαζιά

Στο μανάβικο

1. Ακούω, 🙋 👁️ και διαβάζω. 📖

Τι είναι αυτό;
Είναι ένα πράσινο αχλάδι;

Όχι, δεν είναι.
Είναι ένα κίτρινο μήλο.

Τι είναι αυτό;
Είναι μία κόκκινη φράουλα;

Όχι, δεν είναι.
Είναι ένα μοβ σύκο.

Τι είναι αυτό;
Είναι ένα πορτοκαλί βερίκοκο;

Ναι, είναι.

2. Ακούω, 🙋🏻 λέω 🙋🏻 και γράφω. 📝

το μανάβικο

τα φρούτα

το μήλο

το σταφύλι

το αχλάδι

το σύκο

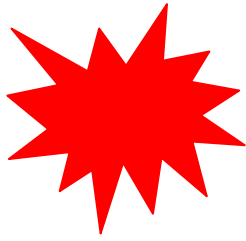
η φράουλα

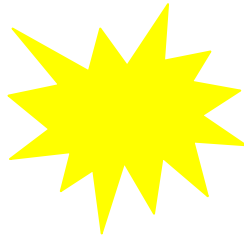

το βερίκοκο

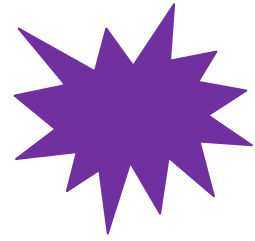

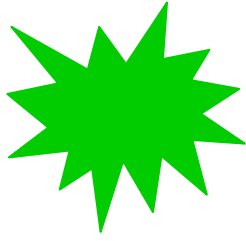
ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ

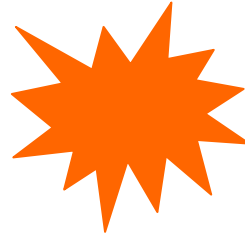
ΤΟ ΚΙΤΡΙΝΟ

ΤΟ ΜΟΒ

ΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ

ΤΟ ΠΟΡΤΟΚΑΛΙ

3. Ακούω, 🙄 βλέπω, 🧐 διαβάζω 📖 και κυκλώνω το σωστό.

α) Είναι ένα πράσινο σταφύλι;

Ναι, είναι.

Όχι, δεν είναι.

β) Είναι ένα πράσινο αχλάδι;

Ναι, είναι.

Όχι, δεν είναι.

γ) Είναι ένα κίτρινο μήλο;

Ναι, είναι.

Όχι, δεν είναι.

δ) Είναι μία κόκκινη φράουλα;

Ναι, είναι.

Όχι, δεν είναι.

ε) Είναι ένα μοβ σύκο;

Ναι, είναι.

Όχι, δεν είναι.

στ) Είναι ένα πορτοκαλί βερίκοκο;

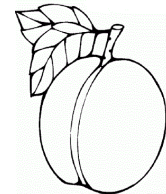
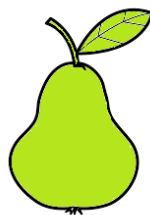
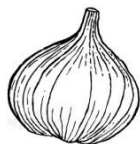

Ναι, είναι.

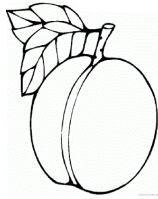
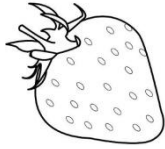
Όχι, δεν είναι.

4. Ακούω, 🙋, βλέπω, 🧐 και ζωγραφίζω 🎨

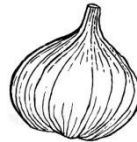
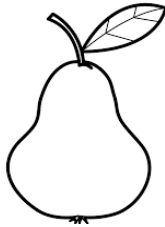
α)

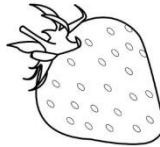
β)

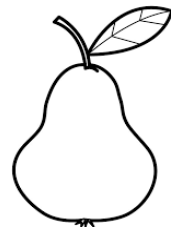
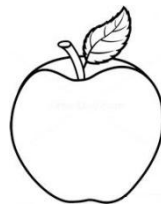
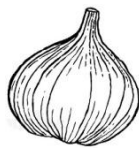
γ)

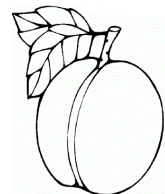
δ)

ε)

σ)

5. Βλέπω 🧐 και γράφω 📝 τα φρούτα.

			φ						
			ρ						
			ο						
			ύ						
			τ						
			α						

6. Διαβάζω, 📖 και γράφω. 📝

α) Τι είναι αυτό;

Είναί ένα πορτοκαλί βερίκοκο.

β) Τι είναι αυτό;

Ε   ένα   αχλάδι.

γ) Τι είναι αυτό;

Ε   ένα   μήλο.

δ) Τι είναι αυτό;

Ε _____ ένα _____ σύκο.

ε) Τι είναι αυτό;

Ε _____ ένα _____ μήλο.

7. Μιλώ με έναν συμμαθητή μου.

	<p>Τι είναι αυτό;</p> 	<p>Είναι .....</p>
	<p>Τι είναι αυτό;</p> 	<p>Είναι .....</p>
	<p>Τι είναι αυτό;</p> 	<p>Είναι .....</p>

8. Ακούω, 🙋, βλέπω 🧐 και διαβάζω. 📖

Γεια σας, κύριε
Φαρίντ και κυρία
Αζίζα!
Γεια σας, παιδιά!
Τι θα θέλατε;

Καλησπέρα,
κύριε Κώστα!

μήλα 1€

σύκα 1,5 €

βερίκοκα 1€

σταφύλια 1,5 €

φράουλες 2€

ροδάκινα 1€

αχλάδια 2€

μπανάνες 1,5 €

καρπούζια 0,50€

Ο κύριος Κώστας
είναι μανάβης.

Γεια σας, κύριε
Κώστα!

Εγώ θέλω κίτρινες
μπανάνες.

Εγώ θέλω κόκκινες
φράουλες.

Εγώ θέλω πορτοκαλί
ροδάκινα.

Εγώ θέλω πράσινο
καρπούζι.

Ορίστε!
Είναι πέντε ευρώ.

Ορίστε τα
χρήματα!

Ευχαριστώ!

Παρακαλώ!

9. Ακούω, 🙋🏻 λέω 🙋🏻 και γράφω. 📝

καλησπέρα

ο μανάβης

τα χρήματα

το ευρώ

η μπανάνα

το ροδάκινο

το καρπούζι

ορίστε

ευχαριστώ

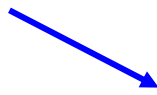
παρακαλώ

-----

10. Ακούω, 🙏 διαβάζω 📖 και ενώνω.

Θέλω

πράσινο καρπούζι
κόκκινες φράουλες
πορτοκαλί ροδάκινα

Θέλω

πράσινο αχλάδι
κόκκινες φράουλες
κίτρινες μπανάνες

Θέλω

πράσινο καρπούζι
κίτρινες μπανάνες
πορτοκαλί βερίκοκα

Θέλω

πράσινο σταφύλι

πορτοκαλί ροδάκινα

κόκκινο μήλο

Χρήματα

Αριθμοί 1-5

1

ένα ευρώ

2

δύο ευρώ

3

τρία ευρώ

4

τέσσερα ευρώ

5

πέντε ευρώ

11. Διαβάζω και γράφω.

έ ν α (1) ευρώ

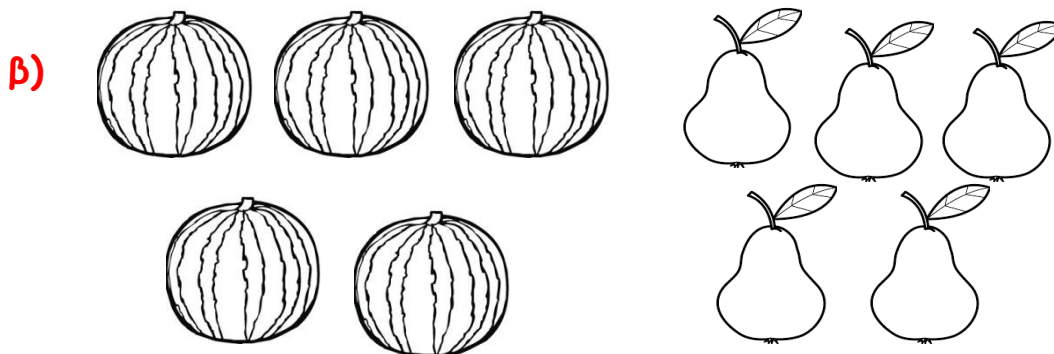
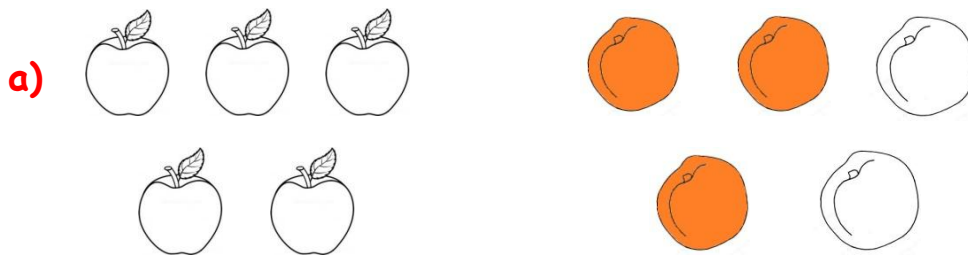
____ (3)   ευρώ

____ (5)   ευρώ

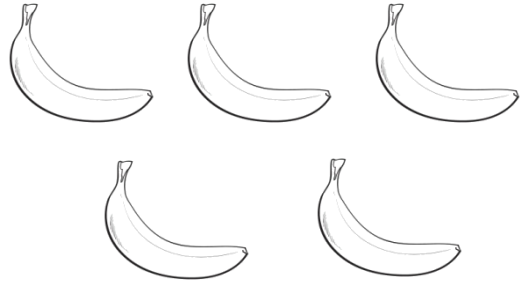
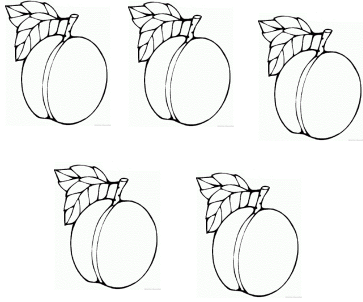
____ (2)   ευρώ

____ (4)   ευρώ

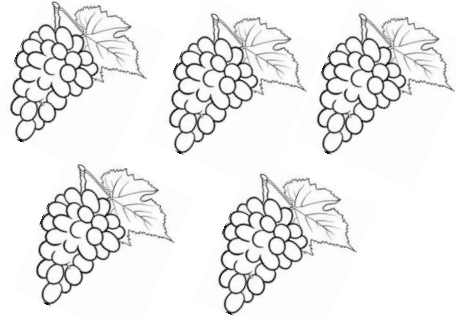
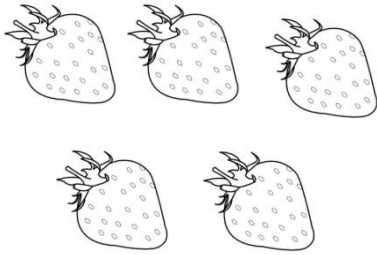
12. Ακούω βλέπω και ζωγραφίζω

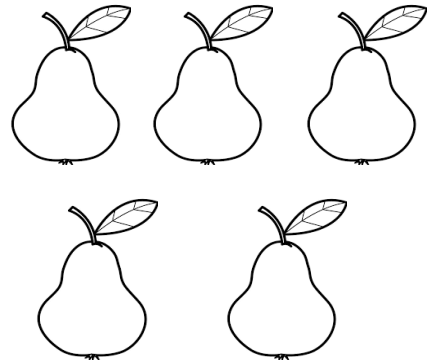
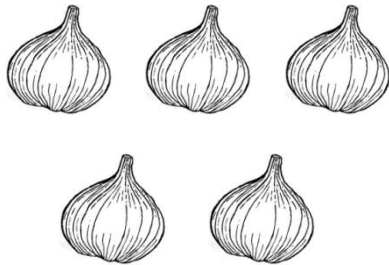
γ)

δ)

ε)

13. Διαβάζω, βλέπω και κυκλώνω το σωστό.

Τι είναι;

Είναι δύο φράουλες;

Ναι

Όχι

Είναι τρία καρπούζια;

Ναι

Όχι

Είναι τέσσερα ροδάκινα;

Ναι

Όχι

Είναι πέντε μπανάνες;

Ναι

Όχι

Είναι δύο μήλα;

Ναι

Όχι

14. Διαβάζω και κυκλώνω το σωστό.

Θέλω πέντε κόκκιν α / ες φράουλ α / ες.

Θέλω δύο κίτριν α / ες μπανάν α / ες.

Θέλω τρία κίτριν α / ες μήλ α / ες.

Θέλω τέσσερα πράσιν α / ες σύκ α / ες.

15. Μιλώ 🙋 με έναν συμμαθητή μου.

Κάνω το ίδιο με:

3 ευρώ

2 ευρώ

Επίπεδο Α1

Ενότητα 2: Αγορά - Μαγαζιά

Οδηγίες

Κείμενα που διαβάζει ο δάσκαλος, δύο φορές το καθένα, στις ασκήσεις κατανόησης προφορικού λόγου, σύμφωνα με τη σειρά που εμφανίζονται παρακάτω.

Άσκηση 4

α) Τι είναι αυτό;

Είναι ένα πράσινο αχλάδι.

β) Τι είναι αυτό;

Είναι μία κόκκινη φράουλα.

γ) Τι είναι αυτό;

Είναι ένα κίτρινο μήλο.

δ) Τι είναι αυτό;

Είναι πορτοκαλί βερίκοκο.

ε) Τι είναι αυτό;

Είναι ένα μοβ σύκο.

στ) Τι είναι αυτό;

Είναι πράσινο σταφύλι.

Άσκηση 12

α) Εγώ θέλω τρία πορτοκαλί ροδάκινα.

β) Εγώ θέλω ένα πράσινο καρπούζι.

γ) Εγώ θέλω πέντε κίτρινες μπανάνες.

δ) Εγώ θέλω δύο κόκκινες φράουλες.

ε) Εγώ θέλω τέσσερα μοβ σύκα.

Επίπεδο Α1

Ενότητα 3: Ελεύθερος χρόνος - Διασκέδαση

Στο πάρκο

1. Ακούω, 🙋 👂 βλέπω 👁️ και διαβάζω. 📖

Τι ωραίο πάρκο!
Μου αρέσει το
παιχνίδι!

Κοίτα! Ένα ποδήλατο.
Μου αρέσει το
ποδήλατο!

Μου αρέσει το ποδόσφαιρο και το μπάσκετ. Σου αρέσει το ποδόσφαιρο;

Όχι, δε μου αρέσει.
Μου αρέσει η κεραμική και το διάβασμα.

Δε μου αρέσει το διάβασμα. Μου αρέσει η ζωγραφική.

2. Ακούω, 🗣️ λέω 🗣️ και γράφω. 📝

το πάρκο

το παιχνίδι

το ποδήλατο

η κεραμική

το μπάσκετ

το ποδόσφαιρο

το διάβασμα

η ζωγραφική

---

3. Ακούω, 🙋 διαβάζω 📖 και κυκλώνω το σωστό.

Μου αρέσει το ποδήλατο.

Ναι

Όχι

Μου αρέσει η κεραμική.

Ναι

Όχι

Δε μου αρέσει το παιχνίδι.

Ναι

Όχι

Μου αρέσει το διάβασμα.

Ναι

Όχι

Μου αρέσει το ποδόσφαιρο.

Ναι

Όχι

Δε μου αρέσει το μπάσκετ.

Ναι

Όχι

Μου αρέσει το διάβασμα.

Ναι

Όχι

Δε μου αρέσει η ζωγραφική.

Ναι

Όχι

4. Ακούω 🙋 και ενώνω με το σωστό.

Μου αρέσει

Δε μου αρέσει

5. Ακούω 🙋 και γράφω 📝 το γράμμα που λείπει. Μετά ενώνω με το σωστό.

Εγώ διαβάζ ω → μία εφημερίδα

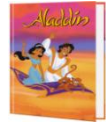
Εγ   ζωγραφιζ   ποδόσφαιρο

Εγ   παίζ   ένα λουλούδι

Εγ   κάν   ποδήλατο

Εσ ύ διαβάζ ε ι ς

ένα βιβλίο

Εσ   ζωγραφίζ   _ _ _ _

μπάσκετ

Εσ   παίζ _ _ _ _

ένα σπίτι

Εσ   κάν _ _ _ _

κεραμική

6. Διαβάζω και γράφω.

Εγώ δ ι α β ά ζ ω μία ε φ η μ ε ρ ί δ α .

Εγώ ζ _ _ _ _ _ _ _ _ _ ένα λ _ _ _ _ _ _ .

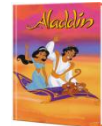
Εγώ π _ _ _ _ π _ _ _ _ _ _ _ _ _ .

Εγώ κ _ _ _ _ π _ _ _ _ _ _ _ .

Εσύ δ ι α β ά ζ ε ι ς ένα β ι β λ ί ο .

Εσύ ζ _ _ _ _ _ _ _ _ _ ένα σ _ _ _ _ _ _ .

Εσύ π _ _ _ _ _ _ _ μ _ _ _ _ _ _ .

Εσύ κ _ _ _ _ _ _ κ _ _ _ _ _ _ .

7. Δείχνω με παντομίμα στους συμμαθητές μου, τι μου αρέσει και τι δε μου αρέσει.

Μου αρέσει .....

Δε μου αρέσει .....

8. Ακούω, 🙋 βλέπω 🧐 και διαβάζω. 📖

Ζωγραφίζω δύο καρδιές.
Εσύ τι ζωγραφίζεις;

Εγώ ζωγραφίζω τον ήλιο,
ένα δέντρο και ένα πουλί.

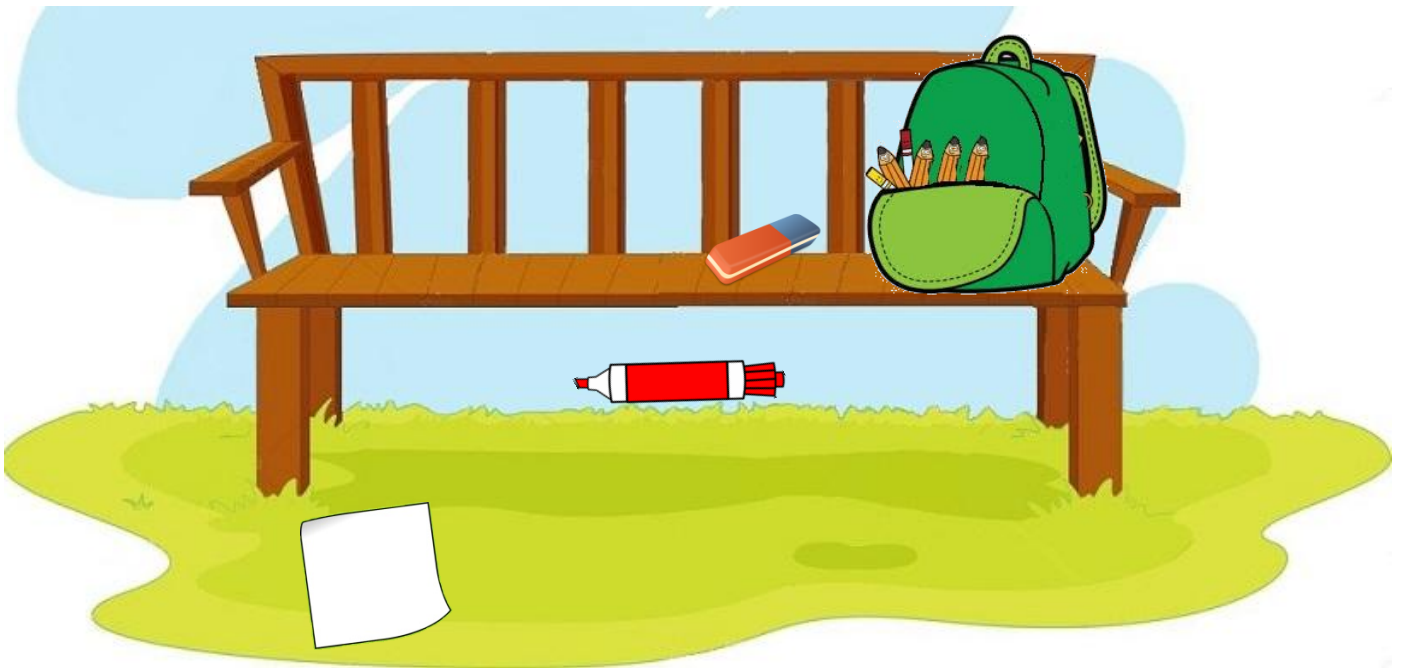

Που είναι τα
μολύβια και η γόμα;

Τα μολύβια είναι μέσα
στην τσάντα και η γόμα
είναι έξω από την τσάντα.

Θέλω τον κόκκινο
μαρκαδόρο. Πού είναι;

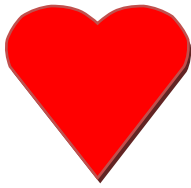
Είναι κάτω από το παγκάκι.
Πού είναι το χαρτί;

Είναι πάνω στο χορτάρι.

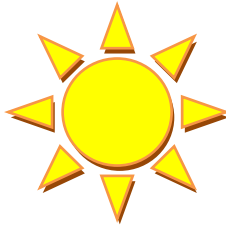

9. Ακούω, 🙋🏻 λέω 🙋🏻 και γράφω. 📝

η καρδιά

ο ήλιος

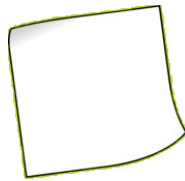
το δέντρο

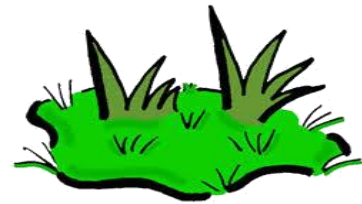
το πουλί

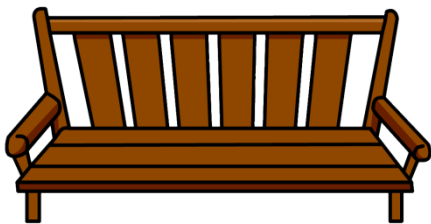
το χαρτί

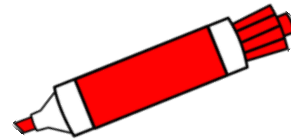
το χορτάρι

το παγκάκι

ο μαρκαδόρος

το μολύβι

η γόμα

η τσάντα

---

10. Ακούω, 🙋 διαβάζω 📖 και κυκλώνω το σωστό.

Ζωγραφίζω μία καρδιά.

Ναι

Όχι

Ζωγραφίζω τον ήλιο,
ένα δέντρο και ένα πουλί.

Ναι

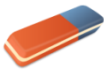
Όχι

Είναι κάτω από την τσάντα.

Ναι

Όχι

Είναι έξω από την τσάντα.

Ναι

Όχι

Είναι πάνω στο χορτάρι.

Ναι

Όχι

Είναι πάνω στο παγκάκι.

Ναι

Όχι

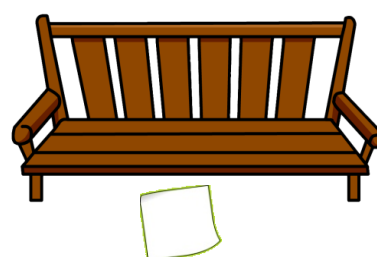
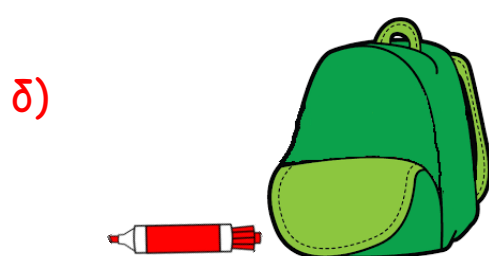
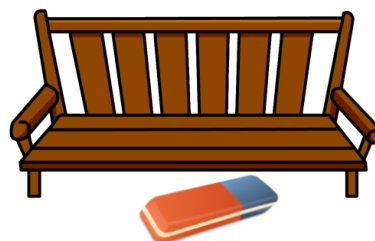
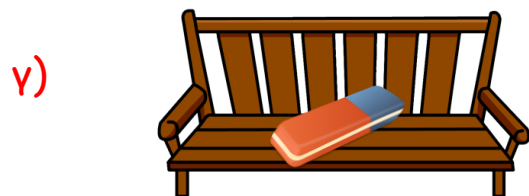
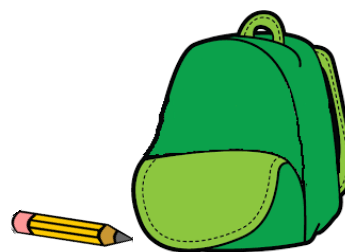

Είναι κάτω από το παγκάκι.

Ναι

Όχι

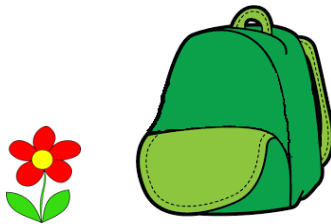
11. Ακούω, 🙋 👂 βλέπω 👁 👁 και κυκλώνω το σωστό.

12. Διαβάζω, βλέπω και κυκλώνω το σωστό.

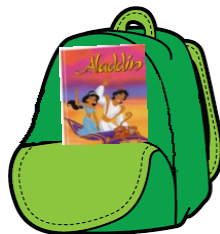
Το ποδήλατο είναι πάνω / κάτω στο χορτάρι.

Το λουλούδι είναι μέσα / έξω από την τσάντα.

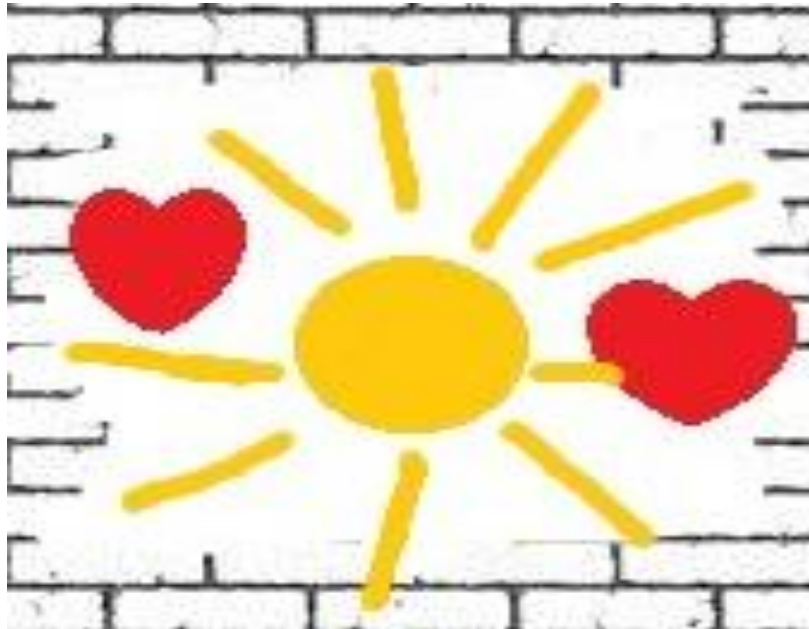

Το πουλί είναι κάτω / πάνω από το δέντρο.

Το βιβλίο είναι μέσα / έξω στην τσάντα.

13. Ακούω το τραγούδι, 🙋 👁️ και τραγουδώ. 🎤

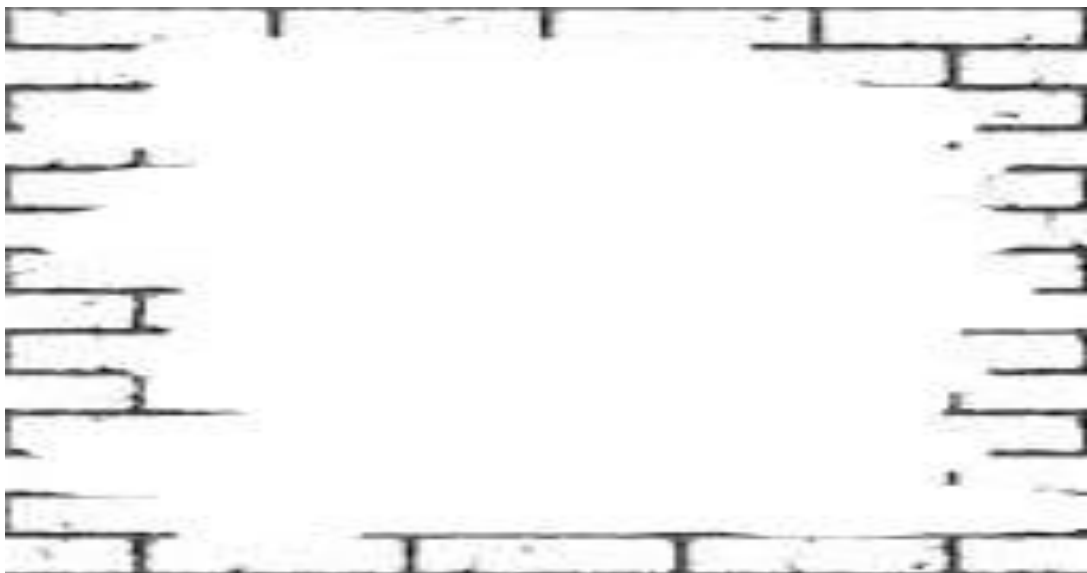
Τα παιδιά ζωγραφίζουν στον τοίχο 🧱

δύο καρδιές ❤️ ❤️ κι έναν ήλιο ☀️ στη μέση.

Παίρνω φως απ' τον ήλιο ☀️ και φτιάχνω την αγάπη

και μου λες πως σ' αρέσει.

14. Ζωγραφίζω κι εγώ στον τοίχο. 🎨

Αριθμοί 6-10

6

έξι μολύβια

7

επτά μολύβια

8

οκτώ μολύβια

9

εννιά μολύβια

10

δέκα μολύβια

15. Διαβάζω και γράφω.

έ ξ ! (6)

πουλιά

----- (8)

πουλιά

----- (7)

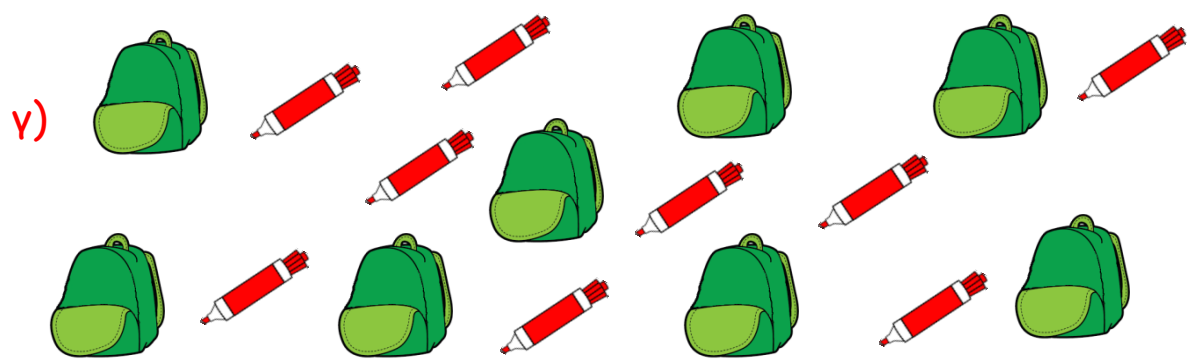
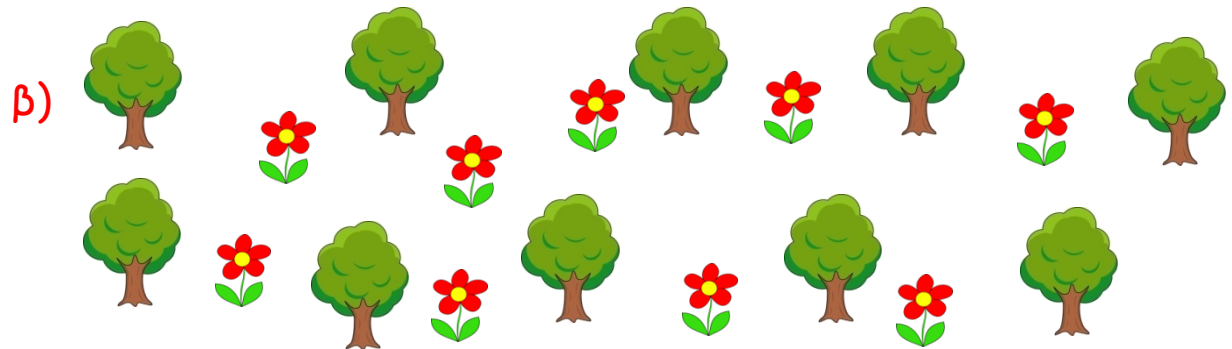
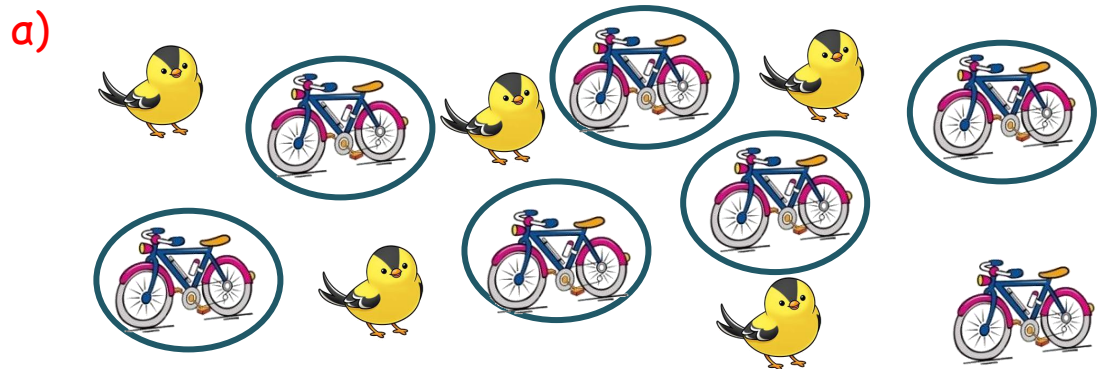
πουλιά

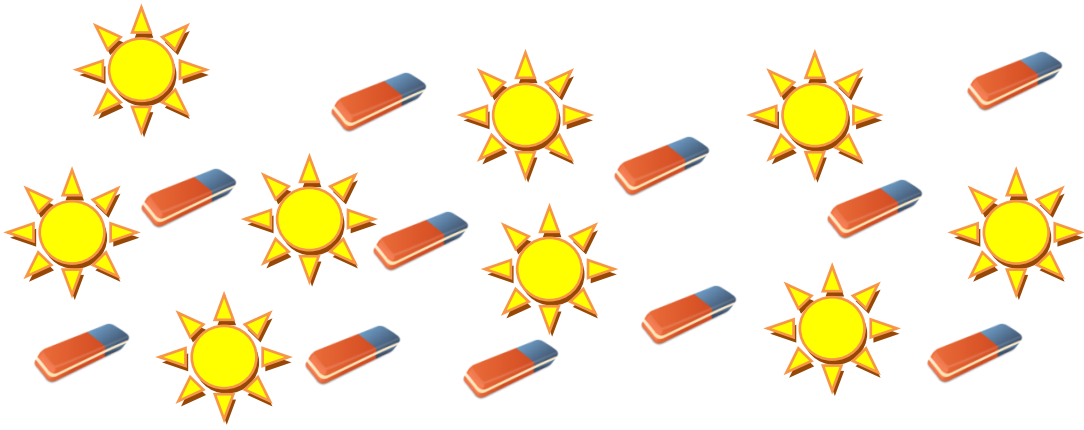
----- (10) πουλιά

----- (9) πουλιά

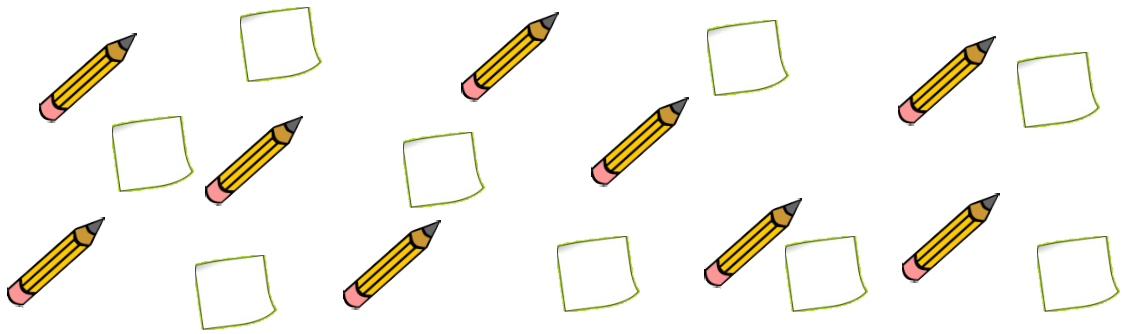
16. Ακούω, 🙌 βλέπω 🧐 και κυκλώνω το σωστό.

δ)

ε)

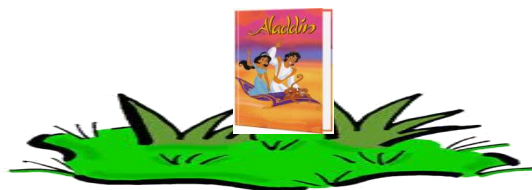
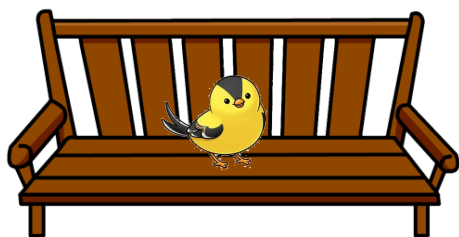
17. Μιλώ με έναν συμμαθητή μου.

Πού είναι το χαρτί;

Είναι μέσα στην τσάντα.

Κάνω το ίδιο με:

18. Διαβάζω και ενώνω με το σωστό

Τι είναι αυτό;

Είναι μέσα στην τσάντα.

Τι θέλεις;

Πίνω έναν χυμό.

Πού είναι το μολύβι;

Τρώω μια πίτα.

Σου αρέσει το ποδήλατο;

Είναι ένα μήλο.

Τι τρως;

Θέλω μία φράουλα.

Τι πίνεις;

Ναι, μου αρέσει.

Επίπεδο Α1
Ενότητα 3: Ελεύθερος χρόνος - διασκέδαση

Οδηγίες

Κείμενα που διαβάζει ο δάσκαλος, δύο φορές το καθένα, στις ασκήσεις κατανόησης προφορικού λόγου, σύμφωνα με τη σειρά που εμφανίζονται παρακάτω.

Άσκηση 4

- Σου αρέσει το ποδήλατο;
Ναι, μου αρέσει.
- Σου αρέσει το ποδόσφαιρο;
Όχι, δε μου αρέσει. Μου αρέσει το μπάσκετ.
- Σου αρέσει το διάβασμα;
Όχι, δε μου αρέσει. Μου αρέσει η ζωγραφική και η κεραμική.

Άσκηση 11

α) Πού είναι το πουλί;	Το πουλί είναι πάνω στο δέντρο.
β) Πού είναι το μολύβι;	Το μολύβι είναι έξω από την τσάντα.
γ) Πού είναι η γόμα;	Η γόμα είναι κάτω από το παγκάκι.
δ) Πού είναι ο μαρκαδόρος;	Ο μαρκαδόρος είναι μέσα στην τσάντα.
ε) Πού είναι το χαρτί;	Το χαρτί είναι πάνω στο παγκάκι.

Άσκηση 13

Ο δάσκαλος βάζει στους μαθητές να ακούσουν το τραγούδι «Τα παιδιά ζωγραφίζουν στον τοίχο» από τη διεύθυνση <https://www.youtube.com/watch?v=LLOXlhdxDMc> και έως το 1.07.

Άσκηση 16

- α) Είναι έξι ποδήλατα.
- β) Είναι εννιά δέντρα.
- γ) Είναι επτά τσάντες.
- δ) Είναι δέκα γόμες.
- ε) Είναι οκτώ μολύβια.

Επίπεδο Α2

Ενότητα 1: Τρόφιμα – Ποτά

Τα γενέθλια της Φατιμέ

1. Ακούω, 🙋, βλέπω 🧐 και διαβάζω. 📖

Φατιμέ, αύριο είναι τα γενέθλιά σου.
Θα φωνάξεις τον Λάκη και την Ελένη στο σπίτι μας;.

Ναι. Θα φωνάξω και τους γονείς τους.

Πολύ ωραία! Εγώ θα μαγειρέψω φαλάφελ, σαλάτα ταμπουλέ και σάμαλι.

Εγώ θα ψωνίσω χυμούς, αναψυκτικά και τα υλικά για τα φαγητά. Θα φτιάξεις εσύ την τούρτα, Αζίζα;

Όχι, Φαρίντ. Δε θα έχω χρόνο.

Καλά. Θα αγοράσω και μια τούρτα.

Τέλεια! Το απόγευμα θα γράψω την πρόσκληση.

Λάκη, Ελένη

κύριε και κυρία Γαλανού

Σας προσκαλώ αύριο το απόγευμα στο σπίτι μου.

Θα γιορτάσω τα γενέθλιά μου.

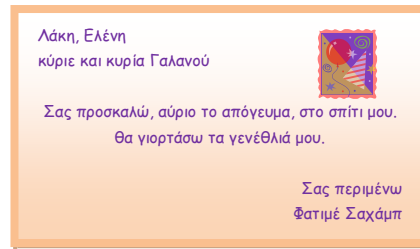
Σας περιμένω

Φατιμέ Σαχάμπ

2. Ακούω, 🗣️ λέω 🗣️ και γράφω. 📝

τα γενέθλια

η πρόσκληση

η τούρτα

τα υλικά

το φαγητό

τα φαλάφελ

η σαλάτα ταμπουλέ

το σάμαλι

τα αναψυκτικά

3. Ακούω, 🧠 διαβάζω 📖 και κυκλώνω το σωστό.

Θα μαγειρέψω τα φαλάφελ.

Ναι

Όχι

Θα ψωνίσω τα υλικά.

Ναι

Όχι

Θα φτιάξω την τούρτα.

Ναι

Όχι

Θα ψωνίσω χυμούς και αναψυκτικά.

Ναι

Όχι

Θα μαγειρέψω τη σαλάτα ταμπουλέ.

Ναι

Όχι

Θα αγοράσω την τούρτα.

Ναι

Όχι

Θα γιορτάσω τα γενέθλιά μου.

Ναι

Όχι

Θα φωνάξω τους φίλους μου.

Ναι

Όχι

Δε θα γράψω την πρόσκληση

Ναι

Όχι

4. Διαβάζω 📖 και γράφω 🧠 τα γράμματα που λείπουν.

Σήμερα

Εγώ μαγειρεύω τα

Αύριο

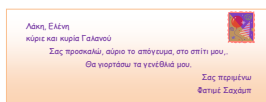
Εγώ θα μαγειρέψω

_____ .

Σήμερα

Εγώ γράφω την

Αύριο

Εγώ θα γράψω

_____ .

Σήμερα Εγώ ψωνίζω τα

Αύριο Εγώ θα ψωνίσω _ _ _ _ _ .

Σήμερα Εγώ αγοράζω τον

Αύριο Εγώ θα αγοράσω _ _ _ _ _ .

Σήμερα Εγώ φτιάχνω το

Αύριο Εγώ θα φτιάξω _ _ _ _ _ .

Σήμερα Εγώ φωνάζω τον

Αύριο Εγώ θα φωνάξω _ _ _ _ _ .

Κάνω το ίδιο στο εσύ

Σήμερα Εσύ μαγειρεύεις το

Αύριο Εσύ θα μαγειρέψεις _ _ _ _ _ .

Σήμερα Εσύ γράφεις τα

Αύριο Εσύ θα γράψω _ _ _ _ _ .

σ

ς

ψ

Σήμερα Εσύ πρωνίζεις τα

Αύριο Εσύ θα πρωνίσ _____ .

Σήμερα Εσύ αγοράζεις το

Αύριο Εσύ θα αγοράσ _____ .

Σήμερα Εσύ φτιάχνεις την

Αύριο Εσύ θα φτιάξ _____ .

Σήμερα Εσύ φωνάζεις την

Αύριο Εσύ θα φωνάξ _____ .

5. Ακούω, βλέπω και ενώνω με το σωστό.

Φαρίντ

Αζίζα

Φατιμέ

Αμίρ

Αδελφ, Ελένη
κόρη και κυρία Γαλανού
Σας προσκαλώ στην επίσκεψή μου
θα γιορτάσω τα γενέθλιά μου.
Σας περιμένω
Φατιμέ Σαλαχ

6. Διαβάζω, και γράφω.

Εγώ είμαι η μαμά.

Εσύ είσαι ο μπαμπάς.

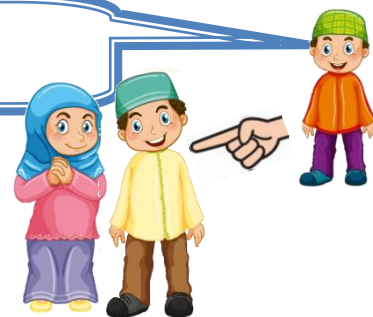
Αυτός είναι ο αδερφός μου.

Αυτή είναι η αδερφή μου.

Εμείς είμαστε αδέρφια.

Εσείς είστε γονείς.

Αυτοί είναι μία οικογένεια.

Εγώ είμα!

Εσύ -----

Αυτός -----

Εμείς -----

Εσείς -----

Αυτοί -----

7. Διαβάζω, και γράφω κάτω από κάθε εικόνα τη σωστή λέξη, από τις παρακάτω:

η μαμά, ο αδερφός, ο μπαμπάς, οι γονείς, η αδερφή,
τα αδέρφια, η οικογένεια

-----

8. Γράφω μία πρόσκληση σε έναν φίλο μου για τα γενέθλιά μου. Τη ζωγραφίζω όπως μου αρέσει.

.....

.....

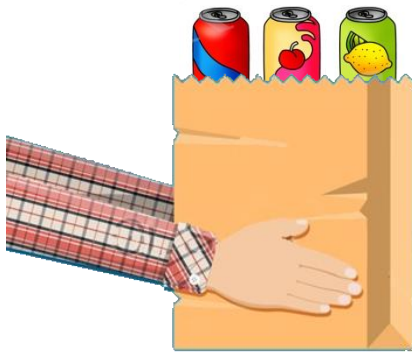
.....

.....

.....

.....

9. Βλέπω τις εικόνες 🧐 και περιγράφω σε 🗨️ έναν συμμαθητή μου τι θα κάνω αύριο.

10. Ακούω, 🧐 βλέπω 🧐 και διαβάζω. 📖

Θα μαγειρέψω τα φαλάφελ.

Ορίστε η συνταγή, μαμά.

Φαλάφελ

Υλικά
μαϊντανός, σκόρδο,
κόλιανθος, κύμινο, αλάτι,
πιπέρι, λάδι

Κόβουμε το κρεμμύδι και
τον μαϊντανό.

Συνταγή

Φαλάφελ

Υλικά

ρεβίθια	κρεμμύδι
μαϊντανός	σκόρδο
κόλιανδρος	κύμινο
αλεύρι	αλάτι
πιπέρι	λάδι

Κόβουμε το κρεμμύδι και τον μαϊντανό.

Βάζουμε στο μίξερ τα ρεβίθια, το κρεμμύδι, τον μαϊντανό, το σκόρδο, τον κόλιανδρο, το κύμινο και το αλεύρι.

Ανακατεύουμε όλα τα υλικά με το μίξερ.

Πλάθουμε μικρά στρογγυλά φαλάφελ.

Τηγανίζουμε τα φαλάφελ σε λάδι.

Σερβίρουμε σε ένα πιάτο με πίτα, μαρούλι, ντομάτα και αγγούρι.

Είναι έτοιμα!

Καλή σας όρεξη!

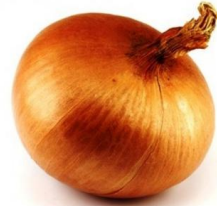

11. Ακούω, 🙋🏻 λέω 🙋🏻 και γράφω 🙋🏻

τα ρεβίθια

το κρεμμύδι

ο μαϊντανός

ο κόλιανδρος

το σκόρδο

το κύμινο

το αλεύρι

το αλάτι

το πιπέρι

το λάδι

το μαρούλι

το αγγούρι

το μίξερ

το πιάτο

12. Διαβάζω και βάζω τη συνταγή σε σειρά.

Πλάθουμε μικρά στρογγυλά φαλάφελ.

1 Κόβουμε το κρεμμύδι και τον μαϊντανό.

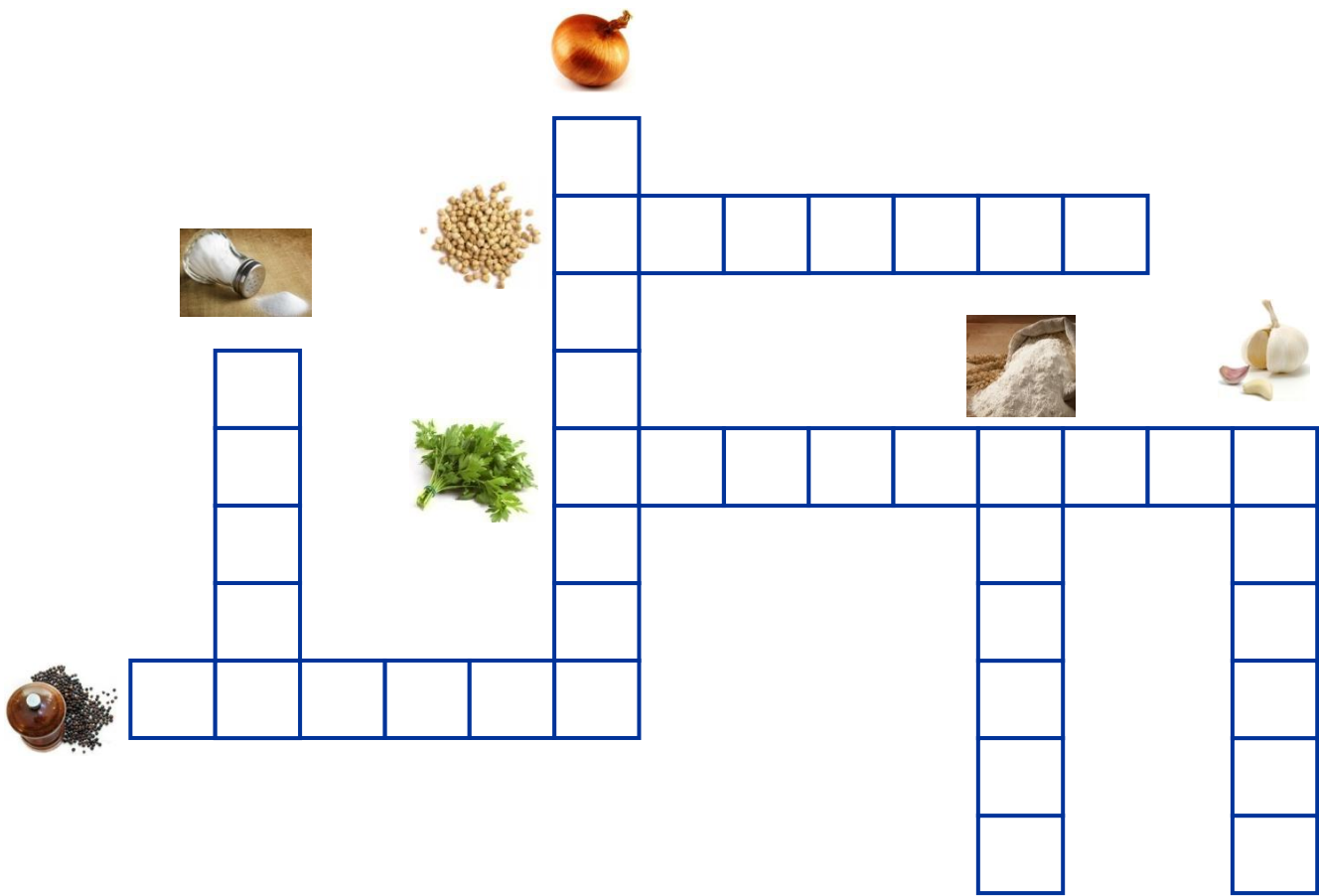
Ανακατεύουμε όλα τα υλικά με το μίξερ.

Σερβίρουμε σε ένα πιάτο με πίτα, μαρούλι, ντομάτα και αγγούρι.

Τηγανίζουμε τα φαλάφελ σε λάδι.

Βάζουμε όλα τα υλικά στο μίξερ.

13. Βλέπω και γράφω τα υλικά της συνταγής.

14. Διαβάζω και γράφω τα γράμματα που λείπουν .

Εγώ κόβω την ντομάτα.

Εγώ βάζ   το λάδι.

Εσύ κόβεις το κρεμμύδι.

Εσύ ρίχν   το αλάτι.

Αυτός κόβει τον μαϊντανό.

Αυτός ανακατεύ   τα υλικά.

Εμείς κόβουμε την πίτα.

Εμείς τηγανίζ   τα φαλάφελ.

Εσείς κόβετε το αγγούρι.

Εσείς σερβίρ   το φαγητό.

Αυτοί κόβουν το μαρούλι.

Αυτοί πλάθ   τα φαλάφελ.

15. Διαβάζω, κυκλώνω τη σωστή λέξη και τη γράφω
στο κενό.

Εσύ τηγανίζεις τα φαλάφελ.

- α) τηγανίζεις   β) τηγανίζετε

Αυτός ..... το λάδι.

- α) βάζουν   β) βάζει

Εσείς ..... το μαρούλι.

- α) κόβεις   β) κόβετε

Αυτοί ..... τα υλικά.

- α) ανακατεύουν   β) ανακατεύεις

Εμείς ..... τη σαλάτα.

- α) σερβίρετε   β) σερβίρουμε

Εγώ ..... το πιπέρι.

- α) ρίχνουμε   β) ρίχνω

Εσύ ..... τα φαλάφελ.

- α) πλάθεις   β) πλάθουμε

16. Ακούω 🙋 και γράφω 📝 τις λέξεις που λείπουν.

Συνταγή

Σαλάτα Ταμπουλέ

Κ ό β ο υ μ ε την ντομάτα, το αγγούρι και το κρεμμύδι.

Σε ένα πιάτο β _ _ _ _ _ όλα τα υλικά και

ρ _ _ _ _ _ και τον μαϊντανό.

ρ _ _ _ _ _ το αλάτι, το πιπέρι και το λάδι.

Α _ _ _ _ _ καλά.

Σ _ _ _ _ _ τη σαλάτα.

Κ _ _ _ _ σας ό _ _ _ _ !

17. Βλέπω τις εικόνες 🧐 και περιγράφω 🗣️ σε έναν συμμαθητή μου τη συνταγή για μια ελληνική χωριάτικη σαλάτα.

Κόβουμε την ντομάτα.

Επίπεδο Α2

Ενότητα 1: Τρόφιμα – Ποτά

Οδηγίες

Κείμενα που διαβάζει ο δάσκαλος, δύο φορές το καθένα, στις ασκήσεις κατανόησης προφορικού λόγου, σύμφωνα με τη σειρά που εμφανίζονται παρακάτω.

Άσκηση 5

α) Τι θα κάνεις αύριο Φαρίντ;

Θα αγοράσω τα υλικά και θα μαγειρέψω σαλάτα ταμπουλέ.

β) Τι θα κάνεις το απόγευμα Αμίρ;

Θα γράψω την πρόσκληση.

γ) Τι θα κάνεις αύριο Φατιμέ;

Θα γιορτάσω τα γενέθλιά μου.

δ) Τι θα κάνεις το απόγευμα Αζίζα;

Θα φτιάξω την τούρτα.

Άσκηση 16

Σαλάτα Ταμπουλέ

Κόβουμε την ντομάτα, το αγγούρι και το κρεμμύδι.

Σε ένα πιάτο βάζουμε όλα τα υλικά και ρίχνουμε και τον μαϊντανό.

Ρίχνουμε το αλάτι, το πιπέρι και το λάδι.

Ανακατεύουμε καλά.

Σερβίρουμε τη σαλάτα.

Καλή σας όρεξη!

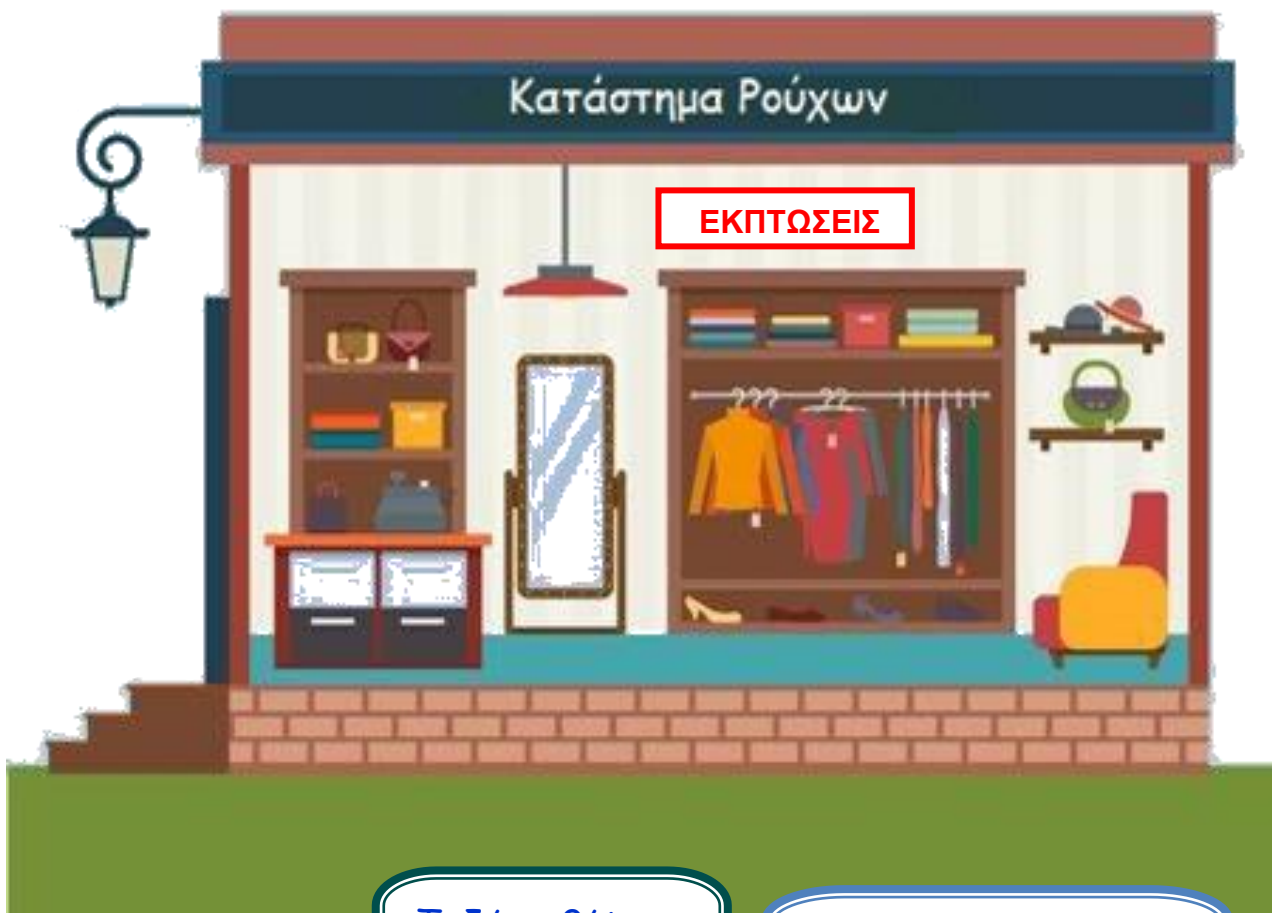
Επίπεδο Α2

Ενότητα 2: Αγορά - Μαγαζιά

Στην αγορά

1. Ακούω, 🙋 βλέπω 👁 και διαβάζω. 📖

Τι δώρο θέλει η
Φατιμέ;

Μπράβο! Ωραία ιδέα!
Πάμε στο κατάστημα
ρούχων. Έλα!

Θέλει μια καινούρια
φούστα.

Καλημέρα σας!

Καλημέρα σας! Τι θα θέλατε;

Θέλουμε μία φούστα για την αδερφή μου. Κοίτα, μπαμπά! Τι ωραία ρούχα! Μπλούζες, παντελόνια, σακάκια, πουκάμισα, φούστες, μαντήλια!

Αυτή η κόκκινη φούστα είναι πολύ όμορφη!

Μου αρέσει. Σου αρέσει Αμίρ;

Ναι. Είναι καταπληκτική!

Πόσο κάνει;

Από 20 ευρώ, τώρα κάνει 15 ευρώ. Έχουμε εκπτώσεις!

Ωραία! Θα την αγοράσω. Ορίστε 20 ευρώ.

Έχετε 5 ευρώ ρέστα. Ορίστε τα ρέστα και η απόδειξή σας.
Σας ευχαριστώ!

Παρακαλώ! Είστε πολύ ευγενική! Γεια σας!

Πάμε τώρα στο
ζαχαροπλαστείο, για να
αγοράσουμε μία νόστιμη
τούρτα.

Πάμε και στον κοντινό
φούρνο, για να αγοράσουμε
φρέσκο ψωμί.

Είναι σε αυτόν τον δρόμο.

2. Ακούω, 🙋🏻 λέω 🙋🏻 και γράφω. 📝

το δώρο

το κατάστημα ρούχων

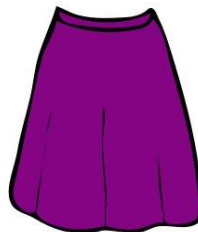
το ζαχαροπλαστείο

ο φούρνος

η μπλούζα

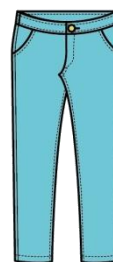
η φούστα

το σακάκι

το πουκάμισο

το παντελόνι

το μαντήλι

τα ρούχα

ο δρόμος

ΑΠΟΔΕΙΞΗ	
Ρούχα	15 €
ΣΥΝΟΛΟ	15 €
ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ	

η απόδειξη

3. Διαβάζω, 📖 και ενώνω με το σωστό.

Η Φατιμέ θέλει

μία φούστα

ένα παντελόνι

μία μπλούζα

Η φούστα είναι

πράσινη

κίτρινη

κόκκινη

Η φούστα κάνει

12 ευρώ

15 ευρώ

20 ευρώ

Τα ρέστα είναι

14 ευρώ

20 ευρώ

5 ευρώ

Ο Φαρίντ και ο Αμίρ πηγαίνουν

στο ζαχαροπλαστείο και
στο μανάβικο

στο ζαχαροπλαστείο και
στον φούρνο

στο μανάβικο και στον
φούρνο

4. Διαβάζω, και γράφω.

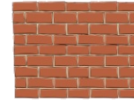
Ο φούρνος είναι κοντινός. → ο κοντινός φούρνος

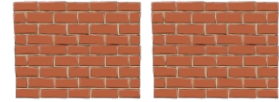
Οι φούρνοι είναι κοντινοί. → οι κοντινοί φούρνοι

Ο τοίχος είναι ψηλός. →   ψηλ   τοίχ

Οι τοίχοι είναι ψηλοί. →   ψηλ   τοίχ

Ο δρόμος είναι μεγάλος. →   μεγάλ   δρόμ

Οι δρόμοι είναι μεγάλοι. →   μεγάλ   δρόμ

Η πωλήτρια είναι ευγενική. → η ευγενική πωλήτρια

Οι πωλήτριες είναι ευγενικές. → οι ευγενικές πωλήτριες

Η φούστα είναι μικρή. →   μικρ   φούστ

Οι φούστες είναι μικρές. →   μικρ   φούστ

Η τούρτα είναι νόστιμη. →   νόστιμ   τούρτ

Οι τούρτες είναι νόστιμες. →   νόστιμ   τούρτ

Το παντελόνι είναι κοντό. → το κοντό παντελόνι

Τα παντελόνια είναι κοντά. → τα κοντά παντελόνια

Το ψωμί είναι φρέσκο. → _ _ φρέσκ _ ψωμ _

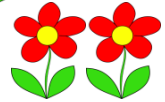
Τα ψωμιά είναι φρέσκα. → _ _ φρέσκ _ ψωμ _ _

Το λουλούδι είναι όμορφο. → _ _ όμορφ _ λουλούδ _

Τα λουλούδια είναι όμορφα. → _ _ όμορφ _ λουλούδ _ _

5. Διαβάζω.

€ = ευρώ

Αριθμοί 11-20

11 → έντεκα ευρώ

12 → δώδεκα ευρώ

13 → δεκατρία ευρώ

14 → δεκατέσσερα ευρώ

15 → δεκαπέντε ευρώ

16 → δεκαέξι ευρώ

17 → δεκαεπτά ευρώ

18 → δεκαοκτώ ευρώ

19 → δεκαεννιά ευρώ

20 → είκοσι ευρώ

6. Διαβάζω 📖 και ενώνω.

11	δεκαοκτώ
12	δεκαέξι
13	δεκατέσσερα
14	έντεκα
15	είκοσι
16	δεκαεπτά
17	δεκαεννιά
18	δεκατρία
19	δώδεκα
20	δεκαπέντε

➔

7. Διαβάζω 📖, βλέπω 👁 και απαντώ. 🧑🏫

Πόσο κάνει η μπλούζα;

Κάνει δεκαπέντε ευρώ.

Πόσο κάνουν τα λουλούδια;

12 €

Κάνουν δώδεκα ευρώ.

Πόσο κάνει το μαντήλι;

14 €

Πόσο κάνουν τα φρούτα;

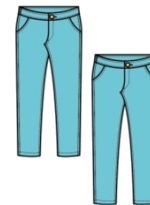
13 €

Πόσο κάνει η τούρτα;

19 €

Πόσο κάνουν τα παντελόνια;

20 €

8. Ακούω 🙋 και κυκλώνω τη σωστή εικόνα.

α)

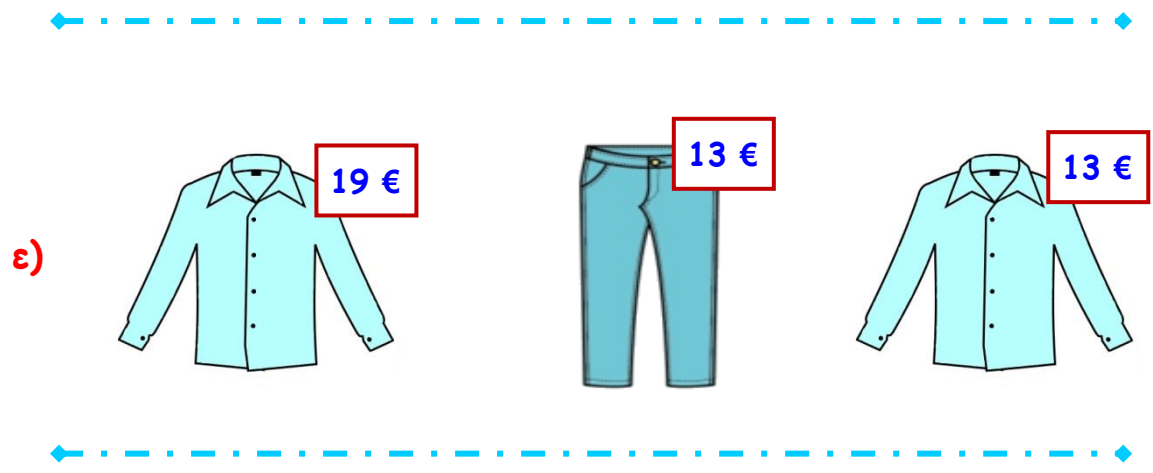
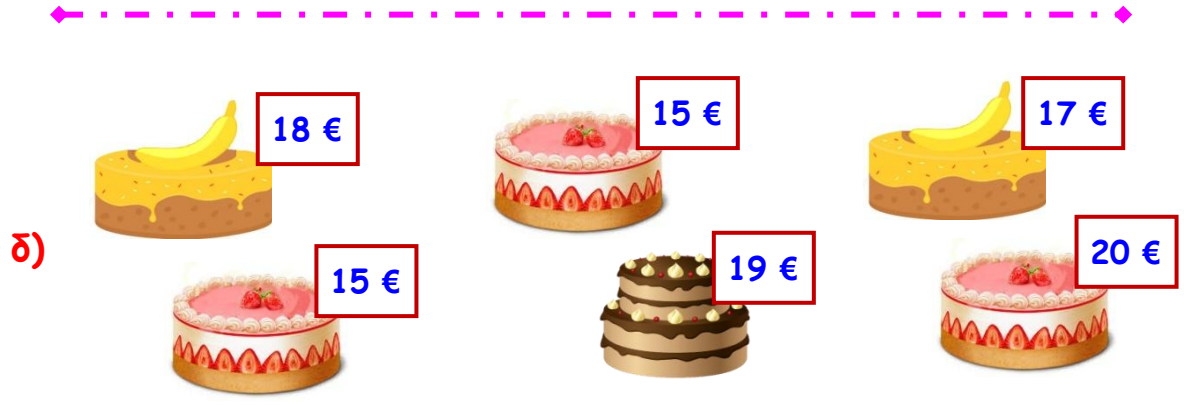
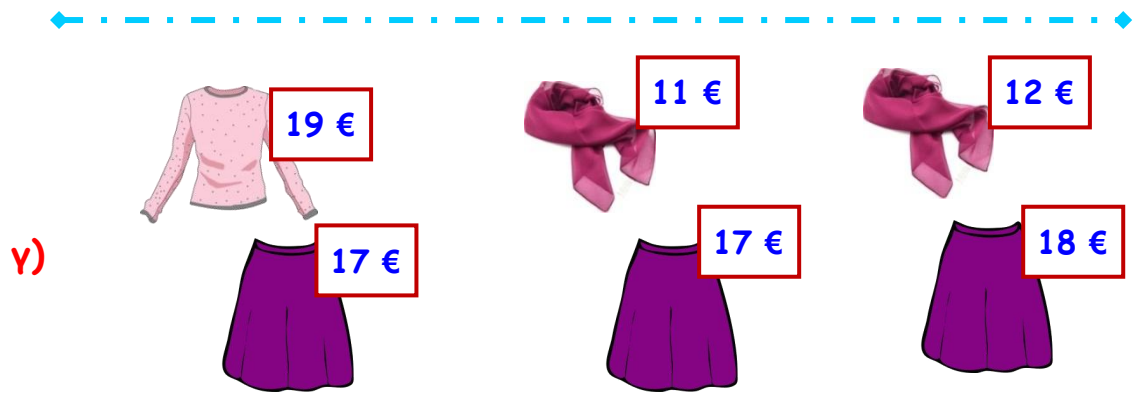
13 €

16 €

20 €

9. Βλέπω τις εικόνες 🧐 και μιλώ 🗣️ με έναν συμμαθητή μου, όπως στο παράδειγμα.

Μου αρέσει αυτή η μοβ φούστα.
Πόσο κάνει;

Από 20 €
Τώρα 12 €

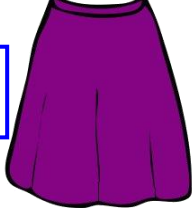
Δίνω 15 €

Από 20 ευρώ τώρα κάνει 12 ευρώ.

Ωραία! Ορίστε 15 ευρώ.

Έχετε 3 ευρώ ρέστα.
Ορίστε και η απόδειξή σας.

Σας ευχαριστώ!

Κάνω το ίδιο με

Από 14 €
Τώρα 11 €

Δίνω 16 €

Από 19 €
Τώρα 16 €

Δίνω 20 €

10. Ακούω, 🗣️ βλέπω 🧐 και διαβάζω. 📖

Γεια σας! Θέλω να αγοράσω ένα κοτόπουλο. Ξέρετε πού είναι το κρεοπωλείο του Σαμίρ; Έχει φθηνά και νόστιμα κοτόπουλα.

Ναι. Πηγαίνετε **ευθεία**. Μετά στρίβετε **αριστερά** στο **μανάβικο**. Το κρεοπωλείο είναι **δίπλα** στο **ζαχαροπλαστείο**.

Εμείς ψάχνουμε το **ανθοπωλείο**. Είναι **μακριά**;

Σας ευχαριστούμε **πολύ!**

Όχι, είναι **κοντά**. Πηγαίνετε **ευθεία** και στρίβετε **δεξιά** στο **βιβλιοπωλείο**. Το **ανθοπωλείο** είναι **δίπλα** στο **περίπτερο** και **απέναντι** από το **φαρμακείο**.

Και εγώ σας **ευχαριστώ!**

11. Ακούω, 🗣️ λέω 🗣️ και γράφω 📝

το κρεοπωλείο

το ανθοπωλείο

το βιβλιοπωλείο

το φαρμακείο

το περίπτερο

το κοτόπουλο

---

12. Διαβάζω και κυκλώνω το σωστό.

- Ο κύριος θέλει να αγοράσει ένα κοτόπουλο. Ναι Όχι
◆-----◆
- Ο κύριος Φαρίντ ψάχνει το ανθοπωλείο. Ναι Όχι
◆-----◆
- Το κρεοπωλείο είναι δίπλα στο μανάβικο. Ναι Όχι
◆-----◆
- Το ανθοπωλείο είναι μακριά. Ναι Όχι
◆-----◆
- Το ανθοπωλείο είναι απέναντι από το φαρμακείο. Ναι Όχι
◆-----◆
- Το κρεοπωλείο είναι δίπλα στο ζαχαροπλαστείο. Ναι Όχι
◆-----◆

13. Διαβάζω και γράφω.

- Τι δουλειά κάνεις; Είμαι μ α ν ά β η ς.
- Πού δουλεύεις; Δουλεύω στο μ α ν ά β ι κ ο.
- Τι πουλάς; Πουλάω φ ρ ο ύ τ α.

Τι δουλειά κάνω;

ζαχαροπλάστης, φούρναρης,
ανθοπώλης, φαρμακοποιός,
περίπτεράς, κρεοπώλης,
βιβλιοπώλης

Πού δουλεύω;

βιβλιοπωλείο, ανθοπωλείο,
ζαχαροπλαστείο, φούρνο,
περίπτερο, φαρμακείο,
κρεοπωλείο

Τι πουλάω;

ψωμιά, εφημερίδες, τούρτες, φάρμακα,
κοτόπουλα, λουλούδια, βιβλία

Τώρα βλέπω τις λέξεις από πάνω και τις γράφω στα κενά.

Είμαι _____.

Δουλεύω στο _____.

Πουλάω _____.

Είμαι _____.

Δουλεύω στον _____.

Πουλάω _____.

Είμαι _____.

Δουλεύω στο _____.

Πουλάω _____.

Είμαι _____.

Δουλεύω στο _____.

Πουλάω _____.

Είμαι _____.

Δουλεύω στο _____.

Πουλάω _____.

Είμαι _____.

Δουλεύω στο _____.

Πουλάω _____.

Είμαι _____.

Δουλεύω στο _____.

Πουλάω _____.

14. Ακούω 🗣️ και γράφω 📝

α) Ποιος είμαι;

Είμαι ο κ ρ ε ο π ώ λ η ς.

β) Ποιος είμαι;

Είμαι _____.

γ) Ποιος είμαι;

Είμαι _____.

δ) Ποιος είμαι;

Είμαι _____.

ε) Ποιος είμαι;

Είμαι _____.

15. Διαβάζω και γράφω.

Πού είναι το μανάβικο; (απέναντι από το)

Το μανάβικο είναι απέναντι από το βιβλιοπωλείο.

Πού είναι το βιβλιοπωλείο; (δίπλα στο)

.....

Πού είναι το κρεσπωλείο; (κοντά στο)

.....

Πού είναι ο φούρνος; (απέναντι από το)

.....

Πού είναι το ανθοπωλείο; (μακριά από το)

.....

Πού είναι το περίπτερο; (δίπλα στο)

.....

16. Βλέπω την εικόνα 🧐 και περιγράφω 🗣️ πώς πηγαίνω εκεί που με ρωτάνε.

Είμαι στο ανθοπωλείο.
Πώς πηγαίνω στον φούρνο;

Είμαι στο κρεοπωλείο.
Πώς πηγαίνω στο κατάστημα ρούχων;

Επίπεδο Α2

Ενότητα 2: Αγορά - Μαγαζιά

Οδηγίες

Κείμενα που διαβάζει ο δάσκαλος, δύο φορές το καθένα, στις ασκήσεις κατανόησης προφορικού λόγου, σύμφωνα με τη σειρά που εμφανίζονται παρακάτω.

Άσκηση 8

- α) Αυτή η κόκκινη μπλούζα είναι καταπληκτική! Πόσο κάνει;
Έχουμε εκπτώσεις. Από 20 ευρώ, τώρα κάνει 13 ευρώ.
- β) Ωραία λουλούδια! Πόσο κάνουν;
Τα κόκκινα λουλούδια κάνουν 12 ευρώ και τα κίτρινα κάνουν 14 ευρώ.
- γ) Θέλω αυτό το μαντήλι και αυτή τη φούστα. Πόσο κάνουν;
Το μαντήλι κάνει 11 ευρώ και η φούστα κάνει 17 ευρώ.
- δ) Τι νόστιμες τούρτες! Πόσο κάνουν;
Η τούρτα φράουλα κάνει 15 ευρώ και η τούρτα μπανάνα κάνει 18 ευρώ.
- ε) Μου αρέσει αυτό το πουκάμισο. Πόσο κάνει;
Τώρα έχουμε εκπτώσεις. Από 19 ευρώ, τώρα κάνει 13 ευρώ.

.

Άσκηση 12

- α) Πουλάω νόστιμα κοτόπουλα. Ποιος είμαι;
- β) Πουλάω βιβλία, μολύβια και γόμες. Ποιος είμαι;
- γ) Πουλάω τούρτες, τσουρέκια και κέικ. Ποιος είμαι;
- δ) Πουλάω ψωμιά, κουλούρια και τυρόπιτες. Ποιος είμαι;
- ε) Πουλάω μήλα, βερίκοκα και καρπούζια. Ποιος είμαι;

Επίπεδο Α2

Ενότητα 3: Ελεύθερος χρόνος - Διασκέδαση

Στο θέατρο σκιών

1. Ακούω, 🗣️ βλέπω 👁️ και διαβάζω. 📖

Είμαι πολύ χαρούμενη που θα πάμε στη βιβλιοθήκη. Μου αρέσουν πολύ τα παραδοσιακά παραμύθια. Ποιο είναι το αγαπημένο σου;

Είναι ο Σεβάχ ο Θαλασσινός.

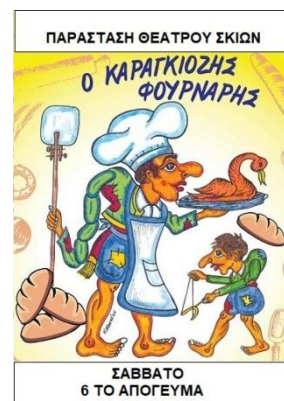
Εγώ λατρεύω τον Αλαντίν. Μου αρέσει πολύ και η ταινία του.

Δες την αφίσα! Θα έχει παράσταση Θεάτρου Σκιών το Σάββατο το απόγευμα. Θα τη δούμε;

Ναι! Θα είναι φανταστικά! Ο Καραγκιόζης είναι πολύ αστείος!

Ε! Κοίτα! Την Παρασκευή θα έχει μια συναυλία παραδοσιακής μουσικής. Θα παίζουν μόνο παραδοσιακά μουσικά όργανα. Θα αρέσει στον μπαμπά μου. Παίζει ούτι. Μαθαίνω κι εγώ ούτι στο ωδείο.

Θα το πω και στον μπαμπά μου. Του αρέσει πολύ η μουσική. Παίζει μπουζούκι. Θα αρχίσω και εγώ μαθήματα για βιολί, αυτήν την Τρίτη στο ωδείο.

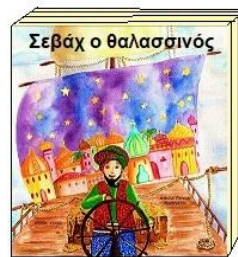

2. Ακούω, 🗣️ λέω 🗣️ και γράφω. 📝

η βιβλιοθήκη

το παραμύθι

η αφίσα

το θέατρο σκιών

ο Καραγκιόζης

η συναυλία

τα μουσικά όργανα

το μπουζούκι

το βιολί

το ούτι

το ωδείο

3. Διαβάζω τις ερωτήσεις και γράφω τις απαντήσεις.

Πού θα πάνε τα παιδιά σήμερα;

Θα πάνε στη βιβλιοθήκη.

Ποιο παραμύθι είναι το αγαπημένο του Αμίρ;

Είναι .....

Ποιο παραμύθι λατρεύει η Φατιμέ;

Λατρεύει .....

Τι θα δουν τα παιδιά το Σάββατο;

Θα δουν .....

Τι θα έχει την Παρασκευή;

Θα έχει .....

Τι μουσικό όργανο παίζει ο Αμίρ;

Παίζει .....

Τι μουσικό όργανο θα μάθει ο Λάκης;

Θα μάθει .....

4. Βρίσκω τις ημέρες της εβδομάδας στο κρυπτόλεξο. Μετά τις γράφω με κεφαλαία γράμματα δίπλα στα μικρά.

Ι	Δ	Ε	Υ	Τ	Ε	Ρ	Α	Κ
Π	Φ	Η	Ξ	Κ	Ο	Κ	Λ	Υ
Ε	Σ	Φ	Η	Κ	Φ	Θ	Ρ	Ρ
Μ	Τ	Ρ	Ι	Τ	Η	Σ	Σ	Ι
Π	Σ	Φ	Γ	Α	Γ	Δ	Ο	Α
Τ	Α	Γ	Η	Δ	Σ	Ρ	Ξ	Κ
Η	Ζ	Τ	Ε	Τ	Α	Ρ	Τ	Η
Δ	Σ	Α	Β	Β	Α	Τ	Ο	Φ
Π	Α	Ρ	Α	Σ	Κ	Ε	Υ	Η

Τι μέρα είναι σήμερα;

Σήμερα είναι	→ Δευτέρα	ΔΕΥΤΕΡΑ
	→ Τρίτη	.....
	→ Τετάρτη	.....
	→ Πέμπτη	.....
	→ Παρασκευή	.....
	→ Σάββατο	.....
	→ Κυριακή	.....

5. Διαβάζω , βλέπω τις εικόνες και γράφω.

τώρα → **μετά**

είμαι → **θα είμαι** Την Τρίτη **θα είμαστε** στη συναυλία.

έχω → **θα έχω** **Θα έχεις** ελεύθερο χρόνο αύριο;

κάνω → **θα κάνω** Το απόγευμα **θα κάνετε** ζωγραφική.

τώρα → **μετά**

τρώω → **θα φάω**

πηγαίνω → **θα πάω**

Εγώ θα φάω ένα αχλάδι.

Εσύ θα φας .....

Αυτός θα φάει .....

Εμείς θα φάμε .....

Εσείς θα φάτε .....

Αυτοί θα φάνε .....

Τώρα → **μετά**

βλέπω → Θα δω

λέω → Θα πω

μαθαίνω → Θα μάθω

μπαίνω → Θα μπω

πίνω → Θα πιω

παίρνω → Θα πάρω

Εγώ θα δω μία ταινία.

Εσύ θα δεις .....

Αυτός θα δει .....

Εμείς θα δούμε .....

Εσείς θα δείτε .....

Αυτοί θα δουν .....

6. Διαβάζω και γράφω όπως στο παράδειγμα.

Τη Δευτέρα → εγώ θα είμαι (είμαι) στο ωδείο.

→ εμείς θα είμαστε (είμαι) στη βιβλιοθήκη.

Την Τρίτη → εσύ ..... (έχω) γενέθλια.

→ εσείς ..... (έχω) μάθημα.

Την Τετάρτη → αυτή ..... (κάνω) κεραμική.

→ αυτές ..... (κάνω) ζωγραφική.

Την Πέμπτη → εσύ ..... (πηγαίνω) στο πάρκο.

→ εσείς ..... (πηγαίνω) στο σχολείο.

Την Παρασκευή → αυτός ..... (πίνω) χυμό.

→ εμείς ..... (πίνω) αναψυκτικά.

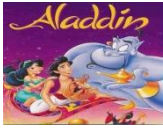

Το Σάββατο → αυτός ..... (μαθαίνω) βιολί.
 → αυτοί ..... (μαθαίνω) ούτι.

Την Κυριακή → ο Αμίρ ..... (βγαίνω) έξω.
 → εμείς ..... (βγαίνω) στο πάρκο.

7. Βλέπω 🧐 το πρόγραμμα της επόμενης εβδομάδας του Αμίρ και γράφω 📝 τι θα κάνει κάθε μέρα.

<u>Δευτέρα</u>	<u>Τρίτη</u>	<u>Τετάρτη</u>	<u>Πέμπτη</u>
			
με 	με 	με 	με
<u>Παρασκευή</u>	<u>Σάββατο</u>	<u>Κυριακή</u>	
			
με 	με 	με 	

βλέπω

Τη Δευτέρα θα δει μια ταινία με τα παιδιά.

κάνω

πηγαίνω

είμαι

βλέπω

πηγαίνω

τρώω

8. Ακούω, 🙌 διαβάζω 📖 και κυκλώνω το σωστό.

Ο Αμίρ, τη Δευτέρα, θα πάει στο πάρκο.

Ναι

Όχι

Την Τρίτη ο Αμίρ θα παίξει ποδόσφαιρο με τον Λάκη. Ναι Όχι

Την Τετάρτη ο Λάκης θα πάει σε μια συναυλία Ναι Όχι

με τους γονείς του.

Την Πέμπτη η Φατιμέ και η Ελένη θα ψωνίσουν ρούχα. Ναι Όχι

Η Ελένη, την Παρασκευή, θα ψωνίσει ρούχα

Ναι

Όχι

με τη μαμά της.

Το Σάββατο τα παιδιά θα πάνε στη βιβλιοθήκη.   Ναι   Όχι

Τα παιδιά, το Σάββατο, θα παίξουν στο πάρκο.   Ναι   Όχι

9. Συζητώ με έναν συμμαθητή μου, τι θα κάνω την επόμενη εβδομάδα, όπως στο παράδειγμα.

Τη Δευτέρα θα πάω σε μία παράσταση Θεάτρου Σκιών. Εσύ τι θα κάνεις τη Δευτέρα;

Εγώ θα διαβάσω το αγαπημένο μου βιβλίο στη βιβλιοθήκη.

10. Ακούω, 🙋 👁️ και διαβάζω. 📖

Πω! Πω! Τι μεγάλο θέατρο!

Είναι το πιο μεγάλο στην πόλη.

Πού είναι οι θέσεις μας;

Το γράφει πάνω στο εισιτήριο.

Ωραία, εδώ είναι.

Σσς... Αρχίζει!

Γεια σας παιδιά! Καλώς ήρθατε στην παράσταση «Ο Καραγκιόζης Φούρναρης». Απόψε θα φάμε, θα πιούμε και νηστικοί θα κοιμηθούμε!

Μπαμπάκο, τι θα φάμε; Η κοιλιά μου γουργουρίζει.

Κολλητήρη, τώρα που είμαι ο πιο καλός φούρναρης στη γειτονιά, θα χορτάσουμε ψωμιά.

Πού είσαι Καραγκιόζη; Είναι έτοιμη η σπανακόπιτά μου;

Όχι, δεν είναι, Χατζηαβάτη.

Σου φέρνω και μια χήνα.

Πω! Πω! Μια χήνα! Και έχω μια πείνα! Θα την ψήσω τώρα. Θα είναι η πιο νόστιμη χήνα!

Προσοχή! Είναι του Πασά. Και ο Πασάς είναι πιο πονηρός από εσένα.

Αχ! Πώς θα τη φάω τώρα; Δεν πειράζει θα φάω, τότε, μόνο την σπανακόπιτα του Χατζηαβάτη. Ο Πασάς είναι πιο δυνατός από αυτόν και θα με τιμωρήσει σίγουρα. Τι λέτε παιδιά;

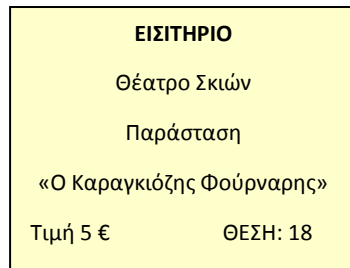

Ναι! Ναι!

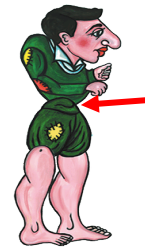
11. Ακούω, 🙌 λέω 🙌 και γράφω 🙌

η θέση

το εισιτήριο

η κοιλιά

η γειτονιά

η πόλη

η χήνα

η σπανακόπιτα

ο Χατζηαβάτης

ο Κολληθήρης

ο Πασάς

12. Διαβάζω τις ερωτήσεις και γράφω τις απαντήσεις.

Πόσο μεγάλο είναι το θέατρο;

Το θέατρο είναι το πιο μεγάλο στην πόλη.

Ποια παράσταση θα δουν τα παιδιά;

.....

Τι φαγητό θα ψήσει ο Καραγκιόζης για τον Χατζηαβάτη;

.....

Τι φαγητό θα ψήσει ο Καραγκιόζης για τον Πασά;

.....

Ποιο φαγητό θα φάει ο Καραγκιόζης;

.....

13. Διαβάζω και γράφω τις συγκρίσεις όπως στο παράδειγμα.

ψηλός

Ο Καραγκιόζης είναι πιο ψηλός από τον Κολλητήρη.

Ο Καραγκιόζης είναι ο πιο ψηλός στην οικογένεια.

κοντός

Ο Κολλητήρης είναι πιο κοντός από τον Καραγκιόζη.

Ο Κολλητήρης είναι ο πιο κοντός στην οικογένεια.

φτωχός

Ο Καραγκιόζης είναι ..... τον Πασά.

Ο Καραγκιόζης είναι ..... στη γειτονιά.

πλούσιος

Ο Πασάς είναι ..... τον Καραγκιόζη.

Ο Πασάς είναι ..... στη γειτονιά.

νηστικός

Ο Καραγκιόζης είναι ..... τον Χατζηαβάτη.

Ο Καραγκιόζης είναι ..... στην παράσταση.

χορτάτος

Ο Χατζηαβάτης είναι ..... τον Καραγκιόζη.

Ο Χατζηαβάτης είναι ..... στην παράσταση.

ακριβή

Η σπανακόπιτα είναι ..... την τυρόπιτα.

Η σπανακόπιτα είναι ..... στον φούρνο.

φθηνή

Η τυρόπιτα είναι ..... την σπανακόπιτα.

Η τυρόπιτα είναι ..... στον φούρνο.

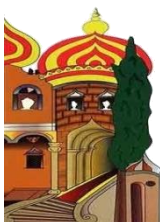

μικρό

Το σπίτι του Καραγκιόζη είναι ..... το σπίτι του Πασά.

Το σπίτι του Καραγκιόζη είναι ..... στην πόλη.

μεγάλο

Το σπίτι του Πασά είναι ..... το σπίτι του Καραγκιόζη.

Το σπίτι του Πασά είναι ..... στην πόλη.

14. Ακούω, 🧐 διαβάζω 📖 και κυκλώνω το σωστό.

Τι θα αγοράσει η Φατιμέ;

α) Ένα εισιτήριο για τη συναυλία.

β) Ένα εισιτήριο για την παράσταση «Ο Καραγκιόζης φούρναρης».

γ) Ένα βιβλίο για τον Καραγκιόζη.

Σε ποια θα κάνει δώρο η Φατιμέ;

- α) Στη Λεϊλά.
- β) Στη μαμά της.
- γ) Στην Ελένη.

Η Φατιμέ και η Λεϊλά είναι ...

- α) αδερφές.
- β) φίλες.
- γ) συμμαθήτριες.

Η Φατιμέ είναι ...

- α) πιο μικρή από τη Λεϊλά.
- β) πιο μεγάλη από τη Λεϊλά.

Η Λεϊλά είναι ...

- α) πιο ψηλή από τη Φατιμέ.
- β) πιο κοντή από τη Φατιμέ.

15. Συγκρίνω 🤔 τις εικόνες που ακολουθούν. Μπορώ να πάρω ιδέες από τις παρακάτω λέξεις.

πλούσιος, φτωχός, μικρός, μεγάλος, έξυπνος, πονηρός,
ψηλός, κοντός, όμορφος, δυνατός

Το σπίτι του Καραγκιόζη είναι
πιο μικρό από το σπίτι του
Πασά.

16. Ακούω το τραγούδι, 🙌 βλέπω 🤪 και τραγουδώ. 🗣️

Κείνο που με τρώει
κείνο που με σώζει
είναι που ονειρεύομαι
σαν τον Καραγκιόζη.

Φίλους και εχθρούς
στις μικρές μου πλάτες
όμορφα να σήκωνα
σαν να 'ταν επιβάτες.

Λευκό μου σεντονάκι
λάμπα μου τρελή
Ποια αγάπη τάχα μας φυσάει;
Βάλε στη σκιά σου
τούτο το παιδί
που δεν έχει απόψε
που να πάει που να πάει.

17. Φτιάχνω κι εγώ μια αφίσα για μια δική μου παράσταση
Καραγκιόζη και τη ζωγραφίζω όπως μου αρέσει.

Ποια είναι η
παράσταση;

Ζωγραφιά

Πότε θα είναι;

Επίπεδο Α2

Ενότητα 3: Ελεύθερος χρόνος - Διασκέδαση

Οδηγίες

Κείμενα που διαβάζει ο δάσκαλος, δύο φορές το καθένα, στις ασκήσεις κατανόησης προφορικού λόγου, σύμφωνα με τη σειρά που εμφανίζονται παρακάτω.

Άσκηση 8

Ο Αμίρ τη Δευτέρα θα πάει στο ωδείο και την Τρίτη θα παίζει ποδόσφαιρο με τον Λάκη στο πάρκο.

Την Τετάρτη ο Λάκης θα πάει με τους γονείς του σε μία συναυλία παραδοσιακής μουσικής.

Η Ελένη και η Φατιμέ, την Πέμπτη, θα διαβάσουν παραδοσιακά παραμύθια στη βιβλιοθήκη.

Την Παρασκευή η Ελένη θα ψωνίσει με τη μαμά της καινούρια ρούχα.

Το Σάββατο όλα τα παιδιά θα παίξουν στο πάρκο.

Άσκηση 14

Η Φατιμέ συζητά με την Ελένη:

Φατιμέ: Θα αγοράσω ένα εισιτήριο για την παράσταση «Ο Καραγκιόζης φούρναρης»

Ελένη: Για ποιον;

Φατιμέ: Θα το κάνω δώρο στη Λεϊλά.

Ελένη: Ωραία ιδέα. Ποια είναι η Λεϊλά;

Φατιμέ: Είναι μία φίλη μου. Έχει γενέθλια.

Ελένη: Είναι πιο μεγάλη από εσένα;

Φατιμέ: Όχι. Είναι πιο μικρή από εμένα αλλά είναι πιο ψηλή από εμένα.

Άσκηση 16

Ο δάσκαλος βάζει στους μαθητές να ακούσουν το τραγούδι «Σαν τον Καραγκιόζη» από τη διεύθυνση <https://www.youtube.com/watch?v=IcZ0s5xYoiw> και έως το 1.00.

Σε ευχαριστούμε που ήσουν
μαζί μας στο ταξίδι μας
στον κόσμο της Γλώσσας.

Μακάρι να τα ξαναπούμε
σύντομα!

Συζήτηση – Προτάσεις

Το γλωσσικό διδακτικό υλικό για πρόσφυγες 9-12 χρονών, που παράχθηκε στην παρούσα εργασία, και αντιστοιχεί στα επίπεδα γλωσσομάθειας A1 και A2, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί στα πλαίσια της εκπαίδευσης των προσφύγων σε Δ.Υ.Ε.Π και Τάξεις Υποδοχής. Μπορεί να λειτουργήσει ως ένα συμπληρωματικό υλικό για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στους πρόσφυγες μαθητές προκειμένου να ενισχυθούν οι επικοινωνιακές τους δεξιότητες στις τρεις επικοινωνιακές καταστάσεις που διαπραγματεύεται: Τρόφιμα – Ποτά, Αγορά – Μαγαζιά και Ελεύθερος χρόνος – Διασκέδαση.

Ο εκπαιδευτικός που θα επιλέξει να το χρησιμοποιήσει, μπορεί, εφόσον το επιθυμεί, να το τροποποιήσει ή να κάνει ορισμένες προσθήκες ώστε να ανταποκρίνεται καλύτερα στο γνωσιακό υπόβαθρο, τις εμπειρίες και τα ενδιαφέροντα του μαθητικού δυναμικού της τάξης του. Επιπλέον, μπορεί να εμπλουτίσει τη διδασκαλία του με την παροχή περισσότερου εποπτικού υλικού όπως φωτογραφίες από μαγαζιά της γειτονιάς, εικόνες και άλλων τροφίμων, χρήματα, αποκόμματα συνταγών, εισιτήρια, αποδείξεις, προσκλήσεις από διάφορες εκδηλώσεις, αυθεντική αφίσα από παράσταση θεάτρου σκιών ή από κάποια συναυλία. Ακόμα δύναται να ενισχύσει τη βιωματικότητα των δραστηριοτήτων με την παρασκευή μιας εύκολης συνταγής στο σχολείο, με μία επίσκεψη στο κυλικείο του σχολείου ή σε κάποιο μαγαζί της γειτονιάς και με την παρακολούθηση μιας παράστασης θεάτρου σκιών.

Το παραχθέν γλωσσικό διδακτικό υλικό έχει δυνατότητα επέκτασης καθώς το σενάριο στο οποίο βασίστηκε επιτρέπει την προσθήκη και άλλων ενοτήτων, γι' αυτό και οι ήρωες στο τέλος αφήνουν μια υπόσχεση για μελλοντική επιστροφή τους. Συνεπώς, προτείνεται η παραγωγή επιπρόσθετου υλικού, ως συνέχεια του ήδη υπάρχοντος, που να αφορά άλλες επικοινωνιακές καταστάσεις όπως Διαπροσωπικές σχέσεις, Υγεία – Άθληση, Ταξίδια – Διακοπές κ.α. ώστε να αποτελέσει μια ακόμα πιο ολοκληρωμένη διδακτική πρόταση που θα καλύπτει αποτελεσματικά τις ανάγκες επικοινωνίας σε περισσότερες περιπτώσεις.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ξενόγλωσσες

- Baker, C. (2000). *The care and education of young bilinguals: an introduction for professionals*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Bloomfield, L. (1933). *Language*. New York: Holt.
- British Columbia Ministry of Education (2015). *Students from Refugee Backgrounds: A Guide for Teachers and Schools*. Ανακτήθηκε 2 Νοεμβρίου, 2018, από <https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/education/administration/kindergarten-to-grade-12/diverse-student-needs/students-from-refugee-backgrounds-guide.pdf>
- Castles, S. (2014). International migration at a crossroads. *Citizenship Studies*. Vol 18 (No 2), 190-207.
- Cope, B. & Kalantzis, M. (eds), (2000). *Multiliteracies – Literacy Learning and the Design of Social Futures*. London/New York: Routledge.
- Cummins, J. (2001). *Negotiating Identities: Education for Empowerment in a Diverse Society*. 2nd edition. Los Angeles: California Association for Bilingual Education.
- Dryden-Peterson, S. (2015). *The Educational Experiences of Refugee Children in Countries of First Asylum*. Washington: Migration Policy Institute.
- Eth, S. & Pynoos, R. (eds) (1985). *Post traumatic stress disorder in children*. Washington DC: American Psychiatric Press Inc.
- Littlewood, W. (1981). *Communicative Language Teaching. An introduction*. New York: Cambridge University Press.
- McBrien, J.L. (2005). Educational Needs and Barriers for Refugee Students in the United States: A Review of the Literature. *Review of Educational Research*. Vol.75 (No3), 329-364.
- NSW Department of Education (2017). *Supporting Refugee students*. Ανακτήθηκε 1 Νοεμβρίου, 2018, από <https://education.nsw.gov.au/teaching-and-learning/curriculum/multicultural-education/refugee-students-in-schools>
- NSW Department of Education (n.d.). *The impact of refugee experiences*. Ανακτήθηκε 2 Νοεμβρίου, 2018, από

<https://schoolsequella.det.nsw.edu.au/file/af4c8570-ab87-4609-ace5-2ea30872a45d/1/The-impact-of-refugee-experiences.pdf>

- Richards, J. C. (2006). *Communicative Language Teaching Today*. New York: Cambridge University Press.
- Richards, J. & Rodgers, Th. (1986), *Approaches and Methods in the Language Teaching*. New York: Cambridge University Press.
- Sirin, S. R. & Rogers – Sirin L. (2015). *The Educational and Mental Health Needs of Syrian Refugee Children*. Washington: Migration Policy Institute.

Ελληνόγλωσσες

- Αζέζ, Κ. (1999). *Το παιδί ανάμεσα σε δύο γλώσσες*. Αθήνα: Πόλις.
- Αθανασίου, Α. (2001). Τα λάθη των μαθητών στη γραπτή έκφραση και ο ρόλος τους στη διαδικασία της διδασκαλίας και μάθησης. Στο Μ. Βάμβουκας – Α. Χατζηδάκη (Επιμ.), *Μάθηση και Διδασκαλία της Ελληνικής ως μητρικής και ως δεύτερης γλώσσας. Πρακτικά Συνεδρίου, 6-8 Οκτωβρίου 2000, Πανεπιστήμιο Κρήτης τ. α΄*, (σ. 203). Αθήνα: Ατραπός.
- Βαρλοκόστα, Σ. & Τριανταφυλλίδου, Α. (2003). *Επίπεδα Γλωσσομάθειας στην Ελληνική ως Δεύτερη Γλώσσα*. Αθήνα: Βιβλιοσυνεργατική Α.Ε.Π.Ε.Ε..
- Baker, C. (2001) *Εισαγωγή στη Διγλωσσία και τη Δίγλωσση Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Γεωργογιάννης, Π. (1999), *Θέματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Κοινωνικοψυχολογικές προσεγγίσεις στην εκπαίδευση – Διαπολιτισμική αγωγή*. Αθήνα: Gutenberg.
- Cummins, J. (1999). *Ταυτότητες υπό Διαπραγμάτευση – Εκπαίδευση με σκοπό την Ενδυνάμωση σε μια Κοινωνία της Ετερότητας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Διακουμή, Ι., Εξαδάκτυλος, Γ., Κουρμπάνη, Β., Σεκερτζή, Κ. & Τολιάς, Δ. (2006). *Διδάσκοντας τη Νέα Ελληνική ως Δεύτερη / Ξένη Γλώσσα: Προσεγγίσεις*. Αθήνα: Ελληνοαμερικανική Ένωση.
- Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (2018). *ΔΟΜ: 18.939 Αφίξεις Προσφύγων και Μεταναστών σε Ελλάδα και Μεσόγειο, 570 θάνατοι*. Ανακτήθηκε 15 Οκτωβρίου, 2018, από <https://bit.ly/2wLfHVh>

- Ελληνική Κυβέρνηση, Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης και Επικοινωνίας (2017). *Προσφυγική Κρίση – Fact Sheet*. Ανακτήθηκε 8 Οκτωβρίου, 2018, από <https://bit.ly/2O6bkZN>
- Έμκε-Πουλοπούλου, Η. (2007). *Η Μεταναστευτική πρόκληση*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Εργαστήριο Διαπολιτισμικών και Μεταναστευτικών Μελετών - Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ. (2004). *Θεωρητικό Πλαίσιο και Προγράμματα Σπουδών για την ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη Διασπορά – Λεξιλόγιο*. Ανακτήθηκε 9 Νοεμβρίου, 2018, από http://www.ediamme.edc.uoc.gr/diaspora/index.php?option=com_content&view=article&id=230:2014-06-29-14-45-45&catid=137&Itemid=656&lang=el
- Ηνωμένα Έθνη (1951). *Σύμβαση του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων*. Ανακτήθηκε 15 Οκτωβρίου, 2018, από <https://www.unric.org/html/greek/pdf/refugeeconvention-GRE.pdf>
- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (2018). *Εκπαίδευση Προσφύγων – Refugee Education*. Ανακτήθηκε 9 Νοεμβρίου, 2018, από <http://www.iep.edu.gr/el/component/k2/content/50-ekpaidefsi-prosfygon>
- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (χ.χ.). *Ανοιχτό Αναλυτικό Πρόγραμμα Ελληνικής Γλώσσας*. Ανακτήθηκε 10 Δεκεμβρίου, 2018, από <http://www.iep.edu.gr/index.php/el/component/k2/96-anoikto-analytiko-programma-ellinikis-glossas>
- Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (2018α). *Επίπεδα Ελληνομάθειας. Α1 – Στοιχειώδης Γνώση. Α1 – Για παιδιά 8-12 ετών*. Ανακτήθηκε 10 Δεκεμβρίου, 2018, από <http://www.greek-language.gr/certification/node/96.html>
- Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας (2018β). *Επίπεδα Ελληνομάθειας. Α2 – Βασική Γνώση*. Ανακτήθηκε 10 Δεκεμβρίου, 2018, από <http://www.greek-language.gr/certification/node/98.html>
- Κούρτη – Καζούλλη, Β. (2001). Από το σπίτι στο σχολείο: Γλωσσικές εμπειρίες δίγλωσσων παιδιών. Στο Ε. Σκούρτου (Επιμ.), *Τετράδια Εργασίας Νάξου* (σ.σ. 51-58). Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης.
- Μήτσης, Ν. (1998). *Στοιχειώδεις αρχές και μέθοδοι της εφαρμοσμένης γλωσσολογίας, εισαγωγή στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας*. Αθήνα: Gutenberg.

- Ντάνη, Σ. (2017). *Όψεις του Προσφυγικού Φαινομένου. Ενότητα 2. Η μη αποδοχή της ετερότητας: Αναπαραστάσεις της ετερότητας, κοινωνικός αποκλεισμός, ρητορική μίσους*. Πάτρα: Έργο PRESS. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Παπαδοπούλου, Δ. (2017). *Όψεις του Προσφυγικού Φαινομένου. Ενότητα 3. Το Προσφυγικό Φαινόμενο: Η Ελληνική και η Διεθνής Εμπειρία*. Πάτρα: Έργο PRESS. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Σιδέρη, Ε. (2017). *Όψεις του Προσφυγικού Φαινομένου. Ενότητα 1. Φιλοξενία, αποδοχή, ενσωμάτωση: Διαπολιτισμικά και Ιστορικά Παραδείγματα*. Πάτρα: Έργο PRESS. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Σκούρτου, Ε. (2011). *Η Διγλωσσία στο σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg.
- Σκούρτου, Ε. (2008). Το φαινόμενο της διγλωσσίας και η Ελληνική ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα. Στο Π. Γεωργογιάννης (Επιμ.), *Διγλωσσία και Δίγλωσση Εκπαίδευση* (σ.σ. 254-255). Πάτρα: Αυτοέκδοση.
- Σκούρτου, Ε. (2002). Δίγλωσσοι Μαθητές στο Ελληνικό Σχολείο. *Επιστήμες Αγωγής, Θεματικό Τεύχος*, 11-20.
- Σκούρτου, Ε. (1997). Διγλωσσία και εισαγωγή στον αλφαριθμητισμό. Στο Ε. Σκούρτου (Επιμ.), *Θέματα διγλωσσίας και δίγλωσσης εκπαίδευσης* (σ.σ. 54-55). Αθήνα: Νήσος.
- Τριάρχη – Herrmann, Β. (2000). *Η διγλωσσία στην παιδική ηλικία – μια ψυχολογική προσέγγιση*. Αθήνα: Gutenberg.
- Τσοκαλίδου, Ρ. (2001). Η εναλλαγή κωδίκων: μια δυναμική και πολυδιάστατη διγλωσσική πρακτική. Στο Ε. Σκούρτου (Επιμ.), *Τετράδια Εργασίας Νάξου* (σ.σ. 35-49). Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης.
- ΥΠ.Π.Ε.Θ. (2018). *Αυτοτελές Τμήμα Συντονισμού και Παρακολούθησης της Εκπαίδευσης Προσφύγων ΥΠΠΕΘ - Επισκόπηση σχολικού έτους 2017-18*. Ανακτήθηκε 7 Νοεμβρίου, 2018, από <https://www.minedu.gov.gr/prosf-ekpaideusi-m/36591-29-08-18-aftoteles-tmima-syntonismoy-kai-parakoloythisis-tis-ekpaidefsis-prosfygon-yppeth-episkopisi-sxolikoy-etous-2017-19>
- ΥΠ.Π.Ε.Θ. Επιστημονική Επιτροπή για τη Στήριξη των Παιδιών των Προσφύγων (2017). *Το έργο της εκπαίδευσης των προσφύγων*. Ανακτήθηκε 5 Νοεμβρίου, 2018, από <https://bit.ly/2wEtKr4>

- Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής. Υπηρεσία Ασύλου (2017). *Δικαιώματα Δικαιούχων Διεθνούς Προστασίας*. Ανακτήθηκε 8 Οκτωβρίου, 2018, από <https://bit.ly/2ODFN5l>
- ΦΕΚ 4689/Β/18-10-2018. *Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 171022/Δ2. Ένταξη Σχολικών Μονάδων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης στις Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ), όπου δύνανται να λειτουργήσουν Τάξεις Υποδοχής (Τ.Υ.) Ι ΖΕΠ*. Ανακτήθηκε 7 Νοεμβρίου, 2018, από <https://bit.ly/2RPe3rl>
- ΦΕΚ 4528/Β/17-10-2018. *Υπουργική Απόφαση Αριθμ Φ1/172281/Δ. Συμπλήρωση της αριθμ. Φ1/120367/Δ1/16-7-2018 (ΦΕΚ 3236/τ.Β'/2018) υπουργικής απόφασης με θέμα «Ένταξη Σχολικών Μονάδων Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στις Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ), όπου δύνανται να λειτουργήσουν Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ»*. Ανακτήθηκε 7 Νοεμβρίου, 2018, από <http://www.ipaideia.gr/wp-content/uploads/2018/10/i-apofasi-me-ta-nea-sxoleia-gia-takseis-ipodoxis-zep-zep-0.pdf>
- ΦΕΚ 3580/Β/22-08-2018. *Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 134803/ΓΔ4. Ίδρυση Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων (ΔΥΕΠ). Καθορισμός των σχολικών μονάδων για το σχολικό έτος 2018-2019 εντός των οποίων θα λειτουργούν οι Δομές Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων (ΔΥΕΠ)*. Ανακτήθηκε 5 Νοεμβρίου, 2018, από <https://bit.ly/2DxQXCu>
- ΦΕΚ 3236/2/7-08-2018. *Ένταξη Σχολικών Μονάδων Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στις Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ), όπου δύνανται να λειτουργήσουν Τάξεις Υποδοχής ΖΕΠ*. Ανακτήθηκε 7 Νοεμβρίου, 2018, από <https://bit.ly/2OBqlBX>
- ΦΕΚ 3502/Β/31-10-2016. *Κοινή Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 180647/ΓΔ4. Ίδρυση, οργάνωση, λειτουργία, συντονισμός και πρόγραμμα εκπαίδευσης των Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων (Δ.Υ.Ε.Π.), κριτήρια και διαδικασία στελέχωσης των εν λόγω δομών*. Ανακτήθηκε 5 Νοεμβρίου, 2018, από http://www.iep.edu.gr/images/IEP/EPISTIMONIKI_YPIRESIA/Epist_Monades/A_Kyklos/Diapolitismiki/2016/2016-10-31_KYA_dyep.pdf
- ΦΕΚ 2687/Β/29-08-2016. *Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 131024/Δ1. Ρυθμίσεις Ζωνών Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ) - Ίδρυση Τάξεων Υποδοχής ΖΕΠ, Ενισχυτικών Φροντιστηριακών Τμημάτων ΖΕΠ και Δομών Υποδοχής για την Εκπαίδευση των Προσφύγων ΖΕΠ (Δ.Υ.Ε.Π. ΖΕΠ) σε σχολικές μονάδες Π.Ε.* Ανακτήθηκε 5 Νοεμβρίου, 2018, από

<https://www.minedu.gov.gr/publications/docs2016/%CE%96%CE%95%CE%A0.pdf>

- ΦΕΚ 163/A/21-9-2010. *Νόμος Υπ' Αριθμ. 3879. Ανάπτυξη της Δια Βίου Μάθησης και λοιπές διατάξεις.* Ανακτήθηκε 5 Νοεμβρίου, 2018, από http://www.edulll.gr/wp-content/uploads/2010/06/nomos_-3879_2010.pdf
- ΦΕΚ 1105/B/4-11-1980. *Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 818.2/Z/4139. Περί ιδρύσεως τάξεων υποδοχής για Παλιννοστούντες Έλληνες μαθητές σε Σχολεία Δημοτικής και Μέσης Εκπαιδύσεως της Γενικής Εκπαιδύσεως. Ωρολόγιο και αναλυτικό πρόγραμμα.* Ανακτήθηκε 5 Νοεμβρίου, 2018, από http://6dim-diap-elfth.thess.sch.gr/Greek/Diapolitismiki_Ekpaidefsi/NomothesiaDiapEkpshs/04_YpourgikesApofaseis/1105_1980.pdf
- UNHCR (2018). *Δικαιώματα και καθήκοντα των προσφύγων.* Ανακτήθηκε 18 Οκτωβρίου, 2018, από <http://help.unhcr.org/greece/el/rights-and-duties/rights-and-duties-of-refugees/>
- Χαραλαμπίδης, Α. & Χατζησαββίδης, Σ. (1997). *Η Διδασκαλία της Λειτουργικής Χρήσης της Γλώσσας: Θεωρία και Πρακτική Εφαρμογή.* Θεσσαλονίκη: Κώδικας.
- Χατζηδάκη, Α. (2014). Η ανάπτυξη της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας μέσα στις συμβατικές σχολικές τάξεις. *Διαδρομές του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας. Διαδρομές στη διδασκαλία της νέας ελληνικής.* Ανακτήθηκε 22 Οκτωβρίου, 2018, από <http://elearning.greek-language.gr/mod/resource/view.php?id=473>
- Χατζηδάκη, Α. (χ.χ.). *Η στοχοθεσία της Ελληνικής ως δεύτερης και ως ξένης γλώσσας.* Ανακτήθηκε 22 Οκτωβρίου, 2018, από <https://docplayer.gr/8701844-I-stohotesia-tis-ellinikis-os-deyteris-kai-os-xenis-glossas-a-hatzidaki-ep-kathigitria-p-t-d-e-pan-mioy-kritis.html>
- Χατζησαββίδης, Σ (2002). Η διδασκαλία της ελληνικής στους μαθητές της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης: Το αρχικό στάδιο. Στο Ευ. Τρέσσου & Σ. Μητακίδου (Επίμ.), *Η Διδασκαλία της Γλώσσας και των Μαθηματικών, Εκπαίδευση γλωσσικών μειονοτήτων* (σ.σ. 467-474). Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Χατζησαββίδης, Σ. (1999). Η διδασκαλία της λειτουργικής χρήσης της γλώσσας σε μη ελληνόφωνους μαθητές. Στο Π. Γεωργογιάννης (Επιμ.), *Η ελληνική ως δεύτερη ή ξένη γλώσσα: μια διαπολιτισμική προσέγγιση* Τόμος Ι (σ.σ. 84-96). Πάτρα: Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης.